

# PROJEKT PLANU OCHRONY TRÓJMIEJSKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO – OPERAT KSZTAŁTOWANIA FUNKCJI TURYSTYCZNYCH, REKREACYJNYCH I EDUKACYJNYCH



**Wykonawca: Klub Przyrodników**

**Koordinacja: Paweł Pawlaczyk**

**Redakcja: Karolina Banaszak**

**Świebodzin, 2021**

## Spis treści

1.	Uwarunkowania rozwoju turystyki i rekreacji na tle regionu.....	3
2.	Uwarunkowania prawne i społeczno-gospodarcze rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej na terenie Parku .....	4
3.	Rys historyczny rozwoju turystyki i rekreacji na obszarze TPK.....	13
4.	Walory turystyczne TPK.....	17
5.	System obsługi ruchu turystycznego – istniejąca infrastruktura.....	23
5.1.	Turystyka krajoznawcza .....	23
5.2.	Ścieżki dydaktyczne .....	29
5.3.	Turystyka kwalifikowana .....	30
5.3.1.	Turystyka konna.....	30
5.3.2.	Turystyka rowerowa .....	31
5.3.3.	Inne formy turystyki aktywnej.....	35
5.4.	Urządzenia turystyczne i rekreacyjne.....	37
5.4.1.	Administrowane i położone na terenie Nadleśnictwa Gdańsk (wg. danych Nadleśnictwa): .....	37
5.4.2.	Infrastruktura na terenie lasów komunalnych.....	39
5.4.3.	Koncepcja gdańskiej strefy buforowej TPK.....	40
5.4.4.	Inne elementy związane z zagospodarowaniem rekreacyjnym lasów .....	44
5.5.	Ośrodki turystyczne i baza noclegowa .....	48
5.6.	Informacja.....	51
5.7.	Edukacja .....	52
5.8.	Komunikacja.....	53
6.	Aktualne wykorzystanie turystyczne i analiza natężenia turystyki i rekreacji na obszarze Parku.....	54
7.	Problemy rozwoju turystyki i rekreacji.....	66
7.1.	Konflikty pomiędzy poszczególnymi formami turystyki i rekreacji oraz pomiędzy turystyką i rekreacją i innymi formami użytkowania .....	66
7.2.	Obszary szczególnie narażone.....	67
7.3.	Zagrożenia związane z działalnością turystyczną, rekreacyjną i edukacyjną na terenie Parku .....	69
8.	Określenie sposobów korzystania z obszarów parku krajobrazowego udostępnianych dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, amatorskiego połowu ryb i dla innych form gospodarowania .....	71
9.	Podsumowanie .....	74
10.	Spis rycin.....	80
11.	Spis tabel .....	80
12.	Spis fotografii.....	81
13.	Literatura .....	82

## **1. Uwarunkowania rozwoju turystyki i rekreacji na tle regionu**

Na uwarunkowania rozwoju turystyki i rekreacji w Trójmiejskim Parku Krajobrazowym ma wpływ jego położenie. Park znajduje się na terenie województwa pomorskiego w niewielkiej odległości od wybrzeża Bałtyku i dużych ośrodków miejskich: Gdańska, Gdyni, Sopotu oraz Wejherowa, stanowiących popularny kierunek turystyczny. Park przylega do silnie rozwijającej się aglomeracji miejskiej, której liczba ludności stale rośnie. W chwili obecnej to ponad 900 tys. mieszkańców w gminach, na terenie których położony jest Park. Dla nich Park stanowi miejsce codziennej i weekendowej rekreacji, miejsce spacerów czy wyprowadzania psów, część mieszkańców wykorzystuje drogi i ścieżki Parku do codziennych dojazdów rowerem do pracy. W związku z rosnącą stale liczbą ludności, następuje również szybki rozwój różnego rodzaju zabudowy i infrastruktury, która coraz ciasniej otacza Park. Istnieje więc silna presja turystyczna i rekreacyjna na obszar Parku ze strony okolicznych mieszkańców, głównie na wschodnią część Parku przylegającą do Trójmiasta, i turystów. Park nie stanowi jednak celu wyjazdów turystycznych (tę rolę przejęły w regionie tereny nadmorskie), a raczej pełni rolę zaplecza rekreacyjnego dla mieszkańców Trójmiasta i tzw. „Małego Trójmiasta”.

Osią sieci drogowej przecinającej Trójmiejski Park Krajobrazowy jest Obwodnica Trójmiasta (S6) ograniczająca od północy Park na wysokości Rumi i Redy, przecinająca Park na wysokości Gdyni (dzielnice Pustki i Chwarzno-Wiczlino), a dalej na południe biegnąca wzdłuż zachodniej granicy Parku. Z obwodnicą powiązane są drogi rangi wojewódzkiej i lokalnej.

Istotnym elementem mającym wpływ na rozwój turystyki w regionie, a tym samym na terenie Parku, jest stale rozwijana sieć kolejowa w ramach Pomorskiej Kolei Metropolitalnej (PKM), obsługiwanej przez SKM (Szybką Kolej Miejską) i Polregio oraz w ramach sieci PKP PLK. Linie kolejowe przebiegają wzdłuż całej północnej granicy oraz otaczają dookoła wschodnią enklawę Parku. W ramach samej PKM istnieją łącznie aż cztery trasy:

- aglomeracyjna: Gdańsk Wrzeszcz – Gdańsk Osowa – Gdynia Główna,
- trzy regionalne:
  - Gdańsk Główny – Kartuzy,
  - Kościerzyna – Gdańsk Osowa – Gdynia Główna,
  - Kościerzyna – Gdańsk Wrzeszcz – Gdynia Główna.

Linie kolejowe umożliwiają szybką komunikację w obrębie całego Trójmiasta (w tym do portu lotniczego w Gdańsku), ale również wygodny dojazd od strony Wejherowa, Kościerzyny i Kartuz.

Dobra infrastruktura komunikacyjna wraz z wysokimi walorami przyrodniczymi Parku stwarzają dogodne warunki do uprawiania turystyki pobytowej, weekendowej, jak również kwalifikowanej (pieszej, konnej czy rowerowej), co znacząco podnosi atrakcyjność Parku na tle regionu.

## **2. Uwarunkowania prawne i społeczno-gospodarcze rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej na terenie Parku**

Zasadnicze uwarunkowania prawne mające znaczenie dla rozwoju funkcji turystycznej, rekreacyjnej i edukacyjnej wynikają z powszechnie obowiązujących ustaw i aktów wykonawczych. W szczególności należą do nich:

- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774, 1688),
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2021 poz. 710),
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 293, 471, 782, 1086, 1378, z 2021 r. poz. 11),
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1463.),
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 55, 471, 1378),
- Rozporządzenia wydane do ww. ustaw.

Zasadniczym aktem prawnym odnoszącym się bezpośrednio do Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego jest Uchwała Nr 143/VII/11 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Woj. Pom. Nr 66, poz. 1458) oraz Uchwała NR 263/XXIV/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 25 lipca 2016 r. o zmianie uchwały Sejmiku Województwa Pomorskiego w sprawie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Oprócz opisu granic Parku i jego otuliny oraz celów ochrony określają one zakazy obowiązujące na jego obszarze. Część z nich w mniej lub bardziej bezpośredni sposób odnosi się również do kwestii użytkowania turystycznego, rekreacyjnego i edukacyjnego. Zgodnie z powyższymi aktami prawnymi na terenie Parku obowiązują następujące zakazy:

1) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 i Nr 227, poz. 1505 oraz z 2009 r. Nr 42, poz. 340 i Nr 84, poz. 700);

2) umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i łowieckiej;

3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;

4) pozyskiwania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;

5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym lub budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych;

6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej;

7) budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od: a) linii brzegów rzek, jezior i innych naturalnych zbiorników wodnych, b) zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym, o którym mowa w art. 122 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne – z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej;

8) likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodnoblotnych;

9) wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych;

10) prowadzenia chowu i hodowli zwierząt metodą bezściółkową;

11) utrzymywania otwartych rowów ściekowych i zbiorników ściekowych;

12) organizowania rajdów motorowych i samochodowych;

13) używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych.

Istotnym elementem mającym wpływ na funkcję turystyczną i edukacyjną Parku są dokumenty planistyczne jednostek samorządowych, w granicach których leży. Poniżej przedstawiono wnioski z przeanalizowanych zapisów studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych miast i gmin i innych dokumentów strategicznych, mające znaczenie dla kształtowania funkcji turystycznych, rekreacyjnych i edukacyjnych.

## **Gdańsk**

### **Zapisy Studium mogące mieć wpływ na TPK:**

W Studium podkreśla się rolę rekreacyjną lasów, zwłaszcza Lasów Oliwskich.

Najistotniejsze aktualne problemy i zagrożenia ładu przestrzennego dotyczące całego obszaru miasta to: nadmierna penetracja lasów komunalnych i TPK, która doprowadziła do obniżenia ich walorów przyrodniczych.

Odpowiedzią na zidentyfikowane zagrożenie jest koncepcja zrównoważonego zagospodarowania strefy buforowej lasów TPK, która wskazuje tereny rekreacyjno-sportowe w rejonach głównych wejść do lasu.

W części „Kierunki”: zapisano: „W lasach komunalnych na terenie miasta należy ograniczyć gospodarcze ich wykorzystanie, a prowadzone w nich prace powinny mieć na celu prawidłowe utrzymanie drzewostanu i jego przystosowanie do maksymalnie szerokiego, ale zrównoważonego, wykorzystania rekreacyjno-wypoczynkowego.”

### **Strategia Rozwoju Miasta Gdańsk**

Dokument „Gdańsk 2030 Plus Strategia Rozwoju Miasta” został przyjęty uchwałą nr LVII/1327/14 Rady Miasta Gdańska z dnia 25 września 2014 roku. Strategia ma charakter ogólny, nie porusza wprost tematu Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. W rozdziale dotyczącym trendów rozwojowych znajduje się zdanie:

„Przestrzeń Gdańska jest jednym z jego najważniejszych atutów, stanowiących o atrakcyjności mieszkaniowej i turystycznej. Gdańsk wraz z Sopotem, Gdynią oraz obszarem metropolitalnym, z uwagi na swoje zabytki, dziedzictwo, plaże, morze, lasy, sąsiedztwo Żuław i Kaszub należą do najczęściej odwiedzanych centrów turystycznych w Europie Środkowej.”

### **Gdynia**

#### **Zapisy Studium mogące mieć wpływ na TPK:**

Studium zakłada udostępnianie gdyńskich lasów do celów rekreacyjnych, przy stałej dbałości o ich ochronę, jako mechanizmu stabilizującego wysoką jakość powietrza.

Urządzanie terenów rekreacyjnych dla mieszkańców i turystów na obszarze całego miasta, w szczególności na styku miasto-las oraz miasto-morze oraz rewitalizowanie cieków wodnych pod kątem potrzeb rekreacyjnych mieszkańców.

Lasy strefy krawędziowej i wierzchowyń wysoczyzny morenowej oraz strefa brzegowa morza wskazane jako główne obszary rekreacyjne na terenie Gdyni. „Lasy strefy krawędziowej charakteryzują: bardzo duża atrakcyjność rekreacyjna, w przewadze mała chłonność rekreacyjna, mozaikowate występowanie terenów o dużej chłonności i postępujący proces antropizacji, zwłaszcza w strefach kontaktu z terenami zainwestowanymi, co prowadzi do obniżenia ich wartości przyrodniczej i zarazem rekreacyjnej”.

Założenia rozwoju funkcji „Zieleń i wypoczynek”: Zakłada się tworzenie w oparciu o lasy komunalne (z wyjątkiem rezerwatu przyrody) parków leśnych, przystosowanych do pełnienia funkcji wypoczynkowej i współdziałanie w rozwoju infrastruktury rekreacyjnej w lasach państwowych (kompleks TPK).

Ciągi rekreacyjno-ekologiczne – przystosowanie dla potrzeb spacerowych (urządzenie ścieżek wzdłuż dolin i zwiększenie ilości powiązań poprzecznych) doliny rzeki Kaczej i jej dopływów: Źródła Marii i Potoku Wiczlińskiego, doliny Chylonki, doliny Potoku Chyłońskiego.

Lasy komunalne i państwowe sąsiadujące z dzielnicami mieszkaniowymi: Dąbrowa, Karwiny, Mały i Wielki Kack, Witomino, Działki Leśne, Grabówek, Leszczynki, Cisowa, Obłuże, Pogórze oraz kompleks lasów w rejonie góry Donas wymagają zagospodarowania jako parki leśne, tworzące możliwość rekreacji dla mieszkańców pobliskich osiedli.

Przystosowanie w porozumieniu z nadleśnictwem brzeżnej części lasów strefy krawędziowej w sąsiedztwie osiedli mieszkaniowych do potrzeb masowej rekreacji codziennej.

### **Strategia Rozwoju miasta Gdynia**

Strategia Rozwoju Miasta Gdyni 2030 została przyjęta uchwałą nr XXXI/768/17 Rady Miasta Gdyni 26 kwietnia 2017 r. Strategia ma charakter ogólny, nie porusza wprost tematu Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Czyste środowisko naturalne, morze i Trójmiejski Park Krajobrazowy w bezpośrednim sąsiedztwie dzielnic mieszkaniowych uznano jako jedną z mocnych stron miasta.

### **Sopot**

#### **Zapisy Studium mogące mieć wpływ na TPK:**

Tereny rekreacji i funkcja uzdrowskowa przenikają się na dwóch obszarach:

- wschodnim: dominującym, związanym z plażą (z bazą hotelową, obiektami lecznictwa uzdrowskowego oraz obiektami sportowymi), położonym na styku z miejskim centrum usługowym,
- zachodnim: opartym o kompleksy leśne Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego z rozproszonymi obiektami kultury, sportu, wypoczynku i lecznictwa uzdrowskowego.

W interesie Sopotu jako uzdrowska leży zrealizowanie wizji proekologicznej (TPK jako rozległa enklawa seminaturalnej przyrody, o względnej równowadze ekologicznej, funkcjonująca w intensywnie zurbanizowanym otoczeniu metropolii). Służyć temu powinno m. in. zagospodarowanie dla potrzeb rekreacji głównych rejonów penetracji rekreacyjnej, przede wszystkim w sąsiedztwie osiedli wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej. Problem rekreacyjnego zagospodarowania lasów dotyczy w Sopocie przede wszystkim fragmentów lasów, które przylegają do terenów zainwestowania miejskiego.

Lasy TPK przydzielone do strefy R-6 – rekreacyjnej z przeznaczeniem:

- dominujące: gospodarka leśna, turystyka,
- uzupełniające: sport, uzdrowsko, cmentarze, gospodarka komunalna.

Ważniejsze działania inwestycyjne:

- nowa trasa komunikacyjna Nowa Spacerowa (rozbudowa ul. Spacerowej, tunel pod terenem leśnym);
- odbudowa historycznego obiektu gastronomicznego – restauracja „Wielka Gwiazda” wraz z drogą dojazdową;
- organizacja funkcji rekreacyjnej (ścieżki piesze, trasy rowerowe, mała architektura, wiaty, punkty widokowe);
- modernizacja ośrodka sportów zimowych – Łysa Góra;
- rozbudowa sanatorium „Leśnik”;
- rozbudowa cmentarzy z zabezpieczeniem odpowiedniej ilości miejsc parkingowych;

- schronisko dla zwierząt.

### **Strategia Miasta Sopotu 2014 – 2020**

Bardzo duży stopień ogólności dokumentu. Nie odnosi się w żaden sposób bezpośrednio do obszaru TPK.

### **Rumia**

#### **Zapisy Studium mogące mieć wpływ na TPK:**

Rumia posiada tereny o dużej atrakcyjności rekreacyjnej i krajobrazowej, do których zaliczyć należy przede wszystkim lasy Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego i dolinę Zagórskiej Strugi.

Jako kierunki działań przewidziano m.in.:

- ochrona i respektujące ją zagospodarowanie rekreacyjne terenów Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego (TPK) i jego strefy styczności z miastem;
- wyznaczenie, porządkowanie i ochrona korytarza ekologicznego doliny Zagórskiej Strugi i poprawa czystości rzeki.

Tereny rekreacji i sportu występują w dwóch obszarach:

- w kompleksach leśnych Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego ze ścieżkami spacerowymi, trasami rowerowymi i narciarskimi;
- w rejonie korytarza ekologicznego Zagórskiej Strugi z rozproszonymi obiektami sportu i wypoczynku, w tym przede wszystkim pomiędzy ulicami Mickiewicza i Starowiejską.

W Studium zawarto obszerną informację odnoszącą się do planowanego rezerwatu w Dolinie Zagórskiej Strugi.

W części „Kierunki” zapisano m.in.: „rejon centralny – pasmo zieleni rekreacyjnej – przebudowa pasa zieleni wzdłuż Zagórskiej Strugi w kierunku rozwoju funkcji rekreacyjnych i usługowych o zasięgu lokalnym z centrum w rejonie skrzyżowania ulic Dąbrowskiego i Starowiejskiej = główny ciąg rekreacyjno-spacerowy wzdłuż Zagórskiej Strugi.

Wyróżniono jednostkę ZL obejmującą lasy TPK - Funkcje: gospodarka leśna, turystyka krajoznawcza, sport, cmentarz.

Struktura obszaru: jednostka obejmuje obszar miasta w granicach Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, gdzie obowiązują przepisy określone w decyzji o jego ustanowieniu; przewiduje się rozwój funkcji rekreacyjnych - turystyki i sportu, zwłaszcza sportów zimowych;

Ważniejsze działania inwestycyjne, w tym inwestycje celu publicznego:

- organizacja funkcji rekreacyjnej, w tym ścieżki piesze i rowerowe, mała architektura, wiaty turystyczne;
- przebudowa części drogi ze wsi Zbychowo do miasta Redy na terenie miasta Rumi przy granicy z gminą Wejherowo;



- organizacja funkcji sportu, w tym urządzenia z zakresu sportów zimowych;
- rozbudowa cmentarza.

## **Reda**

### **Zapisy Studium mogące mieć wpływ na TPK:**

Tereny leśne są wskazane do wykorzystania przez funkcje rekreacyjne.

Wskazane jest uwzględnienie w zagospodarowaniu terenów następujących ustaleń projektu planu TPK (Przewoźniak 2001) dla miasta Redy:

- 1) ukształtowanie korytarzy międzymiejskich (Wejherowo / Reda / Rumia / Gdynia) przez utworzenie parków miejskich, skwerów i innych zielonych terenów rekreacyjnych;
- 2) w strefie styku zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i jednorodzinnej z lasem TPK:
  - tworzenie osiedlowych obszarów rekreacyjno-sportowych w sąsiedztwie lasu TPK,
  - wytyczenie i zagospodarowanie tras i miejsc przygotowanych do masowej penetracji, w tym miejsc odpoczynku,
  - wprowadzanie wzdłuż dużych osiedli mieszkaniowych buforowych pasów wielowarstwowej zieleni wzdłuż granicy Parku,
  - trwałe umocnienie podciętych skarp,
  - zbudowanie kamiennych lub drewnianych schodów na fragmentach stoków o dużych spadkach, w miejscach wyprowadzenia ruchu pieszego z osiedli,
  - wprowadzenie nakazu rozebrania nielegalnie postawionych obiektów gospodarczych znajdujących się w obrębie leśnej strefy styku,
  - neutralizacja krajobrazowa istniejącej zabudowy wszędzie tam, gdzie wymagają tego względy ochrony walorów krajobrazowych Parku;
- 3) w strefie styku zabudowy produkcyjnej z lasem TPK:
  - zaleca się ograniczanie i kontrolowanie oddziaływania na środowisko obiektów przemysłowych, składowych i wielkich obiektów handlowo-usługowych położonych w otoczeniu TPK, w tym zakładu produkcji betonów komórkowych “Prefabet-Reda” S.A. w Redzie;
- 4) w zakresie infrastruktury technicznej:
  - budowa przejść dla zwierząt pod lub nad trasami,
  - wprowadzanie pasów zieleni izolacyjnej,
  - maksymalne ograniczanie odpływu wód opadowych na obszar Parku, przestrzeganie wymogu podczyszczania i retencjonowania ścieków opadowych,
  - nielocalizowanie reklam w sąsiedztwie Parku.

## **Wejherowo**

### **Zapisy Studium mogące mieć wpływ na TPK:**

Rozwój sektora usług rekreacyjnych oraz turystycznych z jednej strony jest wynikiem atrakcyjności przyrodniczej terenu i jego położenia, natomiast z drugiej strony winien być on

rozważnie planowany, tak aby zapewnić długotrwałe istnienie walorów, dla których sektor ten jest rozwijany. Oczywiście najdotkliwszym problemem jest żywiolowy rozwój struktur zabudowy letniskowej na obszarach TPK i jego otuliny, szczególnie wobec faktu niskich standardów architektonicznych i urbanistycznych oraz braku infrastruktury technicznej.

Lasy na terenie gminy powinny być udostępnione dla zwiedzania pieszo, rowerem i konno. Ruch turystyczny musi jednak być ściśle kontrolowany przez objęcie lasów siecią ścieżek, tras i szlaków, przygotowanych odrębnie dla konkretnej formy zwiedzania. Ścieżki i szlaki powinny być prowadzone wyłącznie po istniejących drogach leśnych lub widocznych liniach oddziałowych, aby nie przecinać powierzchni oddziałów leśnych. Nie mogą kolidować z przebiegiem stałych tras wędrówek zwierząt wszystkich gatunków, nie tylko chronionych, zagrożonych lub rzadkich, takich jak: stanowiska cennych gatunków roślin, a w szczególności zagrożonych, rzadkich i ginących, stałe ostoje zwierząt, żerowisk i wodopojów, przygotowanie paśników i lizawek, tereny łowieckie i lęgowiska ptaków drapieżnych, zalesione stoki, zbocza dolin, jary i rynny niezależnie od stopnia nachylenia terenu, lasy na siedliskach hydrogenicznych (olsów, łęgów, borów bagiennych).

### **Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Wejherowo na lata 2014-2021**

Do słabych stron gminy zaliczono: „Ograniczenia rozwoju części Gminy, związane z przepisami ochrony środowiska, a w tym objęcie znaczących obszarów programem Natura 2000 i Trójmiejskim Parkiem Krajobrazowym”.

Kalwaria Wejherowska traktowana jako jeden z najważniejszych obiektów miasta, z naciskiem na jej promowanie, udostępnianie i utrzymywanie we właściwym stanie związanej z nią infrastruktury.

### **Plan Odnowy Miejscowości Zbychowo na lata 2013-2020**

W kontekście rozwoju rekreacji i turystyki plan zakłada remont świetlicy, oczyszczenie i zagospodarowanie stawu w centrum wsi, budowę boisk, placów zabaw, siłowni na wolnym powietrzu, zagospodarowanie terenu wokół jeziora Wyspowo na cele rekreacyjne (budowa kąpieliska i pomostu, wyznaczenie pola namiotowego), modernizację istniejących oraz budowę nowych szlaków turystycznych (ścieżki dydaktycznej – historia Zbychowa, ścieżki do nordic walking i narciarstwa biegowego).

### **Plan Odnowy Miejscowości Bieszkowice na lata 2013-2020**

Plan zakłada budowę boisk, placów zabaw, zagospodarowanie rekreacyjne jezior Zawiat i Bieszkowice (ścieżka spacerowa wokół jeziora, ścieżka rowerowa, miejsce rekreacyjno-wypoczynkowe: plan zabaw, parking rowerowy, sanitariaty, boisko, miejsce do sporządzania posiłków).

### **Plan Odnowy Miejscowości Gniewowo na lata 2013-2020**

Plan postuluje budowę kompleksu rekreacyjno-sportowego (boisko piłkarskie, boisko do koszykówki i siatkówki, siłownia pod chmurką, bieżnia, stół do tenisa, ławki, kosze na śmieci, plac zabaw), oczyszczenie i zagospodarowanie stawów (ścieżka, domek dla łabędzi, wiata grillowa), remont świetlicy wiejskiej.

### **Plan Odnowy Miejscowości Reszki na lata 2013-2020**

Plan przewiduje budowę strefy rekreacyjnej dla mieszkańców: plac zabaw, siłownia pod chmurką, boisko wielofunkcyjne, ścieżki, ławki.

### **Plan Odnowy Miejscowości Nowy Dwór Wejherowski na lata 2014-2020**

Dokument zakłada organizację świetlicy wiejskiej przy remizie strażackiej, utworzenie ścieżki do nordic walking (przebiegającej także po szlakach w okolic jezior Borowo, Pałsznik i Wygoda), budowę kompleksu sportowo-rekreacyjnego (boisko, plac zabaw, miejsce do ćwiczeń).

### **Miasto Wejherowo**

#### **Zapisy Studium mogące mieć wpływ na TPK:**

W granicach obszaru pokrywającego się z TPK nie planuje się zmiany istniejącej funkcji terenu.

W Studium przyjęto zasadę: „W korytarzu ekologicznym obowiązuje zasada bezwzględności zachowania trwałości gruntów leśnych oraz naturalnych cieków i zbiorników wodnych, przy zachowaniu ich dotychczasowego gospodarczego wykorzystania, z uwzględnieniem uzasadnionej potrzeby ich przeznaczenia na cele publiczne” - korytarzem objęty jest obszar TPK (z pominięciem terenu cmentarzy i Kalwarii Wejherowskiej oraz niewielkich obszarów rolniczych przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową).

#### **Strategia Rozwoju Wejherowa na lata 2012-2022**

W zakresie Ochrony środowiska jednym ze wskazanych kierunków jest „Ochrona terenów wokół rzeki Redy i Cedron oraz terenów leśnych”.

### **Szemud**

#### **Zapisy Studium mogące mieć wpływ na TPK:**

„... obszary atrakcyjne dla rozwoju turystyki i rekreacji należy wyłączyć z intensywnego monofunkcyjnego osadnictwa i inwestycji gospodarczych kolidujących z usługami turystyki”.

Do największych walorów turystycznych gminy w Studium zaliczono: urozmaiconą sieć hydrograficzną rzek: Gościcinka, Zagórska Struga, Kacza, Strzelanka, Trzy Rzeki, Dębica, Bolszewka; lokalizacja obszarów chronionych tj. obszaru Natura 2000, rezerwatów przyrody, Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny.

Obszar TPK wskazany jako szczególnie atrakcyjny dla turystyki konnej.

W zakresie obszarów leśnych: „możliwość wykorzystania terenów leśnych na cele rekreacyjne, poprzez wytyczanie ścieżek rowerowych i pieszych, wyznaczanie miejsc piknikowych.”

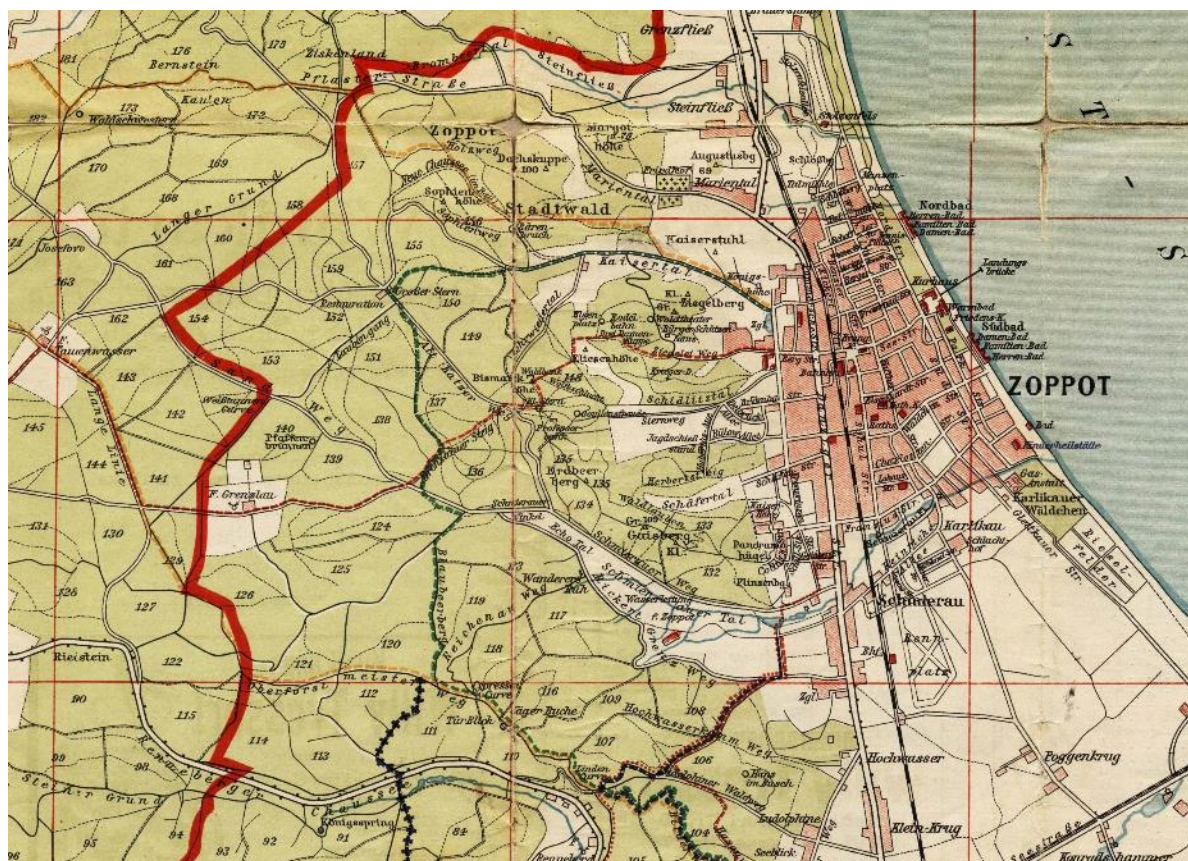
#### **Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Szemud**

Brak zapisów odnoszących się bezpośrednio do obszaru TPK.

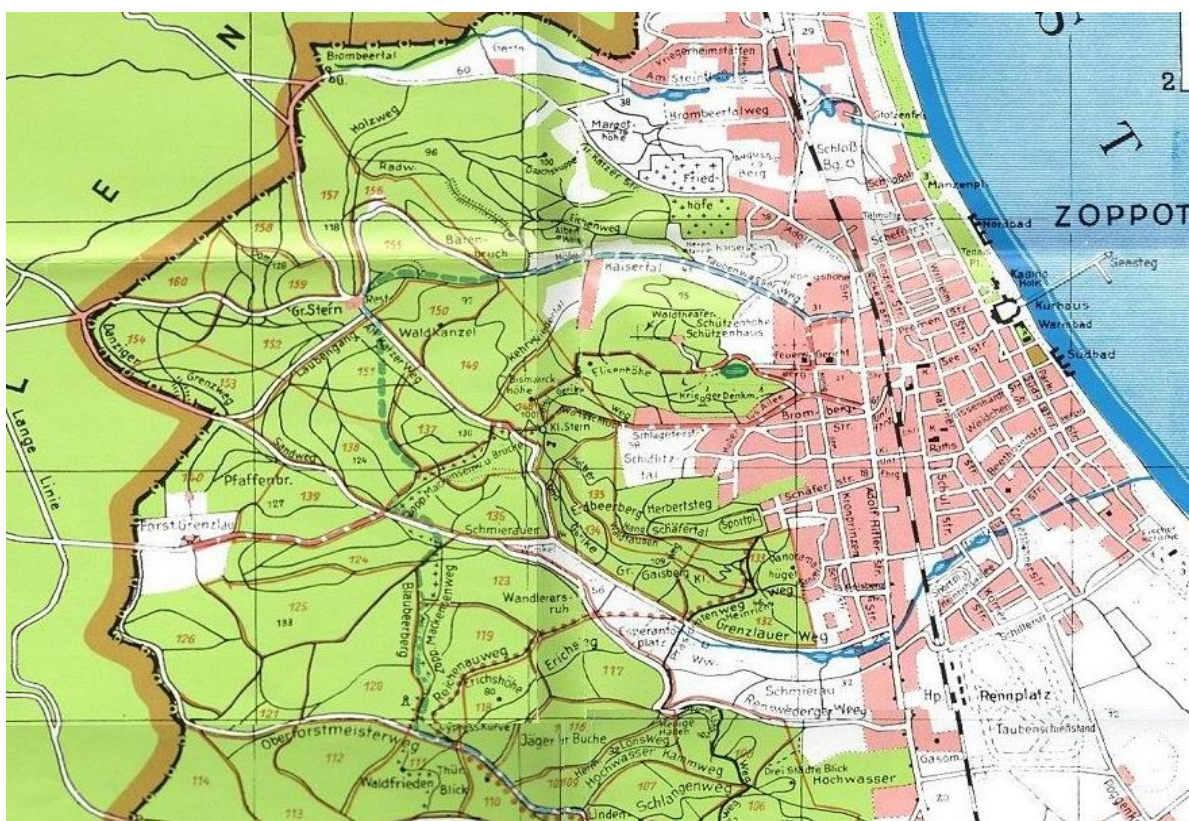
Należy również podkreślić, że każda z grup mających wpływ na kształtowanie turystyki i rekreacji na obszarze chronionym, w tym także w Trójmiejskim Parku Krajobrazowym, przypisuje jej rozwojowi inny cel, najbardziej korzystny i optymalny z jej punktu widzenia. W przypadku mieszkańców Trójmiejskiego PK i jego najbliższych okolic, którzy stanowią główną grupę odwiedzających Park w celach turystyczno-rekreacyjnych, a co za tym idzie także lokalnych władz samorządowych, celem tym jest podnoszenie standardu życia poprzez dostęp do miejsc rekreacji i miejsc z różnych względów atrakcyjnych dla człowieka. Cechą odróżniającą TPK od innych Parków województwa jest fakt, że turystyka (turyści „zewnątrzni”) tutaj nie ma w zasadzie gospodarczego znaczenia, nie stanowi ważnej gałęzi lokalnej gospodarki. Dla lokalnych mieszkańców Park i jego użytkowanie nie jest istotnym elementem generującym przychody i dochody, ale raczej usługą publiczną (możliwość regeneracji po pracy, odpoczynku).

### 3. Rys historyczny rozwoju turystyki i rekreacji na obszarze TPK

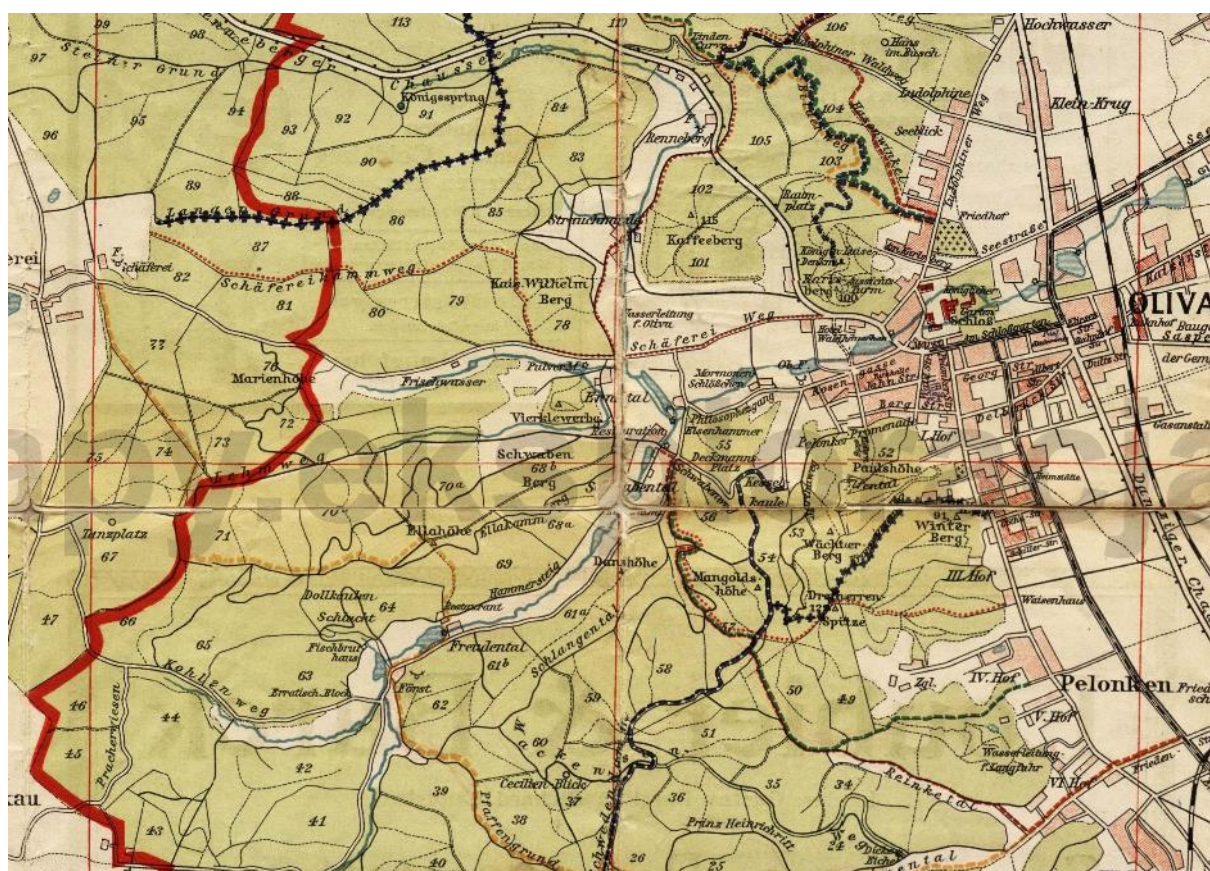
Wchodzące w skład Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego Lasy Oliwskie i Lasy Sopockie są ważnym obszarem turystycznym od bardzo dawna. Już w drugiej połowie XIX wieku tereny te zaczęto postrzegać i urządzać jako przestrzeń turystyczno-rekreacyjną, powiązaną z sąsiadującą miejską zabudową rezydencjalną dzielnic Oliwy oraz Sopotu. Intensywnie zaczęły wówczas włączać się w te działania organizacje społeczne, m.in. Towarzystwo Upiększania Oliwy i Towarzystwo Upiększania Sopotu. W Lasach Sopockich i Oliwskich tworzone parki rekreacyjne. W południowym kompleksie obecnego TPK oraz na terenach przyległych zaczęła powstawać gęsta sieć ścieżek spacerowych wraz z całą infrastrukturą (ławki, trasy narciarskie i saneczkowe, strzelnice, restauracje). Na przykład przez tzw. Wielką Gwiazdę przechodziło na początku XX wieku aż dwanaście leśnych szlaków (Projekt Dawny Sopot). Na mniejszą skalę podobne zagospodarowanie rekreacyjne powstawało w okolicach Wejherowa w XIX i początku XX wieku (Przewoźniak 2000).



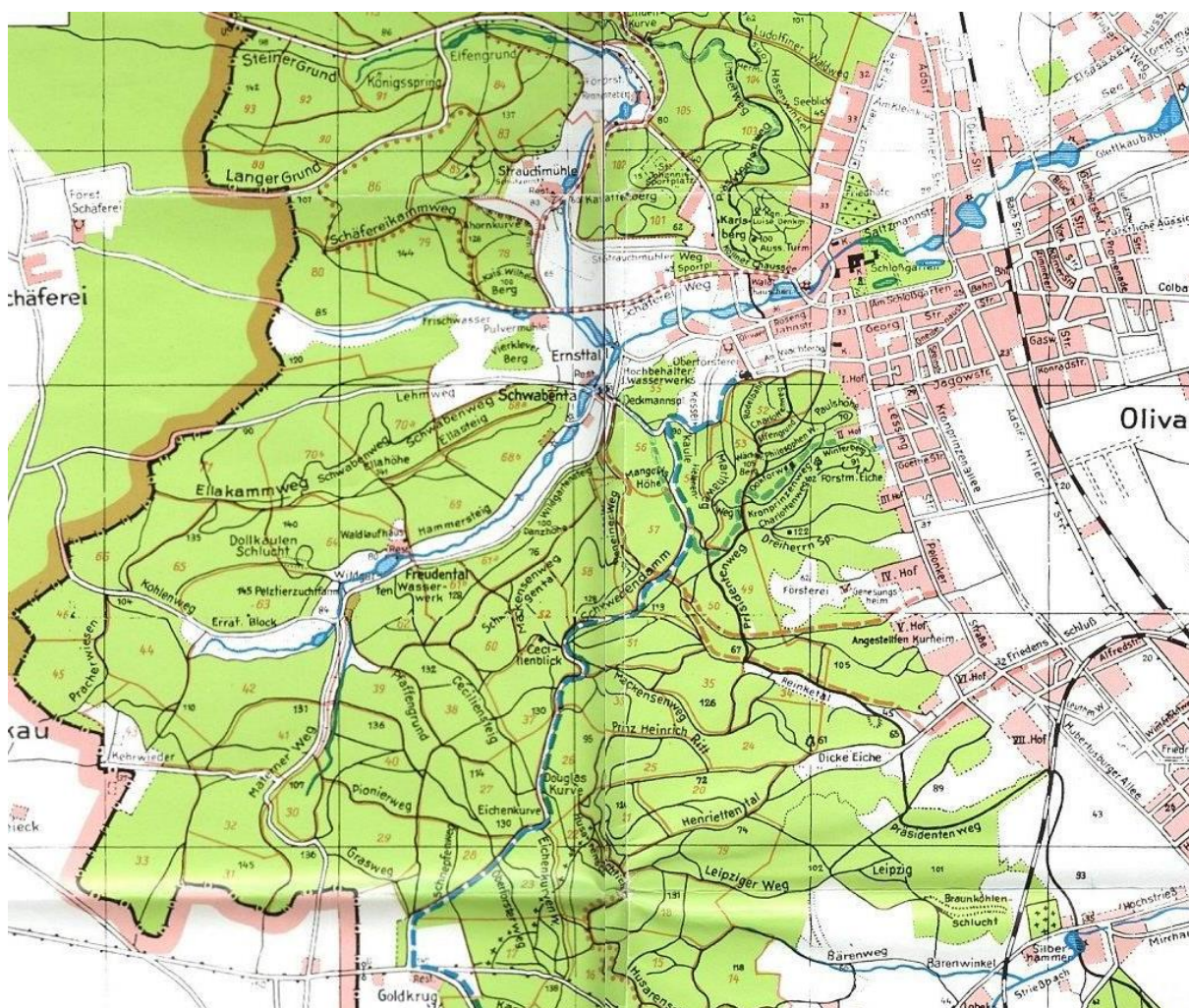
Ryc. 1. Lasy Sopockie na mapie turystycznej Waldkarte z 1919 r. (źródło: Archiwalne Mapy...)



Ryc. 2. Lasy Sopockie na mapie turystycznej Waldkarte z 1919 r. (źródło: Archiwalne Mapy...)



Ryc. 3. Lasy Oliwskie na mapie turystycznej „Waldkarte” z 1919 r. (źródło: Archiwalne Mapy...)



Ryc. 4. Lasy Oliwskie na mapie turystycznej Waldkarte z 1936 r. (źródło: Archiwalne Mapy...)

Poza terenem Wolnego Miasta Gdańska, uzdrowskowo-rekreacyjny charakter miało Zagórze w dolnej części doliny Zagórskiej Strugi (dziś dzielnica Rumi). Właściciel jednego z hoteli w Rumi, Eduard Claassen, wybudował także leśną restaurację „Pod Głuszcem” (Auerhahn) w lesie ponad miastem.

W porównaniu z lasami Wolnego Miasta Gdańska, turystyczne i rekreacyjne wykorzystanie lasów obecnego TPK w I połowie XX wieku było – z wyjątkiem wspomnianych okolic Rumi – nikłe. Północna część obszaru obecnego TPK miała w tym okresie przede wszystkim charakter lasów gospodarczych oraz rolniczy. Wyjątek stanowił zespół Kalwarii Wejherowskiej, gdzie istniejący układ wzgórz i rzeka Cedron (wcześniej Biała) stanowią do dnia dzisiejszego integralną część założenia o charakterze sakralnym.

Zmiany przynależności politycznej Miasta Gdańska po II wojnie światowej i wysiedlenia ludności znacząco naruszyły ciągłość kulturową, także w zakresie turystyki podmiejskiej, a przedwojenne elementy zagospodarowania uległy w większości zniszczeniu. Powrót do zagospodarowania turystycznego lasów obecnego TPK zaznaczył się szerzej w latach 50. i 60. XX wieku. Od wczesnych lat 50. w regionie gdańskim zaczęto intensywnie rozwijać sieć znakowanych szlaków turystycznych, które w kolejnych latach modyfikowano

i zmieniano, nadawano im inne nazwy. Ostateczny kształt sieć szlaków turystycznych w regionie gdańskim uzyskała pod koniec lat 70. Na terenie Parku przebieg tych szlaków ulegał później tylko nieznacznym modyfikacjom.

W latach 60. w Lasach Sopotkich wyznaczono znakowane szlaki spacerowe (tzw. Sopotkie Szlaki Spacerowe). Oznakowano wtedy kilka krótkich tras, znakowanych podobnie jak szlaki piesze PTTK, ale na żółtym tle, zlokalizowanych głównie w lasach przylegających do miasta Sopotu. Powstało pięć szlaków: biały - wiewiórki, czerwony - sarni, zielony - motyli, czarny - leśny, niebieski - morski (<http://pomorskieszlakipttk.pl/szlaki-piesze/sopotkie-szlaki-spacerowe/>). Obecny kształt Sopotkie Szlaki Spacerowe uzyskały pod koniec XX wieku – zachowując sposób znakowania, nazewnictwo i częściowo przebieg utworzono 6 tras: 5 na terenie lasów graniczących z miastem oraz jedną wzdłuż brzegu morza.

Presja na lasy obecnego TPK zaczęła rosnać po II wojnie światowej wraz z napływem ludności i rozwojem Trójmiasta. Do lat 70. presja ta dotyczyła strony wschodniej (osiedla na gdańskiej Strzyży, VII Dworu, Sopotu Kamiennego Potoku) oraz północnej krawędzi obszaru (doprowadzenie kolei miejskiej do Wejherowa i związany z tym rozwój pasma Rumia-Reda-Wejherowo) (Golędzinowska 2018). Postępująca od tamtego czasu intensywna urbanizacja i wzrost liczby ludności Dużego i Małego Trójmiasta powodowały stały wzrost natężenia ruchu rekreacyjnego w TPK, który w tej chwili dotyczy już całego obszaru Parku.



#### 4. Walory turystyczne TPK

Trójmiejski Park Krajobrazowy jest obszarem utworzonym w celu ochrony walorów przyrodniczych i estetyczno-krajobrazowych, ale również upowszechniania tych wartości. Na atrakcyjność Parku jako miejsca do uprawiania turystyki i różnego rodzaju rekreacji wpływ ma szereg czynników związanych z walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi, historycznymi i kulturowymi. Do najważniejszych walorów przyrodniczych zwiększających atrakcyjność turystyczną i rekreacyjną Parku należą:

- duże zróżnicowanie ukształtowania terenu, zwłaszcza w strefie krawędziowej wysoczyzny;
- liczne rzeki i drobne potoki w dolinach;
- liczne jeziora na wysoczyźnie w granicach TPK;
- bardzo duża powierzchnia lasów, zróżnicowanych pod względem siedliskowym, z urozmaiconym składem gatunkowym drzewostanu, duży udział drzewostanów starszych klas wieku;
- liczne obszary cenne przyrodniczo, w niewielkim stopniu zmienione przez człowieka, objęte ochroną prawną lub proponowane do objęcia ochroną;
- wiele obiektów cennych przyrodniczo i kulturowo;
- korzystne warunki klimatyczne.

Powyższe uwarunkowania przyrodnicze mają istotny wpływ na charakter turystycznego i rekreacyjnego wykorzystania obszaru Parku. Strefa krawędziowa Parku z najbardziej urozmaiconą rzeźbą terenu jest miejscem atrakcyjnym dla turystyki pieszej i rowerowej, sportów zimowych czy turystyki konnej.

Leśny charakter większości obszaru Parku z rozwiniętym systemem dróg i ścieżek leśnych oraz szlaków turystycznych, ciągi jezior, doliny rzeczne powodują dodatkowo, że teren ten jest atrakcyjny również ze względów krajoznawczych i krajobrazowych. Lasy na terenie TPK są szczególnie cenne i jednocześnie przydatne do rozwoju funkcji turystycznych i rekreacyjnych ze względu na bardzo duży udział drzewostanów starszych klas wieku. Na terenie Nadleśnictwa Gdańsk w 2015 roku średni wiek drzewostanu wynosił 90 lat, a w lasach obrębu Oliwa aż 97 lat. Zgodnie z opracowaniem Łonkiewicza i Głucha (1991), waloryzacja przydatności rekreacyjnej lasów posługuje się kryterium typu siedliskowego oraz klasy wieku drzewostanu: lasy świeże (które dominują w TPK) w wieku powyżej 80 lat należą do drzewostanów o najwyższej przydatności rekreacyjnej. W TPK najliczniejszą grupę stanowią drzewostany w wieku od 80 do 120 lat, duży udział mają również drzewostany w wieku 120-160 lat – w sumie to ponad 50% powierzchni lasów Nadleśnictwa w granicach TPK (PUL Nadleśnictwa Gdańsk, Golędzinowska 2018).

W opracowaniu Golędzinowskiej (2018) przeanalizowano drzewostany TPK pod kątem ich rekreacyjnej przydatności: *„Największe skupiska drzewostanów o bardzo dużej przydatności rekreacyjnej znajdują się w następujących fragmentach TPK:*

- a) Kalwaria Wejherowska i obszar położony na południe od niej,
- b) w otoczeniu osady Biała (gm. Wejherowo),

c) na północ i północny zachód od Szmelty (dawna osada, dzielnica Rumi),  
d) na południe od DK nr 6 od Rumi Janowa do Pustek Cisowskich (dzielnica Gdyni),  
e) między Pustkami Cisowskimi, Wiczlinem, Chwarzmem a Działkami Leśnymi (dzielnice Gdyni) – obszar tego skupiska jest jednak silnie poprzecinany infrastrukturą liniową – przede wszystkim Trasą Kwiatkowskiego, ale również takimi elementami jak linia energetyczna czy ciepłociąg,

f) układ wzdłuż Doliny Świemirowskiej, Doliny Potoku Oliwskiego, Doliny Radości do Doliny Źródlanej i wzniesienia Dąbie – w skład tego układu wchodzi w dużej mierze lasy komunalne, Gdański Ogród Zoologiczny oraz ogródki działkowe,

g) Rezerwat przyrody Dolina Strzyży.

Największe skupiska drzewostanów o dużej przydatności znajdują się w następujących fragmentach TPK:

a) między Pieleszewem a Marianowem (dzielnice Redy),

b) między Łężycami a Marszewem,

c) między Doliną Świemirowską a Leśniczówką Gołębiewo,

d) między Doliną Radości a Złotą Karczmą,

e) w okolicach Matemblewa.

Drzewostany o umiarkowanej przydatności występują przede wszystkim w pobliżu południowej krawędzi północnego zespołu lasów TPK oraz między Doliną Świemirowską i leśniczówką Gołębiewo.

Drzewostany o niskiej przydatności znajdują się przede wszystkim w północnym zespole lasów – w szczególności:

a) między Wejherowem, Redą-Pieleszewo oraz Gniewowem (w oddaleniu od siedlisk ludzkich),

b) między Zbychowem a Szmeltą (Rumia),

c) między Bieszkowicami a Koleczkowem.

Drzewostany nieprzydatne stanowią niewielkie rozproszone enklawy – o nieco większej intensywności występowania w północnym zespole TPK”.

Tab. 1. Udział powierzchni drzewostanów TPK w poszczególnych klasach przydatności rekreacyjnej

Przydatność rekreacyjna drzewostanów	kompleks południowy	kompleks północny	razem
Bardzo duża	12,06%	33,51%	45,57%
Duża	3,46%	14,91%	18,37%
Średnia	1,79%	9,48%	11,27%
Niska	3,00%	17,34%	20,34%
Drzewostany nieprzydatne	0,68%	3,76%	4,44%

(Źródło: Gołędzinowska 2018)

Biorąc pod uwagę fakt, iż wiek rębności większości drzewostanów Nadleśnictwa został ustalony na 120 lat, to w przypadku kontynuacji dotychczasowego modelu gospodarki leśnej, w trakcie realizacji kolejnych PUL, te drzewostany zostaną przeznaczone do

odnowienia, tj. do wykonania cięć rębnych, a w konsekwencji ogólna przydatność lasów TPK do rekreacji, mierzona tą metodą, będzie maleć.

W lasach TPK istnieje również duża liczba drzew pomnikowych (prawie 200) i głązów narzutowych, których obecność dodatkowo podnosi walory lasu. Głązów narzutowych objętych w Parku formalną ochroną w postaci pomnika przyrody jest około 130 i nie wyczerpuje to listy wszystkich tego typu obiektów w TPK. Woźniak i in. (2015) zinventaryzowali 1100 głązów narzutowych (średnica powyżej 0,5 m) tylko w dwóch obszarach testowych w Parku, w przylegającej bezpośrednio do Gdańska południowej części TPK oraz w położonej w sąsiedztwie Gdyni dolinie Cisowskiego Potoku. Charakterystyczne jest tutaj również występowanie głązów w skupiskach, nawet powyżej 20 sztuk w jednym miejscu. Tak duże nagromadzenie głązów narzutowych w Parku znacząco podnosi jego walory turystyczne. Woźniak i in. (2015) wskazali 3 obszary w Parku szczególnie interesujące pod tym względem: północno-zachodnia część Parku w okolicach Szemudu (liczne głązy dużych rozmiarów z rzadkimi i chronionymi gatunkami porostów i mszaków), dolina Cisowskiego Potoku (duża gęstość występowania głązów, naturalne głązowiska i duże skupiska głązów, głązy silnie porośnięte mchami) oraz południowa część TPK w okolicach Gdańska (głązy wyróżniające się ze względu na ich typ, morfologię powierzchni, np. tzw. Kamienna Twarz, głązy o znaczeniu historycznym).

Na obszarze Parku dodatkowo utworzono szereg innych obszarów chronionych:

- 3 obszary Natura 2000: Biała PLH220016, Bezlist koło Gniewowa PLH220102 oraz Pełcznica PLH220020;
- 10 rezerwatów: Źródlika w Dolinie Ewy, Zajęcie Wzgórze, Kacze Łęgi, Cisowa, Lewice, Gałęźna Góra, Pełcznica, Wąwóz Huzarów, Łęg nad Sweliną, Dolina Strzyży;
- 1 zespół przyrodniczo-krajobrazowy: Dolina Potoków Strzyża i Jasień,
- 12 użytków ekologicznych: Miętowe Bagienko, Szuwary Jeziora Wyspowskiego, Nowiński Moczar, Wyspowska Łąka, Żabno, Okuniewko, Okuniewskie Łąki, Łąka nad Zagórką Strugą, Sopieszyńska Młaka, Borowe Oczko, Salwinia w Owczarni, Dolina Czystej Wody.

Fenologiczna atrakcyjność lasów TPK trwa cały rok, ze szczególnie wyróżniającymi się okresami:

- wiosennego listnienia drzew, w tym szczególnie buka (kwiecień – maj; bardzo atrakcyjne wizualnie mozaiki odcieni zieleni),
- jesiennych przebarwień liści drzew, w tym szczególnie buka (październik).

Fenologiczny aspekt wczesnowiosennego runa, w postaci „kobierców kwiatnych” na dnie lasów liściastych, na terenie TPK zaznacza się dość słabo, ponieważ związany jest tylko z lasami żyźniejszymi i wilgotniejszymi, w TPK występującymi tylko wyspowo w dominującym krajobrazie kwaśnych buczyn. Lasy z tendencją do tworzenia wiosennych bogatszych gatunkowo „kobierców kwiatnych” są w znacznej części chronione w rezerwach przyrody bądź jako ekosystemy referencyjne.

Krajobraz akustyczny terenu TPK pozostaje pod wpływem sąsiadujących obszarów zurbanizowanych (głównie drogi przecinające Park oraz Port Lotniczy im. L. Wałęsy), a obecnie także pod coraz większym wpływem prac leśnych; nie jest więc szczególnie atrakcyjny. Na podkreślenie zasługuje jednak okres wczesnowiosenny w lasach liściastych (dominujących w TPK), z charakterystycznymi elementami akustycznymi w postaci śpiewu ptaków i innych akcentów ornitogenicznych (bębnienie dzięciołów).

Spośród istniejących na terenie Parku rezerwatów 7 jest udostępnionych do ruchu turystycznego i rekreacyjnego (pieszego i rowerowego) wzdłuż wyznaczonych szlaków. Ścieżki te stanowią często odcinki dłuższych szlaków turystycznych PTTK:

- „Cisowa” - krótki odcinek powiązany z niebieskim szlakiem TPK;
- „Dolina Strzyży” - zielony szlak „Skarszewski” i „Trójmiejski”;
- „Kacze Łęgi” - zbiegają się tutaj 3 znakowane szlaki: czerwony szlak „Witomino” i czerwony szlak „Wejherowski” oraz czarny szlak „Zagórskiej Strugi”;
- Źródłiska w Dolinie Ewy - odcinek czarnego szlaku PTTK tzw. Wzgórz Szymbarskich;
- „Pełcznica” - czerwony szlak „Wejherowski”, niebieski szlak TPK i wzdłuż południowo-zachodniej granicy trasa do nordic walking (ruch rowerowy i pieszy);
- „Zajęcze Wzgórze” - w samym rezerwacie wyznaczono kilka odcinków udostępnionych do ruchu pieszego, które powiązane są ze szlakami przebiegającymi tuż poza granicami rezerwatu (Skarszewskim, szlak Borsuka i szlak Lisów);
- „Gałęźna Góra” - udostępniona do ruchu ścieżka dydaktyczna wyposażona w tablice informacyjno-edukacyjne;
- „Lewice” - szlak pieszy wraz z kładką udostępniającą na torfowisku.

Kolejne obszary cenne przyrodniczo są planowane do objęcia ochroną.

Walory historyczne i kulturowe stanowią kolejny element przyciągający turystów i okolicznych mieszkańców. Większość z nich występuje na terenach miejskich przyległych do granicy Parku (np. jedyny w pobliżu Parku pomnik historii obejmujący Zespół Pocystersko-Katedralny w Gdańsku Oliwie). Część obiektów i układów krajobrazowych o znaczeniu historyczno-kulturowym zlokalizowana jest w obrębie wąskich dolinek rzecznych rozcinających krawędź wysoczyzny już w granicach Parku. Największe nagromadzenie ważnych elementów historyczno-kulturowych występuje w obrębie:

- Lasów Oliwskich,
- Lasów Sopockich,
- Kalwarii Wejherowskiej.

Są to obszary o znaczeniu krajowym, istotne w ochronie walorów kulturowo-historycznych krajobrazu Polski.

Obszary o znaczeniu regionalnym i lokalnym obejmują również występujące w strefie krawędziowej:

- Lasy i dolinę Zagórskiej Strugi na wysokości Rumi,
- Lasy i dolinę Marszewskiej Strugi na wysokości Gdyni Chyloni,

- Lasy na wysokości Gdyni Działek Leśnych i Grabówka,
- Lasy na pograniczu Lasów Sopockich i Oliwskich,
- Lasy z niewielkimi dolinkami na wysokości Gdańska Wrzeszcza.

Łącznie obiektów istotnych historycznie i kulturowo jest na terenie Parku co najmniej kilkaset. Oprócz obiektów ujętych w rejestrach zabytków są to także różnego rodzaju miejsca pamięci i miejsca kultu religijnego (np. Sanktuarium Matki Bożej Brzemiennej w Matemblewie), cmentarze (np. Cmentarz Komunalny i Cmentarz Żydowski w Sopocie, Cmentarz Żołnierzy Radzieckich w Wejherowie), pomniki i obeliski (np. pomnik leśniczego Waldemara Heusmana, pomnik strażników przyrody zamordowanych w okresie II Wojny Światowej, pomnik na wzgórzu „Pachołek” upamiętniający obecnie bitwę pod Oliwą). Na terenie TPK istnieje również duża liczba rozproszonych, lokalnie specyficznych elementów kulturowych – np. drogi brukowe, trójkątne kamienne słupki oddziałowe, które zwykle nie są w żaden sposób inwentaryzowane, niemniej jednak stanowią dodatkowy walor Parku. W przypadku wielu miejsc i dróg w Parku zachowane zostały ich historyczne nazwy. Należy do nich m.in. Wielka Gwiazda. To miejsce – skrzyżowanie, w którym spotyka się sześć dróg śródleśnych tworzących geometryczny zarys gwiazdy. Przez Wielką Gwiazdę prowadzi też historyczny trakt o nazwie Droga Wielkokacka. W tym miejscu od 1895 roku istniała gospoda, stanowiąca popularne miejsce odpoczynku (spłonęła w 1945 r.). Do zachowanych obecnie historycznych nazw zaliczane są również: Droga Nadleśniczych, Droga Węglowa (od przewożonego dawniej tędy węgla drzewnego), Szwedzka Grobla, Długi Grunt, Klesza Droga (przebiegała kiedyś przez lasy należące do cystersów, od słowa klecha - ksiądz), Droga Marnych Mostów, Mała Gwiazda, Bursztynowe Kule, Droga Filozofów i wiele innych, które funkcjonują nadal na współczesnych mapach.



Fot. 1. Zabytkowa, brukowana droga wzdłuż krawędzi doliny Zagórskiej Strugi, obszar atrakcyjny turystycznie i rekreacyjnie zarówno ze względu na walory kulturowe i historyczne, jak i wysokie walory przyrodnicze doliny.  
Fot. A. Jermaczek.

Istotnym elementem podlegającym ochronie i podnoszącym wartość Parku są jego niepodlegające dyskusji walory krajobrazowe, zwłaszcza w strefie krawędziowej wysoczyzny morenowej, ale również krajobrazy związane z dolinami rzecznyymi, jeziorami czy jeden z nielicznych, przekształconych tylko w niewielkim stopniu, krajobrazów wiejskich w okolicy Reszek. Do najcenniejszych elementów krajobrazu Parku zaliczyć należy:

- wnętrza krajobrazowe z jeziorami, głównie ze ścianami zamykającymi leśnymi, rzadko łąkowo-pastwiskowymi (np. jeziora Borowo, Pałsznik, Długie czy zniekształcone zabudową krajobrazy jezior Zawiat czy Bieszkowice);
- wnętrza krajobrazowe polan leśnych (tzw. Duża i Mała Polana oraz szereg mniejszych, poddawanych też mniejszej presji polan jak np. Nowiny czy przy leśniczówce Zbychowo);
- wnętrza krajobrazowe dolin rozcinających wysoczyznę, w tym dolin rzecznych (m.in. Cedronu, Zagórskiej Strugi, Kaczej czy Swelini);
- punkty widokowe (głównie zlokalizowane w strefie krawędziowej wysoczyzny, m.in. Lisie Wzgórze czy Łysa Góra w Sopocie);
- ciągi widokowe i krajobrazowe (im dalej w głąb Parku, otwarcia widokowe mają bardziej naturalny charakter i są mniej zdegradowane przez zabudowę, najważniejszymi ciągami widokowymi wewnątrz Parku w strefie krawędziowej są m.in. drogi i szlaki turystyczne w dolinie Cedronu, w dolinie Zagórskiej Strugi czy w dolinie Radości).

## **5. System obsługi ruchu turystycznego – istniejąca infrastruktura**

### **5.1. Turystyka krajoznawcza**

Na terenie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego turystyka oparta jest głównie o sieć szlaków turystycznych: głównie pieszych i rowerowych, ale również szlaków konnych, do nordic walking czy narciarstwa biegowego.

Główna rola szlaków turystycznych "polega na umożliwieniu penetrowania środowiska w celach turystyczno-rekreacyjnych, a więc przede wszystkim udostępnianiu walorów krajoznawczych, takich jak: ciekły wodne, akweny, formy ukształtowania terenu, zespoły roślinne, krajobrazy, dzieła ludowej sztuki plastycznej, folklor, zabytki kultury i sztuki, pamiątki historyczne, obiekty współczesnej techniki, nauki i kultury" (Styperek 2002).

Szlaki turystyczne, obok głównej funkcji turystyczno-rekreacyjnej, pełnią również rolę ekologiczną i ta ich rola ma na celu „ograniczenie ruchu turystycznego i zapobieganie niepożądanemu rozpraszaniu się turystów poprzez ukierunkowanie penetracji rekreacyjnej” (Styperek 2002). Największe znaczenie ma to na obszarach o niewielkiej odporności na procesy degradacyjne wynikające z użytkowania rekreacyjnego, z jakimi mamy do czynienia także w TPK.

Jednak z bezpośrednich obserwacji wynika, że odbywa się poza wyznaczonymi szlakami, jednak Autorzy oceniają, że w południowej enklawie Parku na styku z Trójmiastem może to być nawet 40% całej aktywności rekreacyjnej w TPK.

Istotne jest także to, że poza okresem grzybobrania i zbioru owoców leśnych penetracja ludzka ogranicza się do dróg, szlaków i ścieżek turystycznych, nie wnikając w głąb lasu. Podczas 392 dni ekspozycji fotopułapek zlokalizowanych w miejscach stosunkowo nieznacznie oddalonych od dróg i szlaków turystycznych (20–100 m), zarejestrowano tylko jednokrotne nagranie obecności człowieka (por. operat ochrony gatunków).

#### **Szlaki turystyczne**

##### **1) Szlaki piesze PTTK**

- **Trójmiejski (żółty) Gdańsk – Gdynia**

W granicach TPK znajduje się odcinek szlaku o długości ok. 25 km, który łącznie ma nieco ponad 45 km długości. Od południa szlak wkracza w granice Parku na wysokości Doliny Strzyży i biegnie w kierunku północno-zachodnim, wiodąc w kierunku sanktuarium Matki Boskiej Brzemiennej w Matemblewie, i dalej do Żółtej Karczmy. Następnie przecina Dolinę Radości, Potok Oliwski i Potok Bernarda. Następnie biegnie Drogą Węglową przy Diabelskim Kamieniu, dalej w kierunku Drogi Marnych Mostów do Wzniesienia Marii, dalej po zachodniej stronie rezerwatu Źródlika w Dolinie Ewy (przecinając Potok Prochowy) w kierunku polany Owczarnia. Dalej prowadzi w kierunku leśniczówki Gołębiewo, następnie do zachodnich brzegów użytku ekologicznego Jezioro Kackie. Przecina obwodnicę Trójmiasta, wychodząc jednocześnie z obszaru TPK w kierunku obszarów zurbanizowanych zachodniej części Gdyni. Wraca w granice Parku w okolicach rzeki Kaczej i dalej, wzdłuż rzeki na wschód, szlak ponownie przecina obwodnicę i biegnie przy polanie Krykulec. Dalej szosą na Witomino – Chwarzno prowadzi w kierunku Cmentarza Witomińskiego i dworca

Gdynia Główna. O dużej atrakcyjności szlaku decyduje niezwykle urozmaicona rzeźba i duża lesistość terenu, przez który przebiega. W granicach TPK przecina się z wieloma innymi szlakami: Wejherowskim, Zagórskiej Strugi, Kartuskim, Skarszewskim, Wzgórz Szymbarskich oraz Źródła Marii.



Fot. 2. Fragment żółtego szlaku z widocznym na drzewie oznakowaniem. Fot. K. Banaszak

- **Wejherowski (czerwony) Wejherowo – Sopot Kamienny Potok**

W obszarze TPK szlak wiedzie od zespołu urbanistyczno-krajobrazowego Wejherowa, przez Kalwarię Wejherowską, w pobliżu rezerwatu „Gałęźna Góra” (z zabytkami archeologicznymi), dalej wzdłuż jeziora Wyspowo i dwóch siadujących z jeziorem użytków ekologicznych – „Szuwary Jeziora Wyspowskiego” i „Wyspowska Łąka” oraz przy użytku ekologicznym „Borowe Oczko”. Następnie wkracza na udostępnioną ścieżkę przez rezerwat „Pełcznica” oraz wzdłuż południowej krawędzi rezerwatu „Cisowa”, a także przez rezerwat „Kacze Łęgi” oraz rezerwat „Łęg nad Sweliną”. Szlak ten jest najciekawszy pod kątem przyrodniczym.

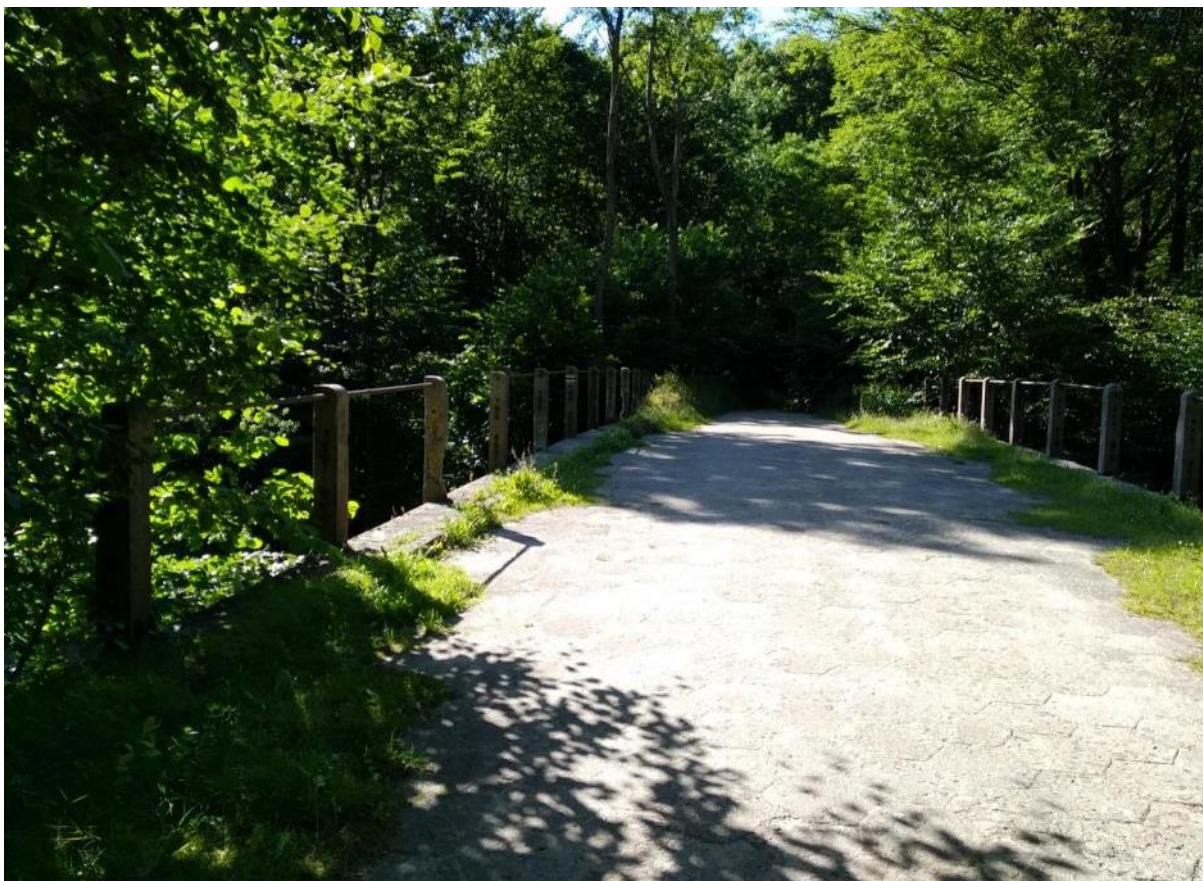




Fot. 3. Oznakowanie szlaku Wejherowskiego na tablicy edukacyjnej w okolicy rezerwatu „Pelcznica”. Fot. K. Banaszak

- **Zagórskiej Strugi (czarny) Wejherowo – Gdynia (Wzgórze Św. Maksymiliana)**

W obszar Parku wkracza na południe od dzielnicy Witomino-Leśniczówka. Dalej przecina wiadukt kolejowy i rzekę Kaczą, następnie biegnie wzdłuż rezerwatu przyrody „Kacze Łęgi” i zbiornika retencyjnego Krykullec. Dalej przecina Potok Źródło Marii i ponownie linię kolejową. Następnie wychodzi poza obszar TPK przekraczając Zachodnią Obwodnicę Trójmiasta. Wiodąc krawędzią obszaru TPK ponownie przecina Kaczę i prowadzi w kierunku Krzyżowej Góry. Od tego momentu prowadzi lasem, a następnie ponownie wychodzi poza obszar TPK i prowadzi przez dzielnicę Chwarzno-Wiczlino. Ponownie wchodzi w granice Parku przy polanie Wielka Rola i dalej lasem na południowy-zachód aż do Zagórskiej Strugi. Dalej biegnie długim odcinkiem wzdłuż wijącej się rzeki, mijając m.in. użytek ekologiczny „Łąka nad Zagórską Strugą” (z bogatym stanowiskiem storczyków), leśniczówkę Piekiełko oraz leśniczówkę Stara Piła. W pobliżu tej drugiej szlak odbija od rzeki w prawo i podąża dalej historycznym brukowanym traktem w kierunku Rumi. Dalej lasem prowadzi do punktu widokowego Góra Markowca i biegnie dalej w kierunku leśniczówki Zbychowo, a następnie miejscowości o tej samej nazwie. Od Zbychowa biegnie w kierunku północnym do Doliny Pieleszewskiej, następnie w okolice cmentarza komunalnego w Wejherowie i w końcu przez Kalwarię Wejherowską, za którą opuszcza granice TPK.



Fot. 4. Fragment czarnego szlaku biegnący wiaduktem kolejowym. Fot. K. Banaszak

- **Kartuski (niebieski) Sopot Kamienny Potok – Kartuzy**

W obszar TPK wchodzi po minięciu osiedla Brodwino – tam skręca w Drogę Wielkokacką, którą prowadzi do skrzyżowania szlaków Wielka Gwiazda. Następnie skręca na południe w kierunku Doliny Świemirowskiej. Przekracza ją krawędzią lasu i dociera do pomnika leśniczego Waldemara Heusmana i skręca na Drogę Nadleśniczych. Biegnie w odległości kilkuset metrów od ulicy Spacerowej i wychodzi z obszaru TPK doprowadzając do punktu widokowego Pacholek. Ponownie wkracza w obszar Parku na wysokości Kuźni Wodnej, by dalej wieść ulicą Bytowską. Następnie biegnie po grzbiecie między Doliną Radości a Wężową Doliną, w kierunku Kleszej Drogi. Przy tablicy informacyjnej skręca na południowy wschód i dochodzi do skrzyżowania Kleszej Drogi i Szwedzkiej Grobli. Dalej kontynuuje tzw. Huzarskimi Manowcami w kierunku rezerwatu przyrody „Wąwóz Huzarów” i ulicy Słowackiego. Po przekroczeniu ulicy łączy się ze szlakiem żółtym Trójmiejskim i wiedzie w kierunku sanktuarium Matki Bożej Brzemiennej w Matemblewie. Niedaleko za tymi zabudowaniami dochodzi szlak zielony Skarszewski. Dalej wszystkie trzy docierają do rezerwatu przyrody „Dolina Strzyży”. Szlak Kartuski przecina rzekę i południową krawędzią doliny wychodzi poza obszar TPK.

- **Skarszewski (zielony) Sopot Kamienny Potok – Skarszewy**

W obszar TPK wchodzi w pobliżu sanatorium Leśnik w Sopocie, dalej wiedzie w kierunku rezerwatu przyrody „Zajęcze Wzgórze”, mijając wcześniej punkt widokowy.

Wychodzi z Parku na wysokości Potoku Torenta, żeby przeciąć Dolinę Świemirowską i ponownie znaleźć się w Parku po jej południowej stronie. Następnie kieruje się do punktu widokowego Pacholek, kolejno prowadzi w kierunku wzniesień Wiecha i Głowica, a dalej w pobliżu górnych krawędzi dolin Zajęczej, Zielonej i Samborowo. Przecina Lipnicką Drogę w kierunku osiedla Niedźwiednik, wraca w jej kierunku, by następnie otoczyć osiedle od północy i zachodu. Dalej przez Niedźwiedzią Dolinę prowadzi w kierunku ul. Słowackiego. Po jej przekroczeniu prowadzi przez osiedle Zielone Wzgórze (na terenie osiedla wychodzi poza TPK) prowadzi do Sanktuarium Matki Bożej Brzemiennej w Matemblewie. Następnie kieruje się w kierunku rezerwatu przyrody Dolina Strzyży, gdzie przekracza rzekę i jej południowym brzegiem prowadzi poza obszar TPK.

- **Wzgórz Szymbarskich (czarny) Sopot – Gołubie Kaszubskie – Kamienica Królewska**

Jeden z najdłuższych szlaków regionu gdańskiego. W granicach TPK znajduje się początkowy odcinek szlaku obejmujący strefę krawędziową wysoczyzny gdańskiej, z takimi atrakcjami jak Łysa Góra, Dolina Ewy czy Wzniesienie Marii. W granice Parku szlak wkracza w okolicach doliny Potoku Rynarzewskiego (Szosa Oliwska - ul. Spacerowa) w rejonie Królewskiego Źródła na zachód od leśniczówki Renuzewo po 6 kilometrach części sopockiej. Do dalszej swej trasy wykorzystuje środkową część lasów TPK. Na terenie Parku szlak po odcinku biegnącym Długą Doliną przecina Dolinę Ewy (Świeżej Wody), przez rezerwat "Źródlika w dolinie Ewy" wchodzi na Wzniesienie Marii, gdzie spotyka szlak żółty Trójmiejski. Potem przez wzgórze Ela i obok starej skoczni schodzi na Drogę Młyńską w Dolinie Radości, a następnie po przecięciu tej doliny zahacza o boczne odgałęzienie Doliny Wężów (szlak niebieski Kartuski) i przez Kleszy Las (przecinając Kleszą Drogę), a następnie wykorzystując Drogę Pionierów wychodzi z lasu, a tym samym z TPK, w Złotej Karczmie (ponowne spotkanie ze szlakiem żółtym Trójmiejskim).

## 2) Sopockie szlaki spacerowe

- **Wiewiórek (biało-żółte oznakowanie)**

Długość szlaku wynosi ok. 4 km (jeden z najkrótszych szlaków) i przebiega lasem w strefie krawędziowej wysoczyzny, co ma wpływ na wysokie walory krajobrazowe na szlaku. Początek szlaku znajduje się w okolicy sanatorium „Leśnik” i biegnie w kierunku Wielkiej Gwiazdy. Nieopodal Wielkiej Gwiazdy i znajdującej się tam wiaty wypoczynkowej rosną dwa wtulone w siebie drzewa: sosna i buk - nazwane przez wielu wędrowców "Parą Zakochanych". Dalej szlak prowadzi na Glinną Górę, ze szczytu której podziwiać można panoramę Sopotu i Zatoki Gdańskiej. Z tego miejsca widać już stadion lekkoatletyczny – docelowy punkt szlaku. Po drodze na trasie szlaku znajduje się rezerwat „Zajęcze Wzgórze”.

- **Saren (niebiesko-żółte oznakowanie)**

Szlak długości ok. 4,5 km, jednak znacznie bardziej wymagający, wiodący często wąskimi i stromymi ścieżkami. Szlak rozpoczyna się na Osiedlu Mickiewicza, nieopodal granicy lasu, skąd pnie się tzw. Wilczym Parowem stromymi ścieżkami w kierunku Małej Gwiazdy. Przez kolejne 250 m spacerujemy aż do skrzyżowania z Drogą Wielkokacką, przecina ją biegnąc dalej w głębokim wąwozie ciągnącym się równolegle do biegu drogi. To

odcinek dość trudny z uwagi na powalone na jego dnie konary i suche gałęzie. Po dojściu do asfaltu szlak najpierw odbija w prawo, a po chwili w lewo, przechodząc między ogródkami działkowymi na drugą stronę Doliny Świemirowskiej i schodzi do autobusowej pętli Reja.

- **Dzików (czarno-żółte oznakowanie)**

Szlak Dzików łączy dwa sopockie osiedla: Brodwinno z Przylesiem i ma długość ok. 5,7 km. Rozpoczyna się nieopodal centrum handlowego, przy ul. Oskara Kolberga i przez kilkaset metrów szlak wiedzie przez osiedle. W obszar TPK wchodzi ścieżką wiodącą wzdłuż Doliny Kamiennego Potoku. Dalej prowadzi do Drogi Wielkokackiej, i przecina ulicę Jacka Malczewskiego. Dalej biegnie lasem, a następnie Długim Gruntem. Kolejno biegnie w kierunku Pętli Reja i tzw. Wielkiej Gwiazdy. Tu przecina się ze wspomnianym powyżej szlakiem wiewiórek, po czym kieruje się dość stromym zejściem do Doliny Gołębowskiej oraz ul. 23 Marca, gdzie na rogatkach osiedla kończy swój bieg. Szlak na kilku odcinkach jest dość stromy.

- **Lisów (brązowo-żółte oznakowanie)**

Szlak Lisów ma długość ok. 11,5 km i rozpoczyna się przy węźle szlaków turystycznych, przy pętli autobusowej i stacji kolejowej Sopot Kamienny Potok. Następnie wiedzie skrajem lasu, dość blisko dzielnicy Brodwinno. Dalej szlak zagłębia się w las kierując się na Rysie Wzgórze. Następnie zmierza w kierunku ul. Okrężnej i dalej Wzniesienia Strzeleckiego, z którego rozpościerają się przepiękne widoki na miasto i Zatokę Gdańską, a przy dobrej widoczności widać stąd także Półwysep Helski. Z drugiej strony wzniesienia schodzimy w kierunku stawu Morskie Oko. Następnie szlak wdrapuje się na Wzgórze Olimpijskie. Nieco dalej, w miejscu, gdzie szlak osiąga dawny tor saneczkowy, należy skręcić w lewo i zejść ku Łysej Polanie. Szlak wiedzie prawym jej skrajem, osiągając szczyt Łysej Góry, z którego rozpościerają się przepiękne widoki zarówno na Sopot, jak i Gdańsk. Z Łysej Góry szlak kieruje się do skrzyżowania Małej Gwiazdy. Tu Szlak Lisów podąża mało znanym, krętym duktem zwanym "Ścieżką Zakochanych", aż po kolejny punkt widokowy na szczycie Glinnej Góry. Z miejsca tego na pierwszym planie widać stadion lekkoatletyczny, kamienice mieszkalne Dolnego Sopotu oraz Zatokę Gdańską. Szlak schodzi później do Doliny Świemirowskiej i kończy się przy autobusowej pętli Reja.

- **Szlak Zajęcy (czerwono-żółte oznakowanie)**

Szlak Zajęcy to najdłuższy z sopockich szlaków spacerowych (ok. 12,5 km długości). Rozpoczyna się on przy węźle szlaków turystycznych, przy pętli autobusowej i stacji kolejowej Sopot Kamienny Potok. Początkowo wiedzie wzdłuż torowiska, a następnie obrzeżem osiedla. W lesie zagłębia się dopiero nieopodal Stawu Mazowieckiego, przez który przepływa Potok Swelinii. Dalej szlak wiedzie wzdłuż granicy rezerwatu przyrody "Łęg nad Sweliną", zbliżając się do osiedla Bernadowo omijając je i kierując się w stronę Brodwina, gdzie po przekroczeniu ruchliwej ulicy Malczewskiego na dobre zagłębia się w lesie TPK. Tuż przy krzyżówce Drogi Wielkokackiej z Długim Gruntem rośnie piękny modrzew europejski, a kawałek dalej sosna pospolita. Długim Gruntem docieramy do zamkniętej dla ruchu drogowego, rekreacyjno-sportowej Pętli Reja, a następnie kierujemy się do leśnej osady Gręzowo, gdzie znajduje się siedziba Leśnictwa Sopot. Dalej kierujemy się Drogą

Nadleśniczych. Na jednej z leśnych krzyżówek Szlak Zajęcy odbija w kierunku miasta i kończy się nieopodal pętli autobusowej Reja.

### 3) Inne

- **Szlak Borsuka**

Szlak Borsuka to ścieżka historyczno-przyrodnicza na terenie lasów TPK, w obrębie Sopotu o długości nieco ponad 5 km. Oznaczona jest w terenie kwadratem w kolorze żółtym przekreślonym zielonym pasem. Powstała z inicjatywy marszałka Senatu - Bogdana Borusewicza i Lasów Państwowych. Prowadzi szlakiem wędrowek trójmiejskich opozycjonistów, członków Komitetów Obrony Robotników oraz podziemia stanu wojennego, którzy starali się w ten sposób wykryć i zgubić śledzących ich funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa. Rozpoczyna się w Dolinie Gołębiowskiej od ul. 23 Marca i prowadzi przez Małą Gwiazdę, Glinianą Górę, rezerwat "Zajęcze Wzgórze", po ul. Kasprowicza. W całości przebiega przez lasy zarządzane przez Nadleśnictwo Gdańsk (leśnictwo Sopot).

### 5.2. Ścieżki dydaktyczne

Na terenie Parku istnieje 6 ścieżek dydaktycznych. Dwie z nich zlokalizowane są w okolicach Leśnego Ogrodu Botanicznego „Marszewo” i są to:

- Szlak Korzeni - o długości ok. 1600 m, obejmuje jedno ze wzgórz morenowych, a znajdujące się przy niej tablice edukacyjne przybliżają zagadnienia świata korzeni roślin oraz grzybów, ale także użytkowania lasów. Dodatkową atrakcją są tu drewniane, częściowo podziemne domki – Drwala, Zielarki oraz Korzeni i grzybów;
- Szlak Alicji w Zaczarowanym Lesie - o długości ok. 600 m, dedykowana najmłodszym, obejmująca m.in. labirynt zmysłów, świat w mikroskali i makroskali (w tym np. bezkręgowce czy grzyby w dużym powiększeniu).

Kolejną ścieżką, zorganizowaną przez Nadleśnictwo Gdańsk, jest „Szlak wiewiórki”. Prowadzi z Pustek Cisowskich w Gdyni do Leśnego Ogrodu Botanicznego "Marszewo". Na trasie zlokalizowane są liczne tablice edukacyjne dotyczące przede wszystkim nauki rozpoznawania drzew. Prowadzi po bardzo urozmaiconym terenie, czas przejścia to ok. 40 min (długość ok. 2,5 km).

Ścieżka „Dolina Radości” – ścieżka dydaktyczna zorganizowana przez Park zaproponowana w dwóch wariantach: krótszym mającym 10 przystanków, której czas przejścia wynosi ok. 3 godziny i dłuższym z 11 przystankami i czasem przejścia ok. 4 godzin. Ścieżka prowadzi od Kuźni Wodnej i Dworu Ernsta, mija Dwór Schwabego, kieruje się do Doliny Radości tzw. Młyńską Drogą i dalej Drogą Węglową. Po drodze na ścieżce znajduje się szereg stawów, pomników przyrody (w tym tzw. „Diabelski Kamień”). Ścieżka prowadzi dalej przez okolice jednych z najcenniejszych łąk wilgotnych Parku. Rozwidlenie krótszego i dłuższego fragmentu ścieżki znajduje się niedaleko tzw. „Kochanki Dominika” - pomnikowej daglezi zielonej, w tej chwili już złamanej. Krótszy wariant ścieżki biegnie stąd krawędzią doliny z powrotem w kierunku Kuźni Wodnej. Wariant dłuższy biegnie nieco na

południowy wschód, wkraczając trochę dalej na tzw. Szwedzką Groblę w kierunku Doliny Samborowo i dobiega końca na parkingu u wylotu ulic Abrahama (Ozarowski i in. 2005).

Kolejna ścieżka również powstała z inicjatywy Parku i zlokalizowana jest w Dolinie Samborowo. Ścieżka „Dolina Samborowo” położona jest w kompleksie Lasów Oliwskich w obrębie malowniczej polodowcowej doliny. Trasa rozpoczyna się na łące, aby przybliżyć walory przyrodnicze tego typu ekosystemów. Następnie prowadzi aleją z drzewami w wieku od 150 do 300 lat docierając do pomnika przyrody tzw. „Grubego Dębu” o obwodzie 5,6 metra i wysokości 25 m. Wzdłuż ścieżki można zobaczyć też fragment tzw. grądu niskiego na dnie doliny. Na trasie można też zobaczyć kolejny okazały dąb, z pniem obrośniętym dużym okazem bluszczu pospolitego. Jest to najdłuższa ścieżka dydaktyczna w Parku (Folder – Ścieżka przyrodnicza „Dolina Samborowo”).

Ścieżka dydaktyczna została również udostępniona w rezerwacie „Gałęźna Góra”. Cała ścieżka ma długość ok. 1,5 km i wyposażona jest w tablice edukacyjne dotyczące zabytków archeologicznych i walorów przyrodniczych rezerwatu.

Uzupełnieniem infrastruktury edukacyjnej na terenie TPK jest kładka umożliwiająca wejście na torfowisko w rezerwacie „Lewice”.

### **5.3. Turystyka kwalifikowana**

#### **5.3.1. Turystyka konna**

W granicach Parku występują dobre warunki do uprawiania turystyki konnej. Na jej potrzeby wytyczone w Parku zostały dedykowane szlaki (zgodnie z ustawą o lasach ruch konny możliwy jest wyłącznie na drogach wyznaczonych przez nadleśniczego):

- Pętkowice - na terenie TPK, niespełna 3 km, krótka pętla biegnąca po terenach leśnych TPK, tuż przy jego granicy na wysokości wsi Pętkowice i Małe Gowino;
- Oliwa - w granica Parku, odcinek ok. 30 km długości, najdłuższy szlak konny w granicach Parku, rozpoczyna się w Oliwie i biegnie wzdłuż Potoku Oliwskiego w kierunku Doliny Radości, w obrębie doliny częściowo pokrywa się z niebieskim szlakiem TPK, następnie skręca w kierunku północnym i kieruje się do Owczarni, gdzie rozgałęzia się: jedna nitka biegnie doliną Potoku Prochowego z powrotem w kierunku Oliwy, druga kieruje się Długą Drogą i Białą Drogą w kierunku Doliny Świemirowskiej, na wysokości Sopotu biegnie przez obszary leśne, w granicach których zbiega się częściowo z innymi szlakami, m.in. Kartuskim i Szlakiem Dzików, szlak kończy się w okolicach rezerwatu „Łęg nad Sweliną”;
- Łężyce - na terenie TPK znajduje się ponad 17 km szlaku, szlak ten stanowi w zasadzie pętlę wychodzącą ze wsi Łężyce i biegnącą na terenach leśnych na zachód od wsi, pętla rozciągnięta jest w osi równoległej do doliny Zagórskiej Strugi;
- szlak im. Chodowieckiego - prowadzi z Gdańska w kierunku zachodnim przez Pomorze i dalej docelowo do Berlina, na terenie Parku znajduje się nieco ponad 7,5 km szlaku, odcinek ten wkracza w granice w TPK na północ od Bieszkówka, biegnie przy leśniczówce Kamień i opuszcza Park w kierunku wsi Grabowiec;

- oraz kilka innych, m.in. w Sopocie w okolicach rezerwatu „Łęg nad Sweliną” czy w okolicach leśniczówki Sopot oraz w okolicach rezerwatu „Źródlika w Dolinie Ewy”.

W trakcie prac terenowych nad planem ochrony Parku w ciągu dwóch sezonów obserwacyjnych użytkowanie konne obserwowane było właściwie tylko w południowej części zachodniej enklawy Parku, m.in. w okolicach jeziora Okuniewo. Z informacji uzyskanej od pracowników Parku wynika, że turystyka konna uprawiana jest również na terenie Lasów Oliwskich w okolicach Doliny Radości i Drogi Marnych Mostów. Podobnie jak w przypadku pozostałych form rekreacji uprawianych w granicach TPK, również rekreacja konna odbywa się nie tylko po dedykowanych szlakach, ale również wzdłuż innych leśnych ciągów komunikacyjnych. Na terenie gminy Szemud, już poza Parkiem, istnieje kilka stadnin koni, których istnienie generuje ruch konny w tej części TPK:

- Stajnia "DAJAK", ul. Świętopełka Wielkiego, Koleczkowo;
- Ośrodek Rekreacyjno-Jeździecki "Lubiczówka", ul. Jeziorna, Koleczkowo;
- "Stajnia Delano", ul. Maszyna, Donimierz;
- Stajnia Babinies, ul. Czynu Tysiąclecia, Bojano;
- Stajnia u Lademanna, ul. Otalżyńska, Jeleńska Huta;
- Stajnia „Ania”, ul. Oliwska, Kielno.



Fot. 5. Rekreacja konna w obserwowana w okolicach jez. Okuniewo. Fot. A. Jermaczek

### **5.3.2. Turystyka rowerowa**

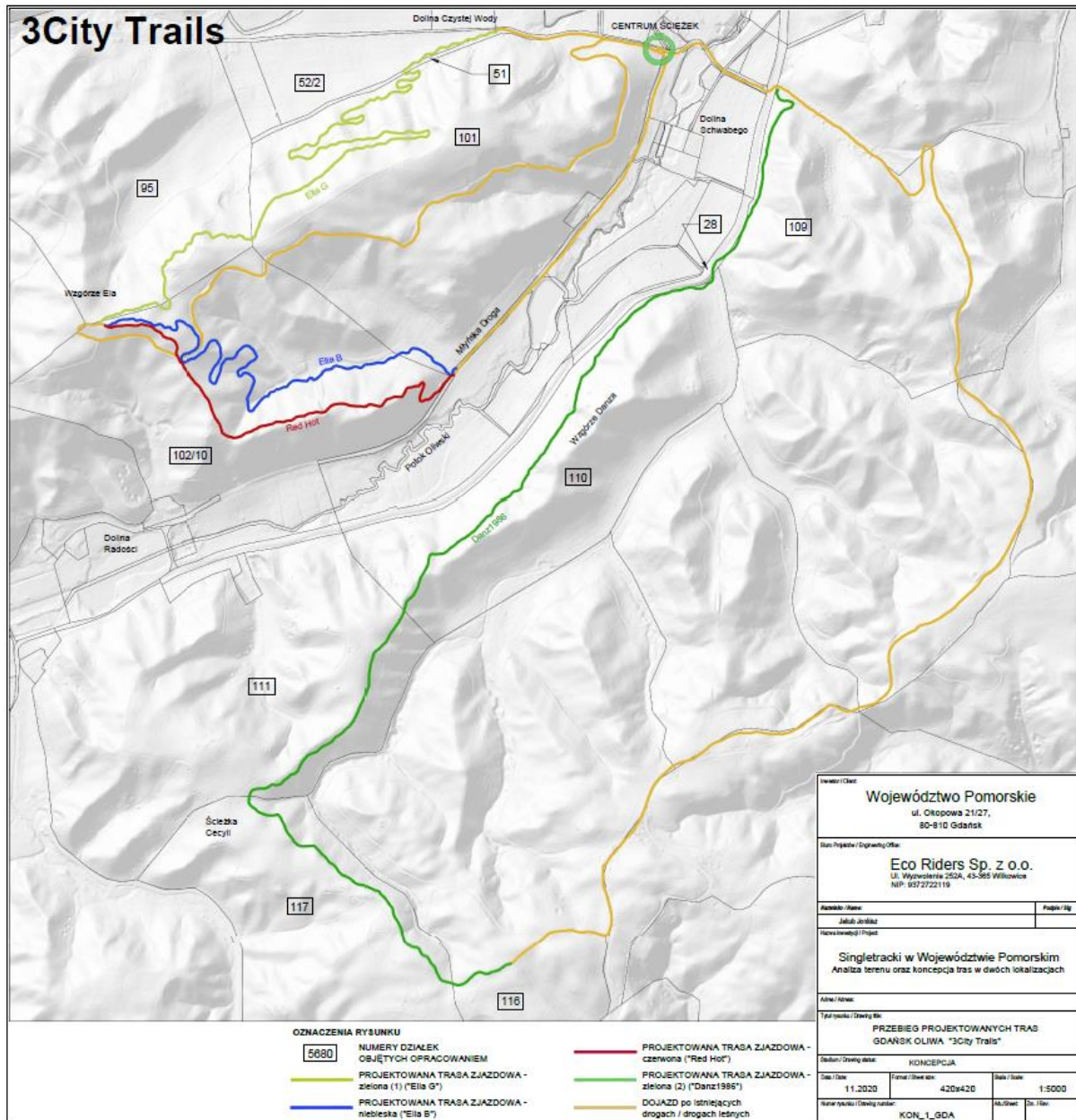
Obszar Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego jest dość intensywnie użytkowany w celu rekreacji rowerowej. Rowerzyści stanowią jedną z najliczniejszych grup

odwiedzających Park. Na ich potrzeby przygotowano w Parku kilka dedykowanych tras rowerowych, m.in.: Niebieski szlak TPK Wejherowo, stanowiący główną oś tras rowerowych Parku oraz szereg szlaków z nim powiązanych łącznikowych, czyli łączących główny szlak z różnymi osiedlami i dzielnicami Trójmiasta (np. Bernadowo, Sopot, Grabówek, Witomino, Rumia, Brodwinno-Karwiny, Witomino-Demptowo, Chwarzno-Dąbrowa, Chwarzno-Śródmieście, Wejherowo-Gdynia, Złota Karczma-Matemblewo, Szlak Wokół Długiej Góry (od Gdyni Pustek Cisowskich po Rumię Janowo) i inne. Sieć szlaków i ścieżek rowerowych, podobnie jak szlaków pieszych jest w Trójmiejskim Parku Krajobrazowym bardzo bogata (wymuszone jest to bliskością dużych aglomeracji miejskich) i stale jest modernizowana i rozwijana.

Do jazdy rowerem wykorzystywane są w Parku także wszelkie inne ścieżki, drogi leśne i szlaki turystyczne. Część okolicznych mieszkańców codziennie przejeżdża przez Park rowerem dojeżdżając do miejsca pracy.

Na terenie TPK w ostatnich latach pojawiła się również duża presja związana z ekstremalną jazdą rowerową. Z informacji Nadleśnictwa Gdańsk wynika, iż także na terenie Parku obserwowane są nielegalne próby przystosowania ścieżek leśnych do tego rodzaju aktywności (np. poprzez profilowanie ścieżek na zakrętach, budowa przeszkód i kładek). Ze względu na bardzo urozmaicone ukształtowanie terenu i duże spadki wysokości Park wydaje się oferować bardzo dobre warunki do rozwoju tego typu aktywności. W odpowiedzi na te potrzeby Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego zlecił opracowanie koncepcji dotyczącej możliwości lokalizowania tzw. singel-tracków na terenie województwa pomorskiego (Jonkisz 2020). Jedną z lokalizacji zaproponowanych przez Autora opracowania są Lasy Oliwskie na terenie TPK. Na tym obszarze obserwowane są liczne „dzikie trasy” do wyczynowej jazdy rowerowej, a utworzenie tutaj legalnej infrastruktury do kolarstwa górskiego, w opinii Autora koncepcji, pozwoliłoby unormować ruch rowerowy i zwiększyć bezpieczeństwo użytkowników szlaków (również pieszych). Zaproponowane trasy (cztery szlaki o różnym poziomie trudności) wraz z Centrum Ścieżek byłyby zlokalizowane na wzgórzach wokół Doliny Radości, Doliny Zgniłych Mostów, Doliny Schwabego, Wężowej Doliny i Doliny Czystej Wody (mapa poniżej). Oprócz wskazanych tras jedną z dodatkowych lokalizacji zaproponowanych w koncepcji jako nadająca się do tego typu rekreacji jest również dolina Zagórskiej Strugi.





Ryc. 5. Lokalizacja proponowanych tras typu single-track w TPK (Źródło: Jonkisz J. 2020. Singletracki w Województwie Pomorskim. Analiza ...)

W opinii Autorów planu ochrony TPK lokalizacja podobnych tras na terenie TPK nie poprawiłaby bezpieczeństwa odwiedzających Park. Ruch rekreacyjny na terenie Parku jest na tyle duży, że m.in. zabezpieczenie skrzyżowań tras rowerowych i innych szlaków byłoby bardzo trudne (proponowane trasy krzyżują się ze szlakiem Wzgórz Szymbarskich oraz ze szlakiem niebieskim, zbiegają się również ze ścieżką konną w kierunku Oliwy). Co więcej, budowa tego typu tras oznaczałaby wyłączenie tych ścieżek z innych form użytkowania.

Jednak co ważniejsze znacząco negatywnie wpłynęłaby na walory przyrodnicze i krajobrazowe Parku. Jak wynika z koncepcji budowa tras typu single-track wiąże się z utwardzeniem podłoża kruszywem na całej trasie, budową dodatkowych elementów na trasie (bandy, rollery, hopki, uskoki) oraz z całą infrastrukturą informacyjną, oznakowaniem

szlaków, bandami przy skrzyżowaniach itp. Lokalizowanie tego typu elementów na zboczach dolin przyczyniałoby się do zwiększenia erozji, niszczenia roślinności, płoszenia zwierząt, a przede wszystkim obniżałoby walory krajobrazowe dolin, które są jednym z przedmiotów ochrony Parku.

W koncepcji nie wzięto zupełnie pod uwagę faktu, iż teren ten jest objęty formą ochrony przyrody. Jest to jeden z głównych zarzutów jakie można wysunąć wobec omawianego opracowania. Zaproponowana lokalizacja w okolicach Doliny Radości znajduje się w obrębie drzewostanów żywej i kwaśnej buczyny (siedliska Natura 2000: 9130 i 9110), natomiast alternatywna lokalizacja w Dolinie Zagórskiej Strugi koliduje z istniejącym tam rezerwatem i projektowanym od lat powiększeniem tego rezerwatu. Co więcej, Dolina Zagórskiej Strugi pod względem przyrodniczym należy do jednych z najcenniejszych miejsc na terenie TPK i lokalizowanie w tym miejscu jakiegokolwiek infrastruktury nie powinno być dopuszczone.

Jednocześnie przy realizacji podobnych inwestycji trzeba wziąć pod uwagę również dodatkowe elementy, jak np. późniejsze zorganizowanie dojazdu samochodowego do Centrum Ścieżek, parkingów, zaplecza sanitarnego itp. Prowadziłyby to do dalszej zabudowy dolin.



Fot. 6. Rowerzyści na niebieskim szlaku TPK. Fot. A. Jermaczek

### **5.3.3. Inne formy turystyki aktywnej**

#### **Nordic walking**

Do tego rodzaju aktywności w TPK dedykowanych jest 5 ścieżek: 4 trasy o nazwie Sopieszyno o różnych poziomach trudności: dwie określone jako łatwe, jedna średnia i jedna trudna oraz ścieżka o nazwie Działki leśne Radiostacja. Trasa trudna Sopieszyno to pętla biegnąca tylko częściowo w Parku w okolicach jeziora Wygoda, a potem na południowy wschód do jeziora Okuniewo, które okrąża, by skierować się w kierunku Przetoczyna. Trasa średnia to pętla między wsiami Przetoczyna i Grabowiec. Trasy łatwe to krótkie pętle, jedna okrążająca jezioro Okuniewo do wsi Rąbówko, druga to pętla, która w TPK biegnie krótkim odcinkiem wzdłuż jego granicy na wysokości Przetoczyna. Wszystkie opisane powyżej trasy są ze sobą powiązane i niekiedy częściowo się pokrywają. Ostatnia trasa - Działki leśne Radiostacja - łączy dzielnice Grabówek, Działki Leśne i Witomino-Radiostacja.

Niemniej jednak do nordic walking na terenie TPK są wykorzystywane także wszelkie inne szlaki piesze, drogi i ścieżki.

#### **Narciarstwo**

W granicach TPK funkcjonuje jeden szlak narciarski zlokalizowany w Lasach Sopockich, pokrywający się przebiegiem ze Szlakiem Zajęcy. Do tego celu, oczywiście tylko w przypadku istnienia pokrywy śnieżnej, co zdarza się coraz rzadziej, wykorzystywane są różne inne, dostępne szlaki piesze i rowerowe istniejące w Parku. W okolicach Sopotu popularne są trasy od Pachółka do leśniczówki w Gołębiewie, przy Łysej Górze czy przy pętli na Reja. Popularną trasą, wykorzystywaną też przy zorganizowanych imprezach narciarskich jest trasa Oliwa - Sopot (przez Pachówek - Droga Nadleśniczych - Gołębiewo - Wielka Gwiazda - Łysa Góra).

Na Łysej Górze dodatkową atrakcją jest wyciąg narciarski. Łysa Góra wznosi się na 110 m n.p.m., wyciąg umożliwia zjazd z poziomu o wysokości 39 m, długość zjazdu to 286 m.

W związku ze zmianami klimatycznymi i coraz krótszym czasem występowania pokrywy śnieżnej, ta forma turystyki i rekreacji wydaje się schyłkowa.

#### **Korzystanie z wód**

Na terenie TPK obowiązuje zakaz używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych (nie dotyczy używania łodzi motorowych o napędzie elektrycznym o mocy do 5KM), jednak niektóre jeziora na terenie Parku są wykorzystywane jako miejsca do kąpeli. Jeziora: Pałsznik, Wygoda, Krypko ze względu na ochronę rezerwatową objęte są całkowitym zakazem kąpeli. Do jezior najczęściej użytkowanych w celach rekreacyjnych należą jeziora znajdujące się na terenie gminy Wejherowo: Zawiat, Bieszkowickie, Wyspowo oraz Borowo. Główną motywacją do przybycia w okolice tych akwenów jest jednak możliwość zażycia kąpeli i plażowanie. W 2020 r. żadne z jezior na terenie TPK nie zostało oficjalnie zgłoszone jako kąpielisko w rozumieniu art. 16 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (*wyznaczony przez radę gminy wydzielony i oznakowany fragment wód powierzchniowych, wykorzystywany przez*

dużą liczbę osób kąpiących się, pod warunkiem że w stosunku do tego kąpieliska nie wydano stałego zakazu kąpieli). Oznacza to jednocześnie, że stan wód tych jezior i ich przydatność do kąpieli nie była monitorowana. Zgodnie z opracowaniem wykonanym w 2019 r. przez pracowników Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego w odniesieniu do wszystkich wymienionych powyżej, użytkowanych do kąpieli jezior zidentyfikowano zagrożenia dla bezpieczeństwa kąpiących się.

1. Jezioro Wyspowo (gmina Wejherowo) - miejsce najbardziej niebezpieczne. Co roku notuje się tu utonięcia. W sezonie miejsce masowo odwiedzane przez mieszkańców Gdyni, Rumi, Redy i Wejherowa.

2. Jezioro Zawiat w Bieszkowicach (gmina Wejherowo) - ze względu na dobry dojazd jezioro w sezonie letnim cieszy się bardzo dużą popularnością. Brak ratownika. Istnieje potencjalne zagrożenie. W ostatnim czasie nie zanotowano utonięć ani niebezpiecznych zdarzeń.

3. Jezioro Bieszkowickie w Bieszkowicach (gmina Wejherowo) - ze względu na dobry dojazd jezioro w sezonie letnim cieszy się bardzo dużą popularnością. Brak ratownika. Istnieje potencjalne zagrożenie. W ostatnim czasie utonięć nie stwierdzono.

4. Jezioro Borowo (gmina Wejherowo) - ze względu na dobry dojazd, atrakcyjne położenie jeziora (w lesie) i duży, urządzony parking leśny jezioro w sezonie letnim cieszy się dużą popularnością. Brak ratownika. Istnieje potencjalne zagrożenie. W ostatnim czasie utonięć nie stwierdzono” (TPK 2019).

Pozostałe jeziora na terenie Parku są wykorzystywane do kąpieli tylko sporadycznie.

Użytkowanie rekreacyjne jezior w okresie letnim jest zagrożeniem, szczególnie dla najbardziej wrażliwych na presję jezior lobeliowych - Bieszkowickiego i Zawiat, ale także Borowo, Wyspowo i innych w wyniku bezpośredniego niszczenia roślinności strefy przybrzeżnej. Na zagrożenie to jako istotne wskazywali już Herbich i Herbichowa (2000). Przy rosnącej intensywności użytkowania, obecnie dochodzącej w okresie letnim do 200 – 300 osób jednocześnie, zagrożenie to może mieć znaczący wpływ na populacje gatunków charakterystycznych dla siedliska, szczególnie zasiedlających płytki litoral jak lobelia jeziorna czy brzeżyca jednokwiatowa. W interesie i w obowiązku właściciela wód (zgodnie z ustawą Prawo wodne) jest takie urządzenie rekreacyjnego użytkowania wód, aby nie powodowało pogorszenia stanu wód i ekosystemów od nich zależnych, co w chwili obecnej ma miejsce. Nad jeziorem Borowo, z uwagi na istniejące tu miejsce biwakowe, zaleca się zorganizowanie zaplecza w postaci toalet przenośnych lub całorocznych na skraju polany biwakowej.

Na terenie Parku brak jest skutecznych sposobów ochrony jezior. Reżim ochronny parku krajobrazowego nie daje żadnych narzędzi prawnych pozwalających na wyłączenie z użytkowania rekreacyjnego zbiorników wodnych. Taką możliwość dałoby objęcie jezior ochroną rezerwatową. W przypadku ww. jezior nie wydaje się to jednak możliwe. Należy jednak dążyć do ograniczenia zabudowy i zagospodarowania wokół jezior Parku.

### **Ogródki działkowe**

W celach rekreacyjnych część mieszkańców Trójmiasta użytkuje również urządzone ogródki działkowe, np. kompleks działek w Dolinie Radości czy na obrzeżach Parku.

### **Geocaching**

Geocaching, czyli rodzaj gry terenowej polegającej na wyszukiwaniu przy pomocy odbiorników GPS skrytek (tzw. „keszy”) ukrytych w terenie przez innych uczestników, jest coraz popularniejszą formą spędzania wolnego czasu, również w TPK. Trudno jest określić jak popularny jest to typ rekreacji na terenie Parku, jednak z całą pewnością tego typu rekreacja w Parku ma miejsce. Jeden z bardziej popularnych serwisów internetowych skupiających miłośników geocachingu (<https://opencaching.pl/>) podaje z terenu TPK 11 skrytek:

- Dobry Duch TPK,
- Ścieżka Liebeneiner'a - Geohotel TPK,
- TPK 1 - Cisowska Struga,
- TPK 2 - Głaz,
- TPK 3 - Pomnik Leśników,
- TPK 4 - Pomnik Ofiar Pól Minowych,
- TPK 5 - Piekielny Głaz,
- TPK 6 - Cmentarz Wojenny w Łęczycach,
- TPK 7 - Wieża widokowa - Góra Donas,
- TPK 8 - W kontakcie z naturą,
- TPK 9 - Widoczki.

Nie wyklucza to jednak istnienia innych, gdyż każdy uczestnik gry może taką skrytkę utworzyć. Osoby poszukujące skrytek spotykano np. w rejonie trudno dostępnych torfowisk kopolowych w dolinie Zagórskiej Strugi.

## **5.4. Urządzenia turystyczne i rekreacyjne**

Elementy te, w pewnym uogólnieniu, występują w sposób proporcjonalny do gęstości szlaków, a więc w południowym kompleksie lasów występuje znacznie większe nasycenie nimi niż w kompleksie północnym i poza lasami.

### **5.4.1. Administrowane i położone na terenie Nadleśnictwa Gdańsk (wg danych Nadleśnictwa):**

1. Miejsca odpoczynku (miejsce postoju pojazdów, wyposażone m.in. w: urządzenia obsługi ruchu turystycznego, infrastrukturę informacyjno-porządkową, w tym również regulamin (jeżeli przy miejscu odpoczynku znajduje się miejsce postoju pojazdów, wówczas jest to MPP (miejsce postoju pojazdów) i ujęte zostało również w kolejnym zestawieniu)

Tab. 2. Miejsca odpoczynku

Zwyczajowa nazwa obiektu	Wiaty/ zadaszenia/ altana	Ławostoly lub stoly z ławami	Palenisko	Pojemniki na śmieci	Tablice informacyjne /edukacyjne	Tablica z regulaminem
Biała (przy pomniku)	NIE	TAK	NIE	NIE	TAK	NIE
Sopieszyno	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE
Cisowa (przy Trasie Kwiatkowskiego)	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE
Cisowa (przy Szlaku Wiewiórki)	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE
Zwierzyniec (przy ciepłociągu)	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE
Zwierzyniec (od ul. Wolności)	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE
Witomino Krykulec	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE
Witomino Leśniczówka	NIE	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE
Sopot Wielka Gwiazda	TAK	TAK	NIE	NIE	TAK	NIE
Sopot Borodziej	TAK	TAK	TAK	NIE	NIE	NIE
Renuszewo Owczarnia	TAK	TAK	NIE	NIE	TAK	NIE
Matemblewo Klesza Droga	TAK	TAK	NIE	NIE	TAK	NIE

2. Miejsca postoju pojazdów (bez wydzielonych stanowisk postojowych dla pojazdów, oznakowany fragment terenu, może posiadać urządzenia obsługi ruchu turystycznego, musi posiadać infrastrukturę informacyjno-porządkową, w tym również regulamin).

Tab. 3. Miejsca postoju pojazdów

Zwyczajowa nazwa obiektu	Wiaty/ zadaszenia/ altana	Ławostoly lub stoly z ławami	Paleniska na ognisko	Pojemniki na śmieci	Tablice informacyjne /edukacyjne	Tablica z regulaminem
Biała	TAK	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK
Młynki	TAK	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK
Bieszkowice	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE
Sopieszyno	TAK	TAK	NIE	NIE	TAK	TAK
Kamień	TAK	TAK	NIE	NIE	TAK	TAK
Okuniewo	TAK	TAK	NIE	NIE	TAK	TAK
Stara Piła	TAK	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK
Cisowa	TAK	TAK	NIE	NIE	TAK	TAK
Wiczlińska	NIE	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK
Rogulewo	TAK	TAK	NIE	NIE	TAK	TAK
Sopot Mrowisko	NIE	NIE	NIE	NIE	TAK	NIE
Sopot Leśniczówka	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE
Sopot Gołębiewo	TAK	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK
Sopot Reja	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE
Renuszewo	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE

Zwyczajowa nazwa obiektu	Wiaty/ zadaszenia/ altana	Ławostoly lub stoly z ławami	Paleniska na ognisko	Pojemniki na śmieci	Tablice informacyjne /edukacyjne	Tablica z regulaminem
przy plantacji choinkowej						
Renuszewo Gołębiewo	TAK	TAK	TAK	NIE	TAK	TAK
Renuszewo Bytowska	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE
Renuszewo Owocowa Arka	NIE	TAK	NIE	NIE	TAK	NIE
Renuszewo Borodziej	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE	NIE
Dębogórze	NIE	TAK	NIE	NIE	NIE	NIE

### 3. Punkt widokowy

Punkty widokowe na terenie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego:

- Sopot Glinna Góra,
- Renuszewo Widok Andrzeja,
- Matemblewo Polanki 125,
- Pustki Cisowskie,
- Demptowo,
- Gdynia Cisowa,
- Wzgórze Pachołek,
- Wzgórze Luizy.

4. Ośrodek edukacji leśnej - na terenie Parku jest tylko jeden taki ośrodek prowadzony przez Nadleśnictwo Gdańsk. Ośrodek Edukacji Leśnej w Marszewie wraz z Leśnym Ogrodem Botanicznym (ul. Marszewska 5, 81-081 Gdynia). Ogród botaniczny powstał przy współpracy z Uniwersytetem Gdańskim. Prowadzona jest tutaj edukacja przyrodnicza w oparciu o kolekcje roślinne, ścieżki edukacyjne i w interaktywnej sali edukacyjnej.

Poza Parkiem, tuż przy jego granicy znajduje się także Ośrodek Edukacyjny Parku oraz Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej (współdzielące siedzibę z Trójmiejskim Parkiem Krajobrazowym), również pełniące znaczącą rolę w edukacji przyrodniczej i ekologicznej.

#### 5.4.2. Infrastruktura na terenie lasów komunalnych

Infrastruktura turystyczna na terenie lasów komunalnych Gdańska ograniczona jest na terenie TPK głównie do Wzgórza Pachołek, gdzie zlokalizowany jest punkt widokowy, miejsca wypoczynku, ławki, tablice informacyjne i tzw. „siłownia pod chmurką”.

Na terenie lasów komunalnych w Gdyni również infrastruktura turystyczna nie jest specjalnie bogata. Składa się jedynie z parkingu i ławek w wydzieleniu 5b.

Na terenie sopockich lasów komunalnych nie wyszczególniono podobnej infrastruktury.

Niewielkie zaplecze w zakresie infrastruktury udostępniającej znajduje się na terenie Kalwarii Wejherowskiej (ławki, zaplecze sanitarne, źródła uliczne).

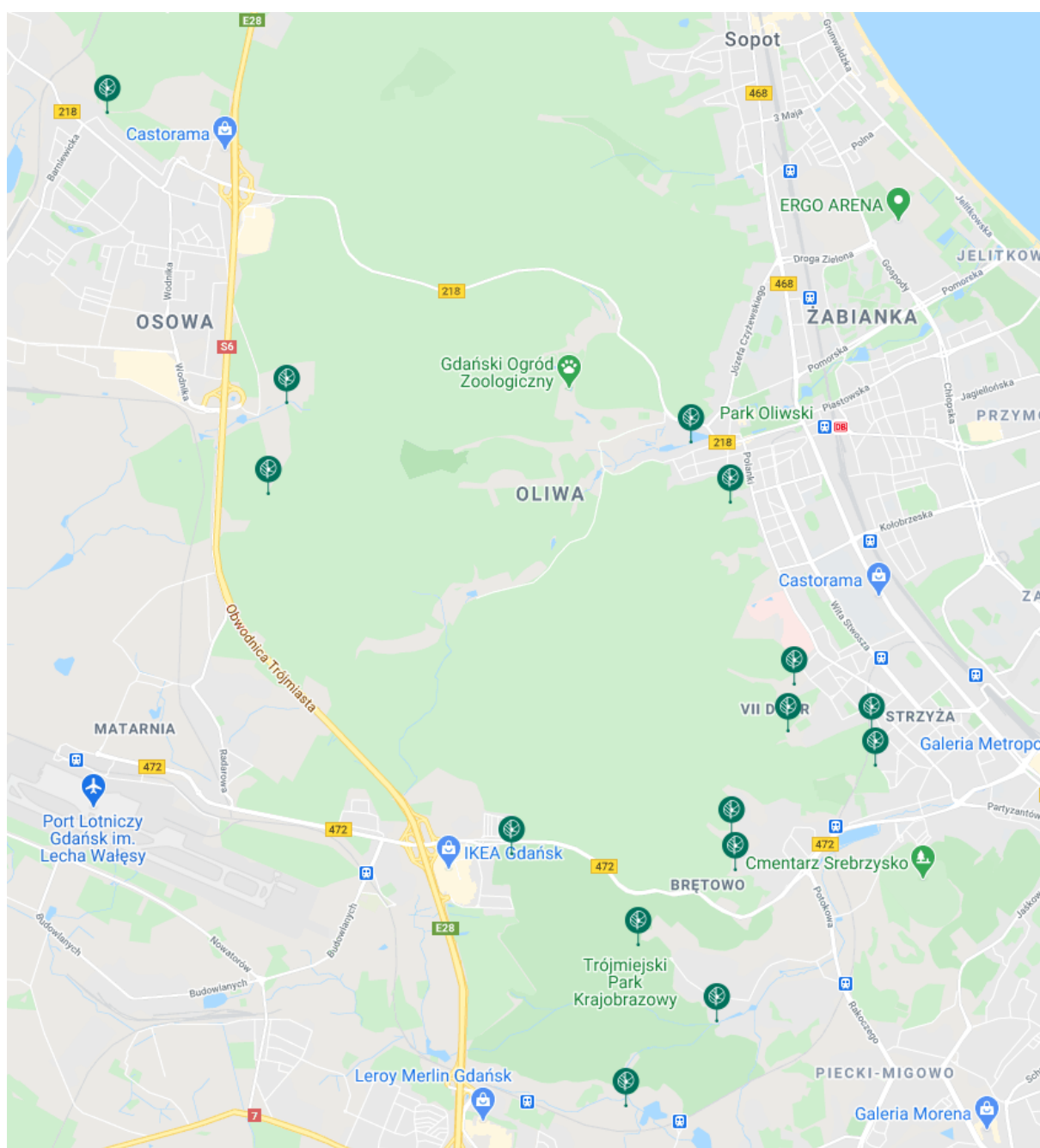
#### **5.4.3. Koncepcja gdańskiej strefy buforowej TPK**

W 2015 roku na podstawie porozumienia Biura Rozwoju Gdańska (Miasto Gdańsk), Nadleśnictwa Gdańsk i Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych - oddział Trójmiejski Park Krajobrazowy została opracowana koncepcja zrównoważonego zagospodarowania strefy buforowej lasów na terenie gminy Miasta Gdańska (Biuro Rozwoju Gdańska 2015). Ma ona na celu zachowanie wysokich walorów przyrodniczych lasu i jednocześnie udostępnienie go dla mieszkańców w sposób zrównoważony. Koncepcja opiera się na zagospodarowaniu wybranych wejść do lasu, terenów rekreacji i wypoczynku na styku z lasem, a także wytyczeniu przebiegu trasy pieszej łączącej południowy fragmentów TPK w rejonie Kiełpinka z Doliną Radości w Oliwie. Odpowiednio przygotowane miejsca rekreacji pozwalają na zminimalizowanie nadmiernego i rozproszonego ruchu turystycznego na terenach leśnych TPK i zapewniają ich ochronę. Na potrzeby koncepcji wykonano szerokie konsultacje społeczne, tak aby zagospodarowanie tych stref odpowiadało potrzebom mieszkańców miasta. W ramach koncepcji zrealizowano infrastrukturę w obrębie 15 wejść do lasu (zgodnie z mapą poniżej). Przyjęto również zróżnicowany stopień zagospodarowania tych stref:

- kategoria I – bogate wyposażenie w infrastrukturę rekreacyjno-sportową (m.in. punkty gastronomiczne, sanitariaty, miejsca parkingowe, boiska lub inna infrastruktura sportowa, zorganizowane miejsca biesiad, siedziska, place zabaw dla dzieci, oświetlenie) - 3 wejścia: Staw Młyński, Niedźwiednik oraz Dawny Poligon Wojskowy;
- kategoria II – podstawowe wyposażenie w infrastrukturę rekreacyjno-sportową (m.in. zorganizowane miejsce biesiad, siedziska, place zabaw dla dzieci, oświetlenie) - 5 wejść: Oliwa ul. A. Abrahama, Strzyża ul. Kiepury, Leśna Góra, Matemblewo-Sanktuarium, Matemblewo ul. Potokowa;
- kategoria III – minimalne udogodnienia w zakresie infrastruktury rekreacyjno-sportowej (m.in. miejsca parkingowe dla rowerów, siedziska, oświetlenie) - wszystkie pozostałe wejścia do lasu.

Na dalszych etapach prac założenia dla poszczególnych lokalizacji były nieznacznie zmieniane, zrezygnowano m.in. z oświetlenia w części lokalizacji.





Ryc. 6. Strefa buforowa TPK w rejonie Gdańska, wejścia do lasu oznakowane są zielonym symbolem drzewa (źródło: <https://mapa.brg.gda.pl/>)



Fot. 7 i 8. Aktualne zagospodarowanie wejścia Staw Młyński (kat. I) (Źródło: <https://mapa.brg.gda.pl/>)



Fot. 9 i 10. Aktualne zagospodarowanie wejścia Leśna Góra (kat. II) (Źródło: <https://mapa.brg.gda.pl/>)



Fot. 11. Aktualne zagospodarowanie wejścia Strzyża Ludowa (kat. III) (Źródło: <https://mapa.brg.gda.pl/>)

W 2018 r. Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego w opracowaniu dotyczącym równoważenia funkcji przyrodniczej, gospodarczej i turystyczno-rekreacyjnej w TPK

zapropomowało sposób rozwoju strefy buforowej Parku również na terenie pozostałych gmin - stworzenie metropolitalnego systemu stref rekreacyjnych położonych na zewnątrz Parku. Propozycja zakłada tworzenie kolejnych, również zróżnicowanych pod względem zagospodarowania miejsc rekreacyjnych. Gołędzinowska (2018) proponuje w sumie utworzenie kolejnych 27 zagospodarowanych stref poza Gdańskiem:

gm. Sopot:

1. Zbiornik Reja - kategoria II.
2. Wzgórze Królowej Marysieńskiej/Jezioro Nowowiejskiego (Morskie Oko) - kategoria I.
3. Skwer Obodrzywców - kategoria II.
4. Wschodnia część Doliny Świemirowskiej - kategoria III.

gm. Gdynia:

5. Kolibki - kategoria I.
6. Działki Leśne (między Tatrzańską a Olsztyńską) - kategoria II.
7. Działki Leśne (między Olsztyńską a Nowogrodzką) - kategoria II.
8. Działki Leśne (między Słupecką a Podlaską) (do odtworzenia dawny park sióstr urszulanek) - kategoria III.
9. Witomino-Radiostacja - kategoria I.
10. Źródło Marii - kategoria III.
11. Wiczlino - kategoria II.
12. Dawny tor motocrossowy - kategoria I.
13. Góra Donas i okolice (wieża widokowa, możliwość poszerzenia oferty sportów zimowych) - kategoria I.
14. przy Strudze Cisowskiej - kategoria II.
15. Pustki Cisowskie - kategoria III.
16. Cisowa Zachód - kategoria III.
17. Donimirskiego - kategoria III.
18. Hozjusza (możliwość modernizacji i rozszerzenia terenów sportowych) - kategoria I.
19. Grabowo (Gdynia) - kategoria II.

gm. Rumia:

20. Góra Markowca (planowana budowa wieży widokowej) - kategoria I.

gm. Reda:

21. Rejon ul. Jarej (punkt widokowy, poprawienie ergonomii i estetyki istniejących schodów) - kategoria III.

gm. Wejherowo:

22. Kalwaria Wejherowska (ważna funkcja religijna i kulturowa) - kategoria III.
23. Park im. Majkowskiego (ważna funkcja kulturowa (muzeum) - kategoria I.
24. Zbychowo - kategoria III.
25. Bieszkowice (kąpielisko, przekroczona chłonność turystyczna w sezonie letnim) - kategoria II.

gm. Szemud:

26. Kielno - kategoria III.
27. Koleczkowo - kategoria III.

Na terenie Miasta Gdańsk Autorka proponuje utworzenie jeszcze jednego miejsca rekreacyjnego będącego elementem strefy buforowej - Zespół Kuźni Wodnej i Dworu Ernstall w Oliwie. Obiekty mają zostać zaadaptowane na potrzeby Muzeum Gdańska.

#### **5.4.4. Inne elementy związane z zagospodarowaniem rekreacyjnym lasów**

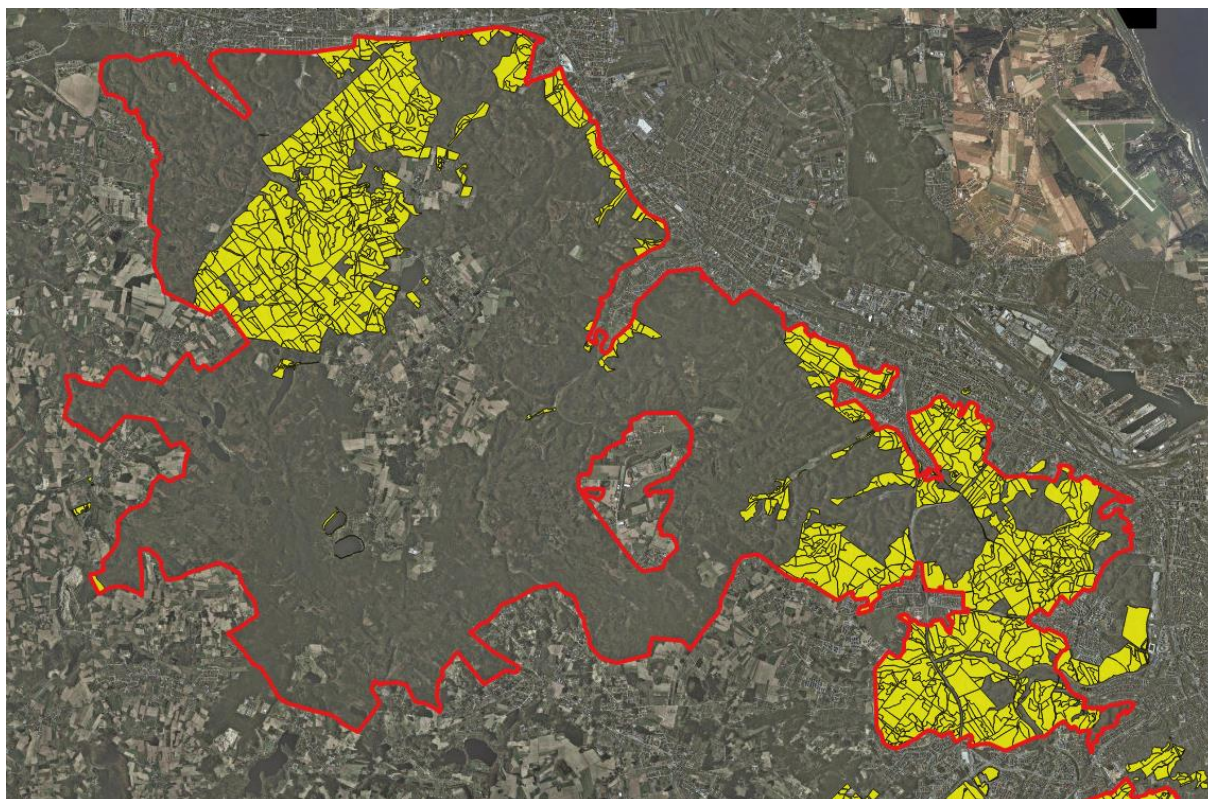
Między innymi na potrzeby użytkowania rekreacyjnego TPK Nadleśnictwo Gdańsk podzieliło administrowany obszar na „obszary funkcjonalne” (Zarządzenie 22/2018 Nadleśniczego Nadleśnictwa Gdańsk z dnia 26 września 2018 r. w sprawie zagospodarowania obszarów funkcjonalnych wyznaczonych na terenie Nadleśnictwa Gdańsk – obecnie w jego miejsce obowiązuje Zarządzenie nr 33/2020 z dnia 19 czerwca 2020 r., zm. Zarządzeniem 43/2020 z 29 października 2020 r.). Wyznaczone są:

- a) „Obszar I o dominującej funkcji społecznej” – na terenie TPK zajmujący 7386,0 ha<sup>1</sup>. Zasady działania w tym obszarze polegają przede wszystkim na takiej organizacji prac leśnych, żeby stosunkowo najmniej kolidowały one z funkcją rekreacyjną i turystyczną (cięcia poza weekendem, w miarę możliwości poza sezonami aktywności rekreacyjnej, szybki wywóz drewna i porządkowanie terenu, unikanie ogrodzeń, rębnie częściowe i przerębowe, zakaz cięć zupełnych i gniazdowych (z wyjątkiem przyczyn sanitarnych), pozostawianie martwego drewna tylko w miejscach trudno dostępnych i niezagrażających bezpieczeństwu; ograniczenie do minimum stosowania grodzień, unikanie koncentracji cięć; informacja o cięciach i ich oznakowanie);
- b) „Obszar II o dominującej funkcji przyrodniczej” – na terenie TPK zajmujący 663,9 ha (tj. 247,5 ha po odliczeniu opisanych wyżej ekosystemów referencyjnych, które ujęto w tym obszarze). Zasady działania w tym obszarze obejmują stosowanie wyłącznie rębni częściowych i przerębowych, a poza tym są tożsame z ogólnymi zasadami integracji ochrony przyrody w gospodarce leśnej (ochrona drzew biocenotycznych, ochrona cennych domieszek, pozostawianie kęp starodrzewia i przestoi, pozostawianie martwego drewna w miejscach trudno dostępnych);
- c) „Obszar III obejmujący tereny dziedzictwa kulturowego” – wprowadzony w 2020 r., na terenie TPK zajmujący 471,0 ha, obejmujący obszary i obiekty objęte ochroną konserwatorską, stanowiska archeologiczne, cmentarze leśne itp.). Zasady działania są oparte na wytycznych konserwatorskich. W szczególności w obszarach potencjalnych badań archeologicznych i w obszarach ochrony mielerzy nie pozyskuje się karpiny, nie stosuje maszynowego przygotowania gleby, wytycza się nowe drogi po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków; w obrębie mielerzy nie stosuje się zrywki wleczonej i półpodwieszanej;
- d) „Obszar o dominującej funkcji gospodarczej” – na terenie TPK zajmujący 8885,8 ha. Gospodarowanie w tym obszarze jest prowadzone zgodnie z Planem Urządzenia Lasu, bez specyficznych modyfikacji stosowanych w pozostałych obszarach.

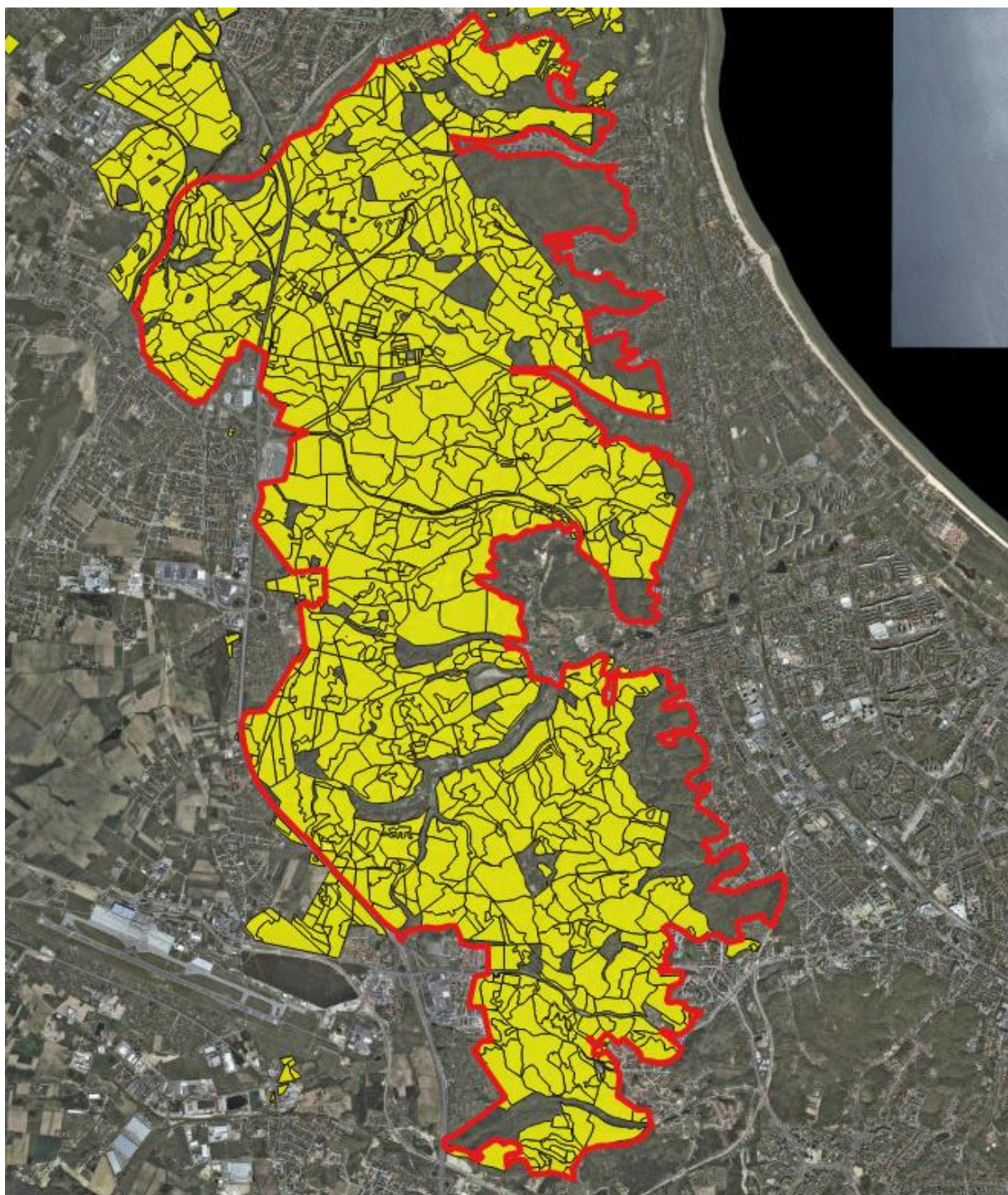
---

<sup>1</sup> Dane obliczone na podstawie pow. geometrycznej w GIS, mogą się różnić od sumy powierzchni ewidencyjnych wydzialeń leśnych.

Z punktu widzenia użytkowania turystyczno-rekreacyjnego najistotniejsze znaczenie ma strefa społeczna Parku. W tej strefie podjęto szereg zabiegów mających ułatwić rekreacyjne użytkowanie lasu i ograniczyć potencjalne konflikty wynikające z gospodarki leśnej: cięcia poza weekendem, w miarę możliwości poza sezonami aktywności rekreacyjnej, szybki wywóz drewna i porządkowanie terenu, unikanie ogrodzeń, raczej rębnie częściowe niż gniazdowe lub zupełne, pozostawianie martwego drewna tylko w miejscach trudno dostępnych; informacja o cięciach i ich oznakowanie. Strefa ta obejmuje głównie obszar południowej części Parku, ale również obszary na styku z miastami Wejherowo, Rumia i Reda.



Ryc. 7. Obszar dominującej funkcji społecznej (kolor żółty) obejmujący obszar północnej enklawy TPK (na podstawie danych Nadleśnictwa Gdańsk)



Ryc. 8. Obszar dominującej funkcji społecznej (kolor żółty) obejmujący obszar południowej enklawy TPK (na podstawie danych Nadleśnictwa Gdańsk)

Nadleśnictwo jako zarządca gruntów, w celu kontrolowania i monitorowania ruchu rekreacyjnego oraz zapewnienia bezpieczeństwa na obszarach leśnych wymaga zgłaszania wszelkich imprez zorganizowanych. Zgodnie z Zarządzeniem nr 3/2021 Nadleśniczego Nadleśnictwa Gdańsk z dnia 14 stycznia 2021 r. w sprawie określenia zasad organizowania imprez na terenie Nadleśnictwa Gdańsk i regulaminami załączonymi do zarządzenia, imprezy do 100 osób wymagają rezerwacji terminu na co najmniej 10 dni przed planowanym

rozpoczęciem. Rezerwacji można dokonać elektronicznie przez stronę internetową Nadleśnictwa, potwierdzenie rejestracji wydawane jest poprzez wiadomość e-mail.

W przypadku imprez powyżej 100 uczestników oraz imprez rowerowych (nawet jeśli liczba uczestników nie przekracza 1000) Nadleśnictwo wymaga złożenia drogą elektroniczną, mailową wniosku na co najmniej 30 dni przed planowanym terminem (odpowiedni formularz wniosku jest załączony do zarządzenia). Organizator musi podać podstawowe informacje dotyczące imprezy: rodzaj i nazwę, termin i czas trwania, liczbę uczestników, miejsce, przebieg trasy, osobę odpowiedzialną za porządek w dniu imprezy wraz z danymi kontaktowymi, szczegóły organizacyjne itp. Organizator jest również zobowiązany do oznakowania trasy min. 3 dni wcześniej oraz podania terminu, do którego wszelkie oznakowania zostaną usunięte. W przypadku imprez rowerowych organizator jest też zobowiązany do zabezpieczenia trasy, w tym skrzyżowań z innymi drogami. Zgoda wydawana jest w formie porozumienia lub umowy między Nadleśnictwem a wnioskodawcą. Organizacja tego typu imprez wiąże się z opłatą na rzecz Nadleśnictwa, w kwocie podanej w regulaminie, zależnej od rodzaju imprezy. Nadleśnictwo w dniu podpisania ww. dokumentu wymaga wpłacenia kaucji.

W każdym z powyższych przypadków Nadleśnictwo ma prawo odmówić wydania zgody na organizację imprezy, jeśli organizator nie dopełnił wszystkich wymogów formalnych i terminów, organizacja imprezy będzie niezgodna z innymi przepisami lub będzie stwarzała niebezpieczeństwo dla jej uczestników lub innych osób. Nadleśnictwo może również odmówić wydania zgody, jeśli na tym samym terenie jest już zgłoszona inna impreza. Pracownik Nadleśnictwa ma również prawo do przerwania imprezy lub zmiany jej przebiegu w przypadku nieprzewidzianych okoliczności zagrażających bezpieczeństwu (np. pożar). Za ewentualne szkody i bezpieczeństwo uczestników odpowiada organizator. Zobowiązany jest on również do przestrzegania szeregu wytycznych zawartych w regulaminie, m.in. niedopuszczania do zanieczyszczania lasu, nienaruszania drzewostanu, zapewnienia dostępu do dróg leśnych czy obiektów turystycznych, uprzątnięcia terenu po zakończeniu imprezy. Niedotrzymanie regulaminowych warunków może skutkować odmową wydania zgody w przyszłości. Jeśli impreza będzie się odbywała również w granicach udostępnionych szlaków w rezerwatach przyrody wymagana jest dodatkowo decyzja Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska.

Powyższe zasady stosowane przez Nadleśnictwo Gdańsk powinny być stosowane również na pozostałych gruntach Parku, w tym na terenie lasów komunalnych, co pozwoliłoby kontrolować na bieżąco obciążenie rekreacyjne Parku. Należy również rozważyć wprowadzenie ograniczeń w dopuszczalnej liczbie uczestników imprez zorganizowanych do maksymalnie 200 osób na terenie Lasów Oliwskich i Sopotkich, które są w chwili obecnej najsilniej eksploatowane turystycznie i rekreacyjnie lub w sezonie letnim limitowanie liczby imprez zorganizowanych na tym obszarze i przenoszenie części z nich na tereny leśne zachodniej części TPK.

## 5.5. Ośrodki turystyczne i baza noclegowa

W granicach samego Parku baza noclegowa jest niewielka i składają się na nią:

- Agroturystyka „Willa Holma”, Zbychowo, ul. Spacerowa 19,
- Ośrodek Wypoczynkowy „Bingo”, Bieszkowice, ul. Słoneczna 2,
- Sanatorium uzdrowskawe „Leśnik”, ul. 23 Marca 105, 81-820 Sopot,
- indywidualne domki, pokoje i kwatery (głównie w zachodniej części TPK).

Zaplecze noclegowe Parku uzupełniane jest ogromną bazą noclegową poza jego granicami, w tym głównie na terenie aglomeracji Trójmiasta. W samym Gdańsku w różnego rodzaju obiektach usługowych istnieje ponad 29 tys. miejsc noclegowych.

Tab. 4. Obiekty noclegowe na terenie Gdańska (wg danych z Urzędu Miasta Gdańsk, stan na marzec 2021 r.)

	Liczba obiektów	Liczba pokoi	Liczba miejsc noclegowych
<b>Obiekty hotelarskie</b>			
<b>Ogółem</b>	<b>65</b>	<b>5 336</b>	<b>10 198</b>
w tym:			
<b>Hotele</b>	<b>60</b>	<b>5 151</b>	<b>9 353</b>
5*	5	412	748
4*	17	2 242	3 988
3*	29	2 004	3 694
2*	9	493	923
1*	0	0	0
<b>Pensjonaty</b>	<b>1</b>	<b>29</b>	<b>54</b>
5*	0	0	0
4*	0	0	0
3*	1	29	54
2*	0	0	0
1*	0	0	0
<b>Kempingi</b>	<b>1</b>	<b>70</b>	<b>494</b>
4*	0	0	0
3*	0	0	0
2*	1	70	494
1*	0	0	0
<b>Schroniska młodzieżowe</b>	<b>3</b>	<b>86</b>	<b>297</b>
I	3	86	297
II	0	0	0
III	0	0	0
<b>Inne obiekty</b>			
<b>Ogółem</b>	<b>1 341</b>	<b>8 691</b>	<b>18 979</b>
w tym:			
Inne obiekty	1 290	5 582	12 794
Inne obiekty - Hotele	26	421	1 292
Inne obiekty - Domy Studenckie	25	2 688	4 893
<b>SUMA</b>	<b>1 406</b>	<b>14 027</b>	<b>29 177</b>



W Gdyni zlokalizowanych jest 5140 miejsc noclegowych w 125 obiektach (14 hoteli, 1 schronisko młodzieżowe, ośrodki wczasowe, pokoje gościnne, hostele i inne). Na terenie Sopotu funkcjonuje kolejnych nieco ponad 7 tys. miejsc noclegowych.

Do użytku turystów i rekreantów na terenie Trójmiejskiego PK przygotowane zostały również przez Nadleśnictwo Gdańsk miejsca biwakowe:

- Wyspowo – obiekt o powierzchni 0,46 ha, z wiatą, paleniskiem, bez zaplecza sanitarnego,
- Borowo – obiekt o powierzchni 0,75 ha, z wiatą, paleniskiem, bez zaplecza sanitarnego.

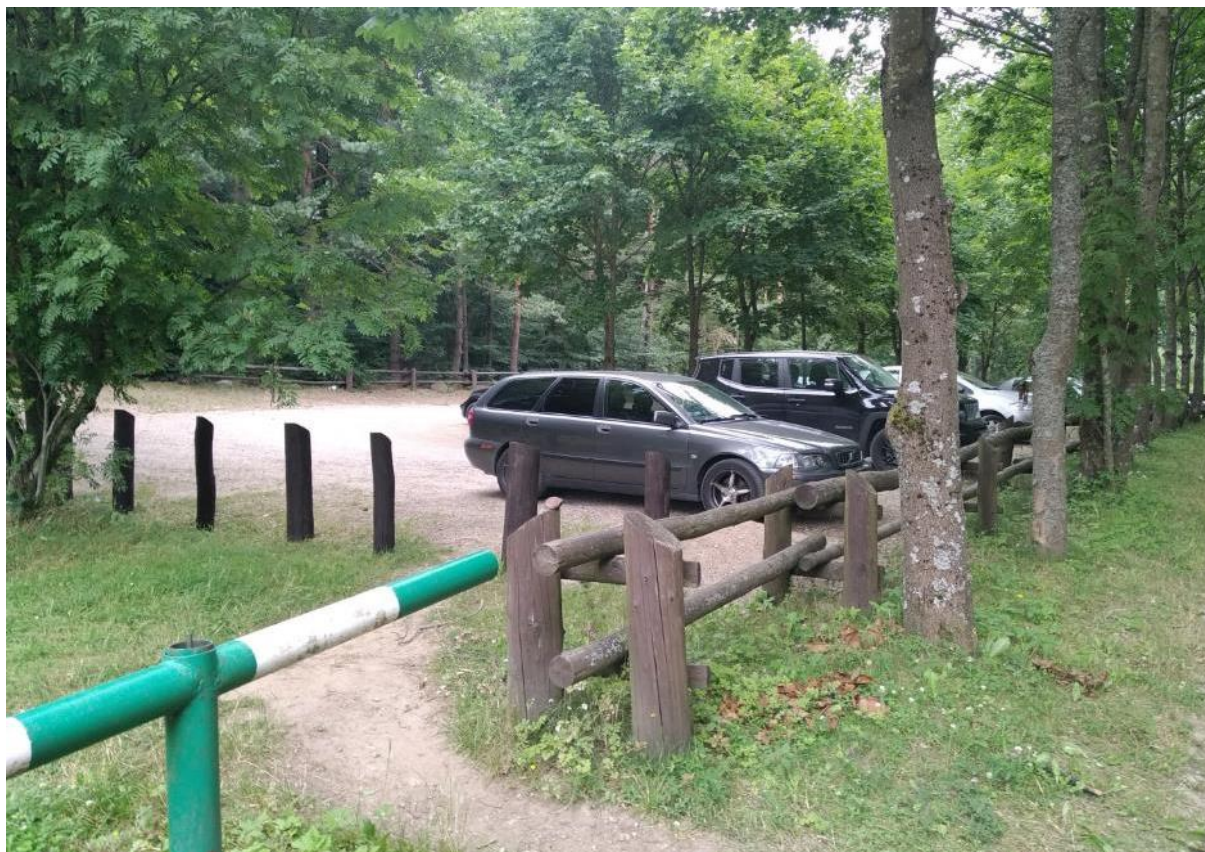
Brak na terenie lasów Nadleśnictwa Gdańsk pól biwakowych (zapewniających zaplecze sanitarne, czego nie oferują powyższe miejsca biwakowe), kempingów czy obozowisk harcerskich.



Fot. 12. Miejsce biwakowe „Borowo”. Fot. K. Banaszak

W 2019 r. w odpowiedzi na decyzję Generalnego Dyrektora Lasów Państwowych o wprowadzeniu pilotażowego programu udostępnienia obszarów leśnych celem uprawiania aktywności typu bushcraft i survival oraz wprowadzenia wzoru regulaminu korzystania z tych miejsc (Decyzja nr 155 z dnia 21.10.2019 r.) Nadleśnictwo Gdańsk Zarządzeniem nr 36/2019 Nadleśniczego Nadleśnictwa Gdańsk z dnia 19 listopada 2019 roku wyznaczyło taką strefę. Aktualnie dla udostępnienia tego obszaru uruchomiono program „Zanocuj w lesie” (Zarządzenie nr 13/2021 Nadleśniczego Nadleśnictwa Gdańsk z dnia 25.02.2021 r. w sprawie





Fot. 13. Jeden z parkingów przy granicy strefy. fot. K. Banaszak

## 5.6. Informacja

System informacji turystycznej o Trójmiejskim Parku Krajobrazowym opiera się głównie o niskonakładowe broszury i materiały informacyjne wydawane przez Park oraz Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej w Gdańsku (jednostka podlegająca również Pomorskiemu Zarządowi Parków Krajobrazowych), urzędy miejskie, powiatowe i gminne, PTTK oraz strony internetowe zarówno wymienionych instytucji, jak i inne lokalne portale internetowe. Mapę Parku dostępną w sprzedaży w całym kraju wydaje EKOKAPIO, która należy do grupy Cartomedia (podobne wydawane są również dla innych Parków czy regionów w kraju).

Istotnym uzupełnieniem jest aplikacja mobilna Nadleśnictwa Gdańsk udostępniająca informacje o znajdujących się na terenach LP zabytkach, pomnikach przyrody, leśniczówkach, punktach odpoczynku i biwakowania czy obiektach gastronomicznych, a także przebieg szlaków i ścieżek turystycznych. Dla poszczególnych obiektów zawiera krótką informację i zdjęcia fotograficzne. Umożliwia również kontakt ze służbami leśnymi i bieżące zgłoszenia jakichkolwiek problemów. Dodatkowym narzędziem może być również aplikacja Mobilny Bank Danych o Lasach udostępniająca mapy leśne, ale też mapę topograficzną czy ortofotomapę.

Informację turystyczną w regionie udostępniają:

1. Trójmiejski Park Krajobrazowy, ul. Polanki 51, 80-308 Gdańsk, tel. 58 552 34 68, fax. 58 552 34 68, e-mail: [tpk@pomorskieparki.pl](mailto:tpk@pomorskieparki.pl) wraz z działającym pod tym samym

- adresem Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej w Gdańsku, tel. 58 301 80 99, e-mail: ciece@pomorskieparki.pl.
2. Nadleśnictwo Gdańsk, ul. Morska 200, 81-006 Gdynia, tel. 58 667 42 50, fax. 58 667 42 53, e-mail: gdansk@gdansk.lasy.gov.pl.
  3. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, Oddział im. dr Aleksandra Majkowskiego w Sopocie, al. Niepodległości 771 (róg ul. Podjazd), 81-838 Sopot, tel. 789 306 571, e-mail: sopot.pttk771@gimail.com.
  4. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze oddział Gdański im. dr. Jerzego Szukalskiego, ul. Długa 45, 80-827 Gdańsk, tel. 512 416 032, tel./ fax: (58) 301-60-96, e-mail: biuro@pttk-gdansk.pl, it@pttk-gdansk.pl.
  5. PTTK Oddział Regionalny w Gdańsku im. dr. Mariana Czyżewskiego, ul. Ogarna 72, 80-826 Gdańsk, tel. 58 301-14-88, 305-14-79, e-mail: pttk.krowiabama@op.pl.
  6. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, Oddział Morski w Gdyni, GCOP, ul. 3-go Maja 27/3, 81-364 Gdynia, e-mail: morskipttk@wp.pl.
  7. Miejska Informacja Turystyczna w Gdyni, ul. 10 Lutego 24, 81-364 Gdynia, tel./fax. +48 58 622 37 66, e-mail: gcit@gdynia.pl, it@gdynia.pl.
  8. Sopocka Organizacja Turystyczna, Plac Zdrojowy 2, 81-720 Sopot, tel. 501 590 773.
  9. Informacja Turystyczna Sopot, ul. Dworcowa 4, 81-704 Sopot, tel. 58 550 37 83, e-mail: it@sopot.pl.
  10. Gdańskie Centrum Informacji Turystycznej, ul. Długi Targ 28/29, 80-830 Gdańsk, tel.: 58 301 43 55, 683 54 85, e-mail: gcit@visitgdansk.com.
  11. Informacja Turystyczna Lotnisko im. Lecha Wałęsy, ul. Słowackiego 200, 80-298 Gdańsk, tel.: 58 348 13 68, e-mail: lotnisko@visitgdansk.com.
  12. Pomorskie Centrum Informacji Turystycznej - Brama Wyżynna, ul. Wały Jagiellońskie 2a, 80-887 Gdańsk, tel.: 58 732 70 41, e-mail: info@pomorskie.travel.
  13. Punkt Informacji Turystycznej w Wejherowie, pl. Jakuba Wejhera, 84-200 Wejherowo, tel. 58 677 70 58, e-mail: promocja@wejherowo.pl.

W sezonie letnim na terenie Gdyni działają również tzw. Lotne Miejskie Punkty Informacji Turystycznej, czyli dwuosobowe zespoły, które obsługują pasażerów wysiadających ze statków wycieczkowych oraz turystów w centrum miasta. Wyposażone są w identyfikatory, plecaki, koszulki i kurtki z logo informacji turystycznej i logo Gdyni oraz informacyjne i bezpłatne materiały promocyjne.

### **5.7. Edukacja**

Park prowadzi natomiast aktywną działalność edukacyjną. Należą do niej:

- zajęcia dydaktyczne prowadzone dla dzieci i młodzieży, studentów oraz osób starszych, w tym na ścieżkach dydaktycznych,
- prelekcje i pogadanki, w tym również dla szkół, przedstawicieli samorządów lokalnych i ich instytucji, różnych grup zawodowych i organizacji pozarządowych,
- otwarte imprezy okazjonalne (np. w ramach Dni Otwartych Parku),
- wycieczki tematyczne po Parku i okolicach (piesze, rowerowe i autokarowe),
- warsztaty o tematyce przyrodniczej i kulturowej,
- konkursy, głównie o tematyce przyrodniczej,

- drobne wydawnictwa w postaci folderów i broszur.

Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej w Gdańsku będące również jednostką Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych prowadzi działalność edukacyjną z zakresu wiedzy przyrodniczej, ekologii i zrównoważonego rozwoju wspierając tym samym działalność edukacyjną Parku. Wśród działań podejmowanych przez Centrum są m.in.:

- warsztaty stacjonarne i terenowe dla różnych grup odbiorców,
- szkolenia dla nauczycieli, edukatorów, pracowników urzędów i firm,
- organizacja konkursów o różnej tematyce „Znani i nieznani – ptasi sąsiedzi”,
- tzw. „Spotkania czwartkowe” – prelekcje w każdy trzeci czwartek miesiąca,
- wędrowki przyrodnicze dla seniorów "Dojrzały Smak Przygody",
- projekty edukacyjne o zasięgu wojewódzkim, ogólnopolskim, a także międzynarodowym,
- wsparcie środowiskowe szkół, organizacji i instytucji,
- plenerowe akcje edukacyjne.

Jednostką odpowiedzialną za udostępnianie oferty edukacyjnej jest również prowadzony przez Nadleśnictwo Gdańsk Ośrodek Edukacji Przyrodniczo- Leśnej w Leśnym Ogrodzie Botanicznym „Marszewo” w Gdyni. Ośrodek oferuje zajęcia zarówno w salach dydaktycznych, jak i terenowe dla wszystkich grup wiekowych. Organizuje również różne otwarte imprezy edukacyjne, warsztaty i pokazy dla odwiedzających, np. w ramach projektu warsztatów tematycznych „Ogrodowe Niedziele”. W pobliżu ośrodka utworzone zostały 2 ścieżki przyrodnicze: „Szlak Korzeni” oraz „Szlak Alicji w Zaczarowanym Lesie”. Obiekt ten cieszy się dużym zainteresowaniem odwiedzających. Według danych Nadleśnictwa Gdańsk pochodzących z pomiarów automatycznym rejestratorem w ubiegłym roku w ośrodku w Marszewie odnotowano 26 174 rekordów (wejście/wyjście).

### **5.8. Komunikacja**

Ze względu na bliskość dużej aglomeracji miejskiej okolice TPK mają bardzo dobrze rozwinięty system komunikacyjny.

Osią sieci drogowej przecinającej Trójmiejski Park Krajobrazowy jest Obwodnica Trójmiasta (S6) ograniczająca od północy Park na wysokości Rumi i Redy, przecinająca Park na wysokości Gdyni (dzielnice Pustki i Chwarzno-Wiczlino), a dalej na południe biegnąca wzdłuż zachodniej granicy Parku. Z obwodnicą powiązane są drogi rangi wojewódzkiej: droga nr 224 (na zachodnim krańcu Parku), 218 (biegnąca od Wejherowa przez obie enklawy Parku, do Gdańska) oraz 468 i 474 przebiegające przez Wielki Kack. Uzupełnienie tej sieci stanowią drogi rangi lokalnej.

Istotnym elementem mającym wpływ na rozwój turystyki w regionie, a tym samym na terenie Parku jest stale rozwijana sieć kolejowa zarówno zarządzana przez PKP PLK, jak i Szybką Kolej Miejską w Trójmieście. Linie kolejowe przebiegają wzdłuż całej północnej granicy oraz otaczają dookoła wschodnią enklawę Parku. Rozbudowana sieć kolejowa zapewnia dostęp właściwie do wszystkich części Parku. Dworce są położone w niedalekiej odległości od granic TPK.

## 6. Aktualne wykorzystanie turystyczne i analiza natężenia turystyki i rekreacji na obszarze Parku

Badania wykonywane na terenie Trójmiejskiego PK w ostatnich latach wskazują na dużą popularność i znaczenie tych terenów dla mieszkańców Trójmiasta i okolic (Brosz 2016, Taczanowska i in. 2017). Badania te zobrazowały sytuację z lat 2015-2016. Na podstawie analizy obrazu turystyki i rekreacji w mediach lokalnych oraz obserwacji w terenie, wydaje się że obraz ten, przynajmniej w podstawowych zarysach strukturalnych charakteryzujących aktywność turystyczno-rekreacyjną, pozostaje aktualny, choć zmieniać się mogą bezwzględne dane ilościowe i obraz świadomości społecznej.

W badaniu prowadzonym na terenie Nadleśnictwa Gdańsk przez zespół Taczanowskiej w ramach projektu „Opracowanie mierników i narzędzi pomiaru efektywności wykorzystania obiektów turystycznych Lasów Państwowych” prowadzonym w okresie od października 2015 r. do października 2016 r. oceniono natężenie ruchu turystycznego w Parku. Pomiar ruchu turystycznego odbywał się przy użyciu 5 różnych metod:

- Automatyczny pomiar natężenia ruchu rekreacyjnego w wybranych lokalizacjach za pomocą automatycznych czujników piroelektrycznych (Eco Counter);
- Pomiar ręczny (liczenie ręczne) natężenia ruchu rekreacyjnego w wybranych lokalizacjach za pomocą wystandaryzowanych formularzy pomiarowych;
- Badanie ankietowe, wywiad bezpośredni (PAPI) z osobami odwiedzającymi las;
- Dokumentacja trasy wycieczki na mapie;
- Dokumentacja trasy wycieczki za pomocą urządzeń GPS;
- Badanie ankietowe online (CAWI) adresowane do mieszkańców i turystów w okolicy Parku.

W liczeniu bezpośrednim (ręcznym) na 5 punktach pomiarowych w ramach 8 dni liczeń (2 dni na każdą porę roku) odnotowano łącznie 15 242 osoby.

Tab. 5. Wyniki bezpośrednich liczeń (ręcznych) na 5 punktach pomiarowych

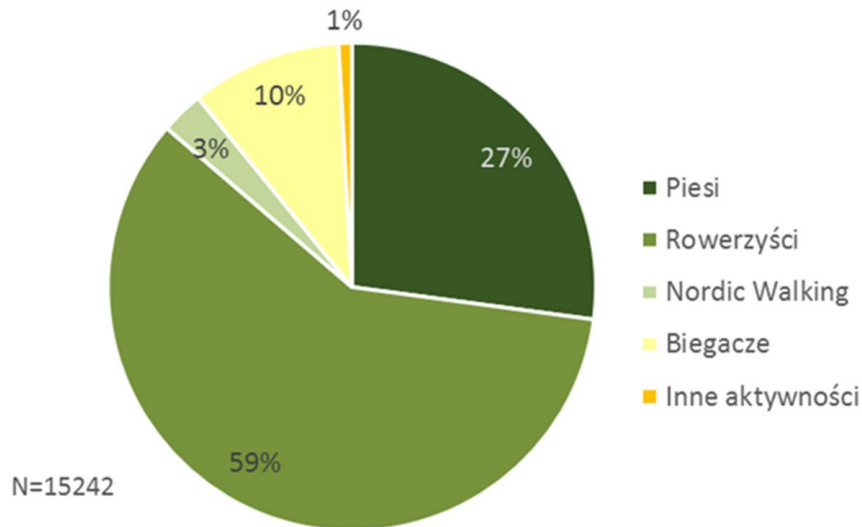
Pora roku	Data	Dzień tygodnia	P1	P2	P3	P4	P5	Suma
Jesień	24.10	Sobota	371	659	485	834	523	2872
Zima	04.02.2016	Wtorek	53	112	48	55	34	302
	06.02.2016	Sobota	151	305	213	277	139	1085
Wiosna	04.06.2016	Sobota	462	773	1229	829	454	3747
	07.06.2016	Poniedziałek	274	628	553	486	291	2232
Lato	03.08.2016	Sobota	239	416	632	642	365	2294
	06.08.2016	Czwartek	306	483	433	523	290	2035
Jesień	19.10.2016	Środa	114	170	153	140	98	675
Suma			1970	3546	3746	3786	2194	15242

P1: Zwierzyniec; P2: Witomino; P3: Sopot; P4: Dolina Radości; P5: Matemblewo (Źródło: Taczanowska i in. 2017)

Wyraźnie najmniejszy ruch turystyczny odnotowano w punktach pomiarowych Zwierzyniec oraz Matemblewo, w pozostałych był on porównywalnie wysoki. Widoczna jest również silna preferencja do odwiedzania Parku w dni ciepłe, wiosenne i letnie oraz w weekendy. Najwyższa liczba osób/h (195 osób/h) została odnotowana 4.06.2016 r. między

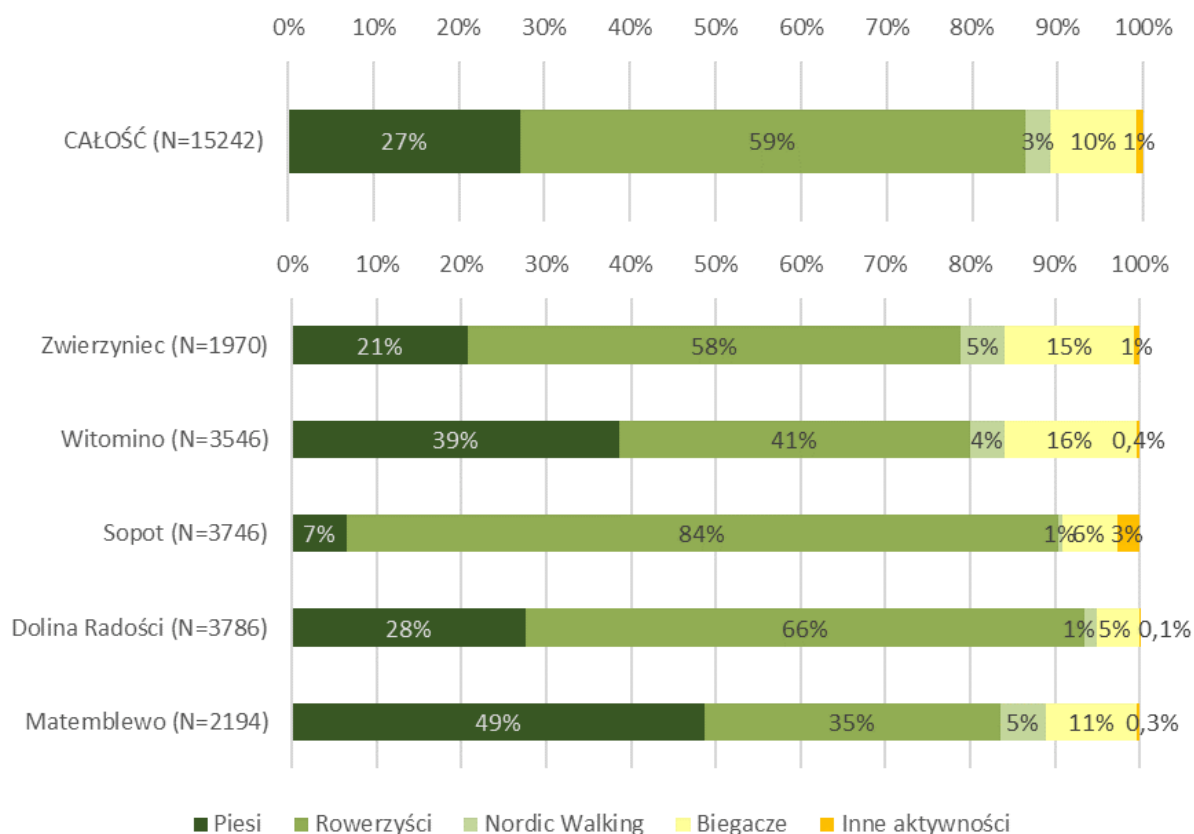
11 a 12 godziną w punkcie Sopot. 87% z tych osób stanowili rowerzyści. Równie wysokie wyniki osiągnięto w październiku 2015 r. w Dolinie Radości (174 osoby/h, dominowali piesi i rowerzyści) oraz w punkcie Witomino. Najniższe frekwencje odnotowywano zimą.

Na terenie Parku zdecydowanie grupą mającą największy udział w użytkowaniu rekreacyjnym są rowerzyści, którzy w badaniu bezpośrednim stanowili 59% wszystkich odwiedzających Park (choć wynik ten prawdopodobnie nie jest w pełni wiarygodny, gdyż umiejscowienie niektórych punktów liczeń powodowało, że dany rowerzysta mógł być liczony podwójnie). Kolejne istotne grupy stanowią piesi (stanowiący 27% rekreantów) i biegacze (10% wszystkich odnotowanych osób). Pozostałe rodzaje aktywności mają marginalny udział.



Ryc. 10. Udział poszczególnych rodzajów aktywności odnotowanych w trakcie bezpośrednich pomiarów (Źródło: Taczanowska i in. 2017)

Największy udział rowerzystów odnotowany został w Sopocie, gdzie stanowili oni 84% wszystkich odnotowanych osób. Piesi stanowili najliczniejszą grupę tylko w jednym punkcie pomiarowym - Matemblewo - gdzie ich udział wynosił 49%. W punkcie Witomino udział pieszych i rowerzystów w całości odwiedzających był zbliżony i wynosił kolejno 39 i 41%.

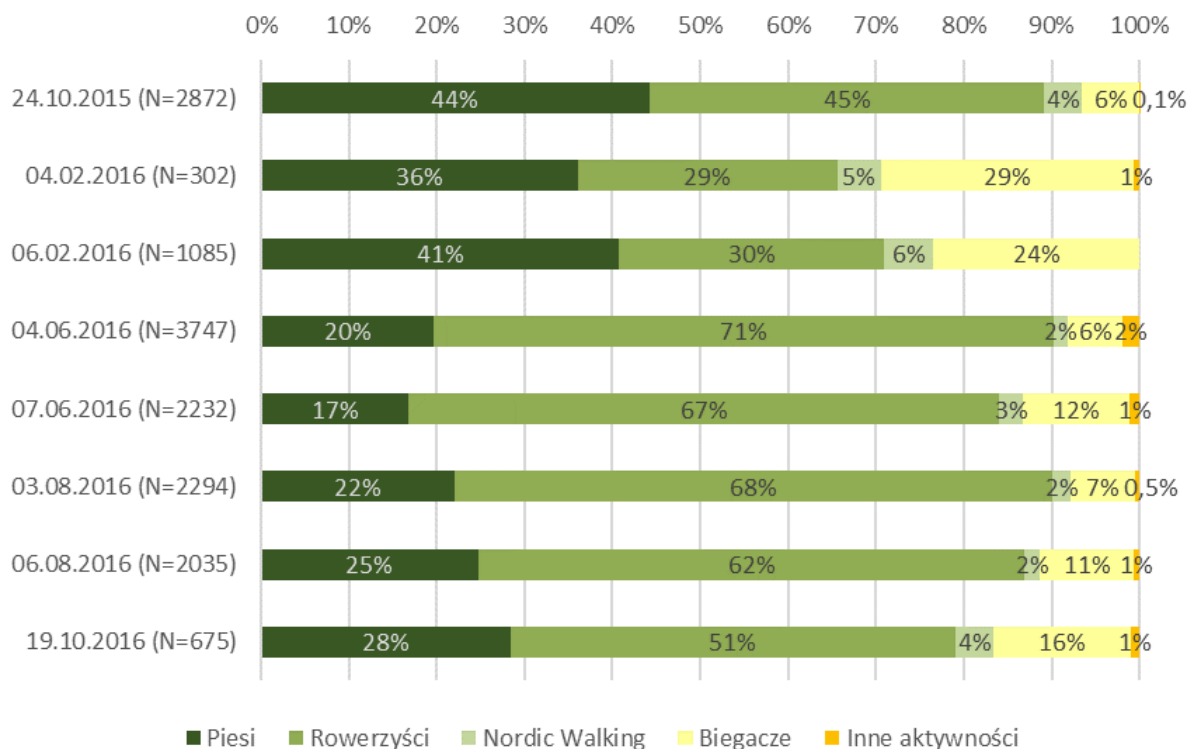


Ryc. 11. Udział poszczególnych rodzajów aktywności we wszystkich punktach pomiarowych (Źródło: Taczanowska i in. 2017)

Udział rowerzystów w stosunku do wszystkich osób odwiedzających Park znacząco spada w okresie zimowym. Natomiast wśród pieszych odnotowano największy odsetek grup z dziećmi (21,1%). 48% wszystkich osób odwiedziło las samotnie, 30% w grupie dwuosobowej oraz 22% w grupie większej niż 2 osoby. 80% odwiedzających las samotnie to mężczyźni.



Projekt planu ochrony Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego –  
Operat kształtowania funkcji turystycznych, rekreacyjnych i edukacyjnych



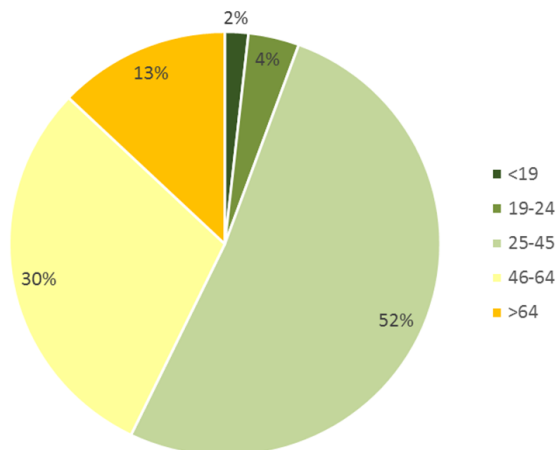
Ryc. 12. Udział aktywności rekreacyjnych w poszczególnych dniach pomiarowych (Źródło: Taczanowska i in. 2017)

Powyższe pomiary potwierdziły się również w badaniu automatycznymi rejestratorami ECO-COUNTER w okresie 01.10.2015 – 30.09.2016.

Tab. 6. Wyniki pomiarów automatycznymi rejestratorami ze wszystkich punktów

Parametry	P1	P2	P3	P4	P5
Analizowany okres	01.10.2015 – 30.09.2016	01.10.2015 – 30.09.2016	01.10.2015 – 30.09.2016	01.10.2015 – 30.09.2016	01.10.2015 – 30.09.2016
Łączna suma przejść	44 212 * (50 627)	100 801	134 992	105 306	68 521
Średnia dzienna	132 *	275	369	288	187
Średnia dzienna - dzień roboczy	120 *	240	343	228	156
Średnia dzienna - weekend	167 *	364	434	438	265
Średnia miesięczna	3 534 *	8 383	11 226	8 758	5 698
Dzień tygodnia o największej frekwencji	Niedziela	Niedziela	Niedziela	Niedziela	Niedziela
3 dni o największej frekwencji	So 17.10.15 (775)	Po 28.03.2016 (822)	Po 19.09.16 (4 807)	So 21.05.16 (1 876)	So 09.04.16 (774)
	So 27.08.16 (569)	Nd 03.04.16 (814)	Nd 28.08.16 (3 246)	Wt 03.05.16 (1 202)	Nd 08.05.16 (669)
	Nd 29.05.16 (375)	Nd 08.05.16 (808)	Pt 16.09.16 (2 669)	Nd 22.05.16 (1 184)	Nd 22.05.16 (632)

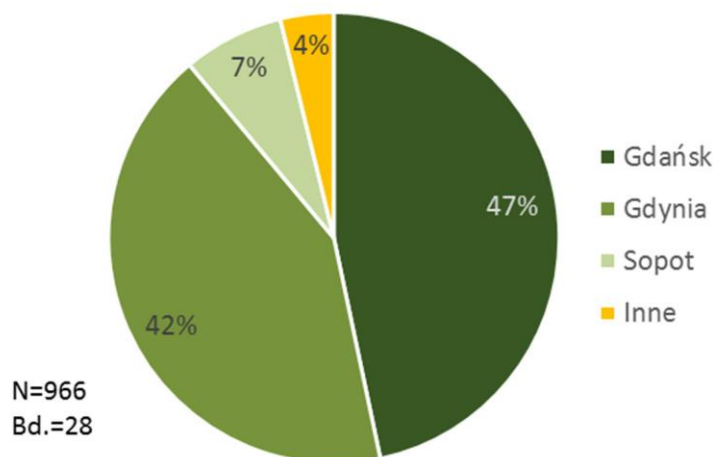
W badaniu ankietowym przeprowadzonym na potrzeby projektu wzięły udział 972 osoby, spośród których 59% stanowili mężczyźni. Z przeprowadzonego na terenie Parku badania ankietowego wynika, iż ponad połowa (52%) odwiedzających TPK to osoby w wieku 25-45 lat. Nieco mniejszy odsetek (30%) stanowią osoby w przedziale wieku 46-64. Osoby powyżej 64 lat stanowią istotną grupę stanowiącą 13% wszystkich odwiedzających.



Ryc. 13. Wiek osób ankietowanych (Źródło: Taczanowska i in. 2017)

Z ankiety wynika również, że 96% wszystkich badanych stanowią mieszkańcy Trójmiasta, przy czym mieszkańcy Sopotu mają tutaj zdecydowanie najniższy udział (7%), w porównaniu do mieszkańców Gdańska (47%) i Gdyni (42%).

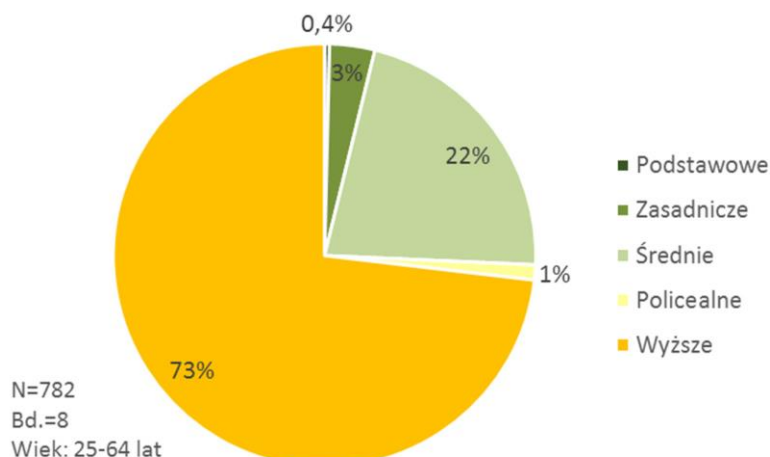
Jedynie 2% wszystkich ankietowanych to turyści spełniający przesłanki wynikające z definicji ustawowej (Ustawa 1997, o usługach turystycznych). Według tej definicji turystą jest osoba, która podróżuje do lokalizacji poza swoim stałym miejscem zamieszkania na okres nieprzekraczający 12 miesięcy, korzysta z przynajmniej jednego noclegu, a celem jej podróży nie jest podjęcie pracy.



Ryc. 14. Miejsce zamieszkania ankietowanych (Źródło: Taczanowska i in. 2017)

Spośród wszystkich ankietowanych najliczniejszą grupą osób (73%) odwiedzających Park są osoby aktywne zawodowo. Zaraz po nich są emeryci i renciści stanowiący 17% wszystkich ankietowanych. Pozostałe grupy, w tym uczniowie i studenci oraz bezrobotni, mają niewielki udział. Zdecydowanie największy udział mają również osoby

z wykształceniem wyższym (73% wszystkich respondentów z kategorii wiekowej 25-64 lata). Liczącą się grupą odwiedzających są też osoby z wykształceniem średnim (22%).



Ryc. 15. Wykształcenie ankietowanych osób w grupie wiekowej 25-64 lata (Źródło: Taczanowska i in. 2017)

Osoby odwiedzające TPK najczęściej docierają do granic Parku pieszo (43%) lub rowerem (42%). Istotna grupa osób korzysta również z samochodów (13%). Dużo rzadziej odwiedzający dojeżdżają do Parku komunikacją publiczną lub innymi środkami transportu (łącznie 3%).

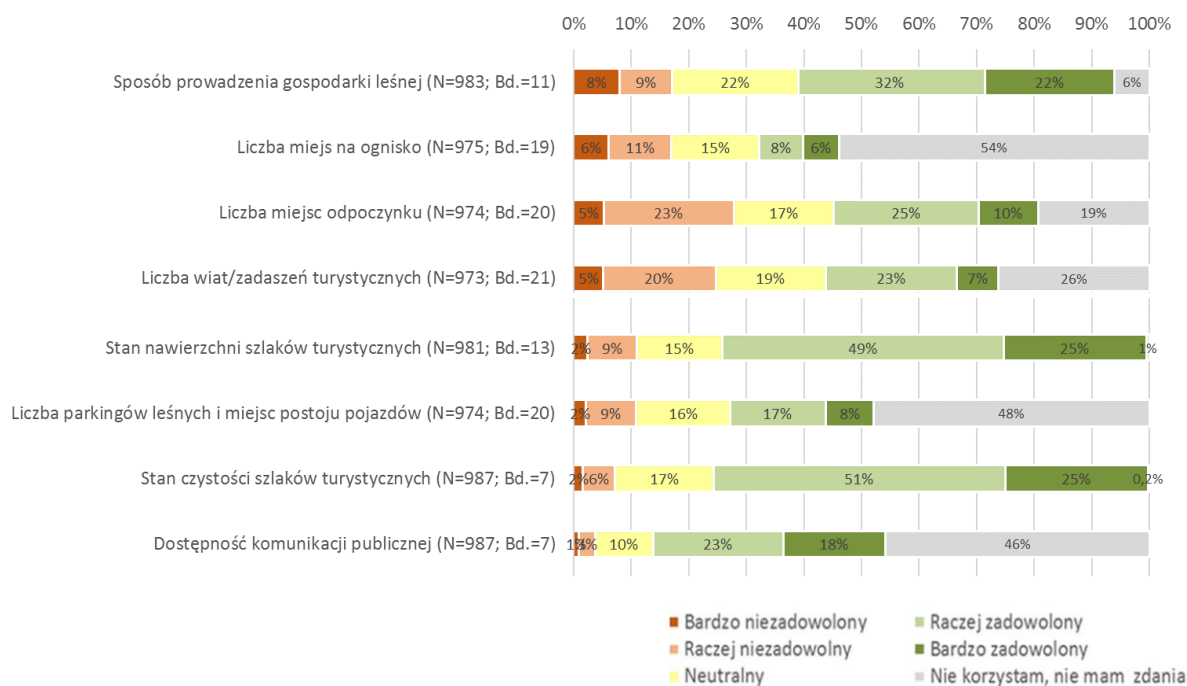
Prawie 70% wszystkich odwiedzających TPK deklaruje, że odwiedza Park codziennie lub przynajmniej kilka razy w tygodniu. Kolejnych 19%, że odwiedza Park co najmniej kilka razy w miesiącu. 75% osób badanych deklaruje, że spędza czas na terenie TPK przez cały rok, zaledwie 13% ankietowanych deklarowało, że nie odwiedza Parku w okresie zimowym. W większości respondenci odwiedzają Park niezależnie od dnia tygodnia (66%), 26% odwiedzających deklaruje odwiedziny tylko w weekendy i dni wolne, 5% ankietowanych odwiedza Park tylko w dni robocze. Natomiast zaledwie 2% ankietowanych odwiedzało TPK po raz pierwszy. Średni deklarowany czas potrzebny na dotarcie do granic TPK wynosił 16 minut, i jest to powiązane z częstością odwiedzin w Parku. Im ten czas jest dłuższy tym częstość odwiedzin jest niższa.

Istotną informacją podaną w badaniu Taczanowskiej i in. (2017) jest deklarowane źródło informacji na temat ofert turystycznej i rekreacyjnej TPK. Zdecydowana większość, tj. 76%, deklarowała, że nie korzysta z żadnych źródeł informacji, ale bazuje na własnej znajomości terenu. Wśród pozostałych 24% ankietowanych najpopularniejsze są lokalne serwisy internetowe: google.maps, trojmiasto.pl, Nadleśnictwa Gdańsk, PTTK, TPK czy strony miasta. Część odwiedzających Park korzysta również z tradycyjnych map oraz tablic informacyjnych w terenie czy aplikacji mobilnych.

Ankietowanych zapytano również o preferowane rodzaje nawierzchni dróg i ścieżek w TPK. Wszystkie występujące nawierzchnie odpowiadają 15% badanych. W ankiecie pytano o cztery rodzaje nawierzchni: leśna ścieżka, droga gruntowa, droga szutrowa, droga asfaltowa. Każdą spośród trzech pierwszych wymienionych wskazała podobna liczba osób (15-17%). Największa grupa osób (32%) wybrała 2-3 rodzaje nawierzchni. Jedyłą

nawierzchnią znacząco mniej preferowaną jest droga asfaltowa, którą wskazało jako preferowaną jedynie 5% ankietowanych.

W badaniu oceniono również stopień zadowolenia ankietowanych z różnych elementów związanych z rekreacją w TPK. Najwięcej krytycznych opinii odnotowano w odniesieniu do ilości miejsc odpoczynku (w tym wiat i zadaszeń). Natomiast najbardziej negatywnie (odpowiedzi „bardzo niezadowolony”) oceniana jest prowadzona w Parku gospodarka leśna.



Ryc. 16. Stopień zadowolenia ankietowanych z elementów powiązanych z rekreacją w TPK w 2015/2016 r. (Źródło: Taczanowska i in. 2017)

Generalnie 84% wszystkich ankietowanych deklaruje bardzo wysoki stopień zadowolenia z odwiedzin w TPK. Spośród powodów zadowolenia wymieniano najczęściej dobrą pogodę, świeże powietrze, kontakt z przyrodą, ciszę, spokój, brak tłumów i samochodów, aktywny wypoczynek. Natomiast niezadowolenie wyrażano w związku z gorszą pogodą, stanem nawierzchni dróg, brakiem koszy na śmieci i ławek czy szybką jazdą rowerzystów. Wśród powodów odwiedzania Parku ankietowani wymieniają najczęściej zdrowie, rekreację, kontakt z przyrodą i walory krajobrazowe, spokój, sport oraz odreagowanie stresu.

W ramach badania bezpośredniego osób odwiedzających TPK ankietowanych proszono również o narysowanie trasy wycieczki na podkładzie kartograficznym wraz z podaniem godziny rozpoczęcia i czasu jej trwania. Z badania wynika, iż odwiedzający spędzają na terenie Parku średnio 2 godziny i pokonują w tym czasie dystans średnio 5,7 km. Średnia długość trasy zależy jest od formy rekreacji, dla rowerzystów jest ona najwyższa i wynosi 6,8 km, dla biegaczy - 6,3km, dla pieszych- 4,6 km, a dla osób uprawiających nordic walking - 4,4 km. Najkrótszy pobyt odnotowywany jest w przypadku biegaczy i wynosi on najczęściej 1 godzinę. Najczęściej wybierane są trasy zamknięte, czyli rozpoczynające się i kończące w tym samym punkcie (56% wszystkich tras). Dominują one wśród pieszych, biegaczy i osób

uprawiających nordic walking. Rowerzyści (59% ankietowanych) preferują trasy przecinające Park, rozpoczynające się i kończące w różnych miejscach. Dla nich obszar Parku stanowi prawdopodobnie tylko część dłuższej trasy.

W badaniu ustalono również, iż przebieg tras osób odwiedzających TPK nie zawsze pokrywa się z istniejącymi, znakowanymi szlakami. Szczególnie widoczne jest to w najbliższym sąsiedztwie obszarów zurbanizowanych.

W badaniu CAWI - ankieta online wśród badanych - mieszkańcy Trójmiasta stanowią 91% (Gdańsk 58%, Gdynia 28%, Sopot 5%). Pozostali ankietowani to najczęściej mieszkańcy okolicznych powiatów. Zaledwie 1% osób w badaniu stanowili turyści w rozumieniu Ustawy o usługach turystycznych. Są to zwykle osoby pracujące (86%), w większości mężczyźni (70%). W tej części badania udział wzięli głównie ludzie młodzi, w przedziale wiekowym 25-45 lat (73%). 78% osób badanych to osoby z wykształceniem wyższym. Uczestnicy badania deklarowali częste wizyty w TPK (39% ankietowanych - kilka razy w miesiącu, 32% - kilka razy w tygodniu, 9% - codziennie). 85% badanych deklarowało również, że odwiedza Park przez cały rok. 59% uczestników badania odwiedza Park od ponad 10 lat. 35% ankietowanych odwiedza Park od co najmniej 3 lat (do 10). Jedynie 6% wszystkich ankietowanych bywa w Parku krócej niż 3 lata lub jest tutaj po raz pierwszy.

W ankiecie online uczestnicy deklarowali różne formy aktywności: rower (80%), spacer (70%), bieganie (35%), fotografowanie przyrody (26%), zbieranie grzybów (20%), wyprowadzanie psa (15%) czy inne.

W tej części badania uczestnicy deklarowali również, że do granic Parku docierają najczęściej rowerem (ok. 70% ankietowanych) lub pieszo (ok. 60%). Około 26% ankietowanych deklarowało wykorzystanie w tym celu komunikacji publicznej.

W ankiecie online zadano również pytanie o preferowany rodzaj nawierzchni. Dla blisko 91% ankietowanych najbardziej preferowanym typem jest ścieżka leśna, która jest też wskazywana przez 21% ankietowanych jako jedyny preferowany rodzaj nawierzchni. Równie popularna jest droga gruntowa, którą w kombinacji z innymi typami wybiera ok. 75% badanych. Tylko 30% ankietowanych wybiera drogę asfaltową, natomiast odpowiedzi wskazujące ten typ nawierzchni jako jedyny preferowany stanowią zaledwie 1% wszystkich odpowiedzi. 30% badanych wybiera kombinację 2-3 różnych typów nawierzchni.

W przypadku oceny stopnia zadowolenia z pobytu w Parku największy odsetek opinii negatywnych i bardzo negatywnych dotyczy sposobu prowadzenia gospodarki leśnej (głównie w odniesieniu do wycinki drzew oraz stanu dróg w czasie tych prac i wywozu drewna). Podobnie jak w ankiecie bezpośredniej niezadowolenie budziła również liczba miejsc odpoczynku, wiat i palenisk na ognisko. Ankietowani najbardziej zadowoleni byli z liczby i przebiegu tras turystycznych, czystości na szlakach i ich oznakowania. Ankietowani wskazywali również te same powody spędzania czasu w Parku co w ankiecie bezpośredniej.

Wyniki z obu ankiet, bezpośredniej w terenie i ankiety online, są do siebie zbliżone i przedstawiają podobne trendy w użytkowaniu rekreacyjnym TPK. Jediną znaczącą różnicą uzyskaną w obu ankietach są źródła informacji o TPK z jakich korzystają ankietowani. W ankiecie online 78% osób zadeklarowało, że korzysta z różnych źródeł informacji,

natomiast w ankiecie bezpośredniej deklarowało to tylko 24% badanych. Różnica wynika prawdopodobnie ze sposobu w jaki zadano pytanie. W ankiecie online ta kwestia stanowiła część dłuższego, bardziej złożonego pytania. Wskazane źródła informacji były zbieżne z tymi wskazanymi w bezpośrednim pytaniu (Taczanowska i in. 2017).

W ostatniej jesiennej fazie badanie bezpośrednio uzupełniono o dwa punkty pomiarowe w zachodniej części Parku: na terenie Rumi i Wejherowa. Rumia była punktem pomiarowym o najniższej frekwencji. W rejonie Wejherowa była ona około trzykrotnie wyższa, zbliżona do pomiarów z punktu w Zwierzyńcu. Jednak jak zaznaczają Autorzy badania odbyło się ono w niekorzystnych warunkach pogodowych, co mogło do pewnego stopnia obniżyć ilość odwiedzających. Niemniej jednak ten obszar TPK charakteryzuje się zdecydowanie mniejszym natężeniem ruchu turystycznego i rekreacyjnego niż w kompleksie południowym.

Tab. 7. Wyniki liczenia z dwóch dodatkowych punktów pomiarowych w Rumi i Wejherowie

<b>Pora roku</b>	<b>Data</b>	<b>Dzień tygodnia</b>	<b>Rumia</b>	<b>Wejherowo</b>	<b>Suma</b>
Jesień	25.10.2016	Wtorek	55	34	302
	05.11.2016	Sobota	277	139	1085
Suma			3786	2194	15242

Z powyższego badania można wysnuć kilka wniosków istotnych dla planowania zagospodarowania turystycznego TPK:

- dobrą alternatywą dla rekreacji na terenie TPK są bogato zagospodarowane, położone w pobliżu dzielnic mieszkalnych parki/obszary rekreacyjne, które z powodzeniem mogą odciążać Park;
- należy kontynuować ideę tworzenia stref buforowych wokół TPK (blisko połowa badanych osób pozytywnie ocenia strategię przeniesienia użytkowania rekreacyjnego na obrzeża TPK, ograniczając jednocześnie użytkowanie rekreacyjne „głębi lasu”);
- ewentualny rozwój infrastruktury turystycznej w TPK powinien skupiać się na obszarze położonym w pobliżu miast.

Podobnie w badaniu Brosza (2016) wykazano dużą popularność rekreacyjną terenów TPK. Badani spośród trzech typów terenów rekreacyjnych – lasy trójmiejskie, park na terenie miasta oraz tereny w pasie nadmorskim (np. plaża, molo) jako najchętniej odwiedzane wskazali tereny nadmorskie, a jako najrzadziej odwiedzane tereny leśne TPK. Jednak korzystanie z lasów TPK potwierdziło ponad  $\frac{3}{4}$  badanych, co potwierdza ogromną popularność tych terenów dla okolicznych mieszkańców. Badani jako powody odwiedzania TPK wskazywali najczęściej: spacer (w tym nordic walking, zbieranie grzybów czy owoców leśnych, jazdę na rowerze, obserwowanie przyrody, wyprowadzanie psa, bieganie czy spotkania z przyjaciółmi w plenerze).

Badanych zapytano również o stopień zadowolenia z różnych elementów związanych z rekreacją w TPK. Pozytywnie ocenione zostały takie elementy jak: przebieg i ilość szlaków turystycznych (66,5% pozytywnych wskazań), ich oznakowanie (58,9%), treść tablic informacyjno-edukacyjnych (56%). Natomiast najniżej oceniane były: ilość ławek i ławostolów (48,8% negatywnych wskazań), ilość wiat i zadaszeń (45,2%) oraz czystość na

terenie TPK (34,9%). Respondenci wskazywali również obserwowane przez siebie negatywne zjawiska obserwowane w Parku. Najczęściej były to nielegalne wysypiska śmieci, akty wandalizmu oraz spuszczenie psów ze smyczy. Nieco ponad 25% osób zauważających negatywne zjawiska wskazało również zbyt intensywną wycinkę lasu. Spośród odpowiedzi na pytanie co się badanym najbardziej nie podoba w lasach TPK, zdecydowanie najczęściej wskazywano zaśmiecenie lasów (44,0%). Znacznie rzadziej, bo na poziomie nie przekraczającym 10% - osoby odpowiadające wspominały o brakach infrastruktury (np. ławek, śmietników) (7,5%) oraz zły stan dróg i oznaczeń (7,1%). Spośród odpowiedzi na pytanie co się badanym najbardziej podoba, najczęściej wskazywano możliwość obcowania z przyrodą i krajobrazami (27,0%), panujące spokój i ciszę (16,8%) oraz szlaki turystyczne, ścieżki edukacyjne i drogi rowerowe (15,2%).

W kontekście gospodarki leśnej na terenie Parku badanym, którzy postrzegali ją jako zjawisko negatywne zadano dodatkowe pytanie dotyczące powodów takiego odbioru. Spośród pięciu wariantów do wyboru respondenci wybierali najczęściej „niszczenie runa leśnego na terenie wyrębu” (23,6%), „ograniczenia wstępu na teren objęty wyrębem” (19,7%) oraz „hałas powodowany wyrębem” (16,7%). Zniszczone drogi leśne oraz pozostawione gałęzie to problemy wskazywane przez – odpowiednio – 10,7% i 7,5% odpowiadających.

W odpowiedzi na pytanie czy w lasach trójmiejskich powinny być przeprowadzone dodatkowe inwestycje związane z użytkowaniem rekreacyjnym, ponad 66% badanych odpowiedziało twierdząco. Spośród wskazywanych potrzeb najczęstszymi były zwiększenie ilości drobnej infrastruktury użytkowej – ławek i ławostołów (49,7%) oraz zwiększenie liczby ciekawych i dobrze oznakowanych szlaków turystycznych (39,8%). Nieco ponad 1/3 respondentów zwróciła też uwagę na potrzebę zwiększenia liczby wytyczonych i bezpiecznych miejsc na organizowanie ognisk i spotkań przy grillu (36,3%) oraz poprawę bezpieczeństwa poprzez pojawianie się patroli straży miejskiej (36,0%). Oprócz powyższych wskazywano również: poprawa stanu i estetyki małej architektury, więcej miejsc parkingowych przy wejściach na teren lasów, zainstalowanie urozmaiconych tzw. ścieżek zdrowia pod chmurką, poprawa naturalnego drzewostanu i warunków przyrodniczych w lasach trójmiejskich, organizowanie imprez turystyczno-edukacyjnych, festynów, np. dla seniorów lub dzieci.

W tym badaniu również zadano ankietowanym pytanie dotyczące preferowanej nawierzchni dróg i ścieżek. Podobnie jak w badaniu Taczanowskiej (2017) najczęściej wybierana była „leśna ścieżka (wąska, nieutwardzona)” (42,6%) oraz „droga gruntowa” (36,7%). Pozostałe warianty – droga szutrowa i droga asfaltowa – były wybierane znacznie rzadziej.

Badanych zapytano również, w kontekście ochrony walorów przyrodniczych TPK, o gotowość ponoszenia pewnych kosztów związanych z ograniczaniem dostępu do określonych rejonów lasu ze względu na ich ochronę. Zwolennikami takiego rozwiązania jest 38,8% respondentów. Podobna pod względem wielkości jest grupa osób niezdecydowanych, czyli osób które wybrały odpowiedź „trudno powiedzieć” (35,4%). Badani przeciwni tego typu rozwiązaniom stanowią 25,8%, co przekłada się na co czwartego odpowiadającego. W tym kontekście widać dużą zależność od wykształcenia ankietowanych. Im wyższy poziom

wykształcenia, tym wyższy odsetek zwolenników ochrony przyrody i związanych z tym ograniczeń dostępności. W związku z tym zapytano badanych również o opinię w odniesieniu do trzech proponowanych modeli użytkowania Parku. Respondenci wskazali na tę odnoszącą się do utrzymania obecnego stanu rzeczy, czyli zbalansowanie wszystkich trzech funkcji (gospodarczej, ochronnej i turystyczno-rekreacyjnej). Na wariant ten wskazało blisko 2/3 badanych (65,4%). Co piąty respondent (20,9%) opowiedział się za rozwinięciem funkcji turystyczno-rekreacyjnej, przy jednoczesnym ograniczeniu walorów przyrodniczych i gospodarczych. Z kolei 13,7% badanych podkreśliło znaczenie ochrony przyrody i opowiedziało się za ograniczeniem funkcji rekreacyjnej i gospodarczej.

W badaniu zapytano również o poglądy na koncepcję strefy buforowej Parku, czyli utrzymania zagospodarowania rekreacyjnego na obrzeżu lasu z pozostawieniem „wnętrza” lasu możliwie nieużytkowanego rekreacyjnie. Ponad połowa badanych (53,9%) z aprobatą odniosła się do tego typu rozwiązania. Osoby, które zareagowały negatywnie stanowią 18,1% badanej zbiorowości, podczas gdy niezdecydowani – 28,0%. W związku z pytaniem o przeznaczenie stref buforowych najczęściej wskazywano następujące zastosowania: plac zabaw dla dzieci (63,6%), siłownia pod chmurką (46,4%), miejsce do grillowania (44,4%), wybieg dla psów (32,8%), boisko wielofunkcyjne (27,8%) oraz miejsce do grania w kule, szachy itp. (26,6%) (Brosz 2016).

Należy jednak podkreślić, że oba badania odnoszą się wyłącznie do preferencji i subiektywnych ocen badanych osób. Jak pokazały te badania niektóre trendy są silnie zależne od wykształcenia ankietowanych. Tego typu badania nie biorą pod uwagę potrzeb ochrony przyrody czy stopnia świadomości ekologicznej czy przyrodniczej badanych.

Jak oceniła już wcześniej Gołędzinowska (2018) badanie Taczanowskiej i in. (2017) miało kilka wad, które należy wziąć pod uwagę przy ocenie wyników. Ze względu na położenie punktów pomiarowych w pewnej odległości od krawędzi lasu nie uwzględniło krótkotrwałych odwiedzin w Parku na jego obrzeżach przez mieszkańców okolicznych osiedli. Nie ulega jednak wątpliwości, bez względu na możliwe błędy pomiarowe w badaniach, że TPK jest bardzo intensywnie użytkowany rekreacyjnie, zwłaszcza jego południowa enklawa.

Niemniej jednak niektóre odpowiedzi ankietowanych mają duże znaczenie dla planowania ochrony TPK. Istotne jest m.in. bardzo duże poparcie dla stref buforowych na obrzeżach TPK z jednoczesnym ograniczeniem użytkowania „wnętrza lasu” do minimum. Pokazuje to dużą społeczną akceptację tego projektu i daje szansę na realne odciążenie TPK z ruchu rekreacyjnego w miarę rozwoju stref buforowych.

Na potrzeby niniejszego opracowania nie prowadzono po raz kolejny szczegółowych pomiarów ilości osób odwiedzających TPK. Jednak w całym Parku na okres łącznie 392 dni rozstawiono fotopułapki. Ich podstawową rolą były badania ukierunkowane na faunę Parku, jednak analiza nagrań pozwala również wyciągnąć wnioski dotyczące natężenia ruchu rekreacyjnego w TPK. Urządzenia zlokalizowane były w miejscach stosunkowo nieznacznie oddalonych od dróg i szlaków turystycznych (20–100 m), a mimo to zarejestrowano tylko jednokrotne nagranie obecności człowieka (por. operat ochrony gatunków). Sugeruje to minimalny poziom ruchu poza istniejącymi szlakami i ścieżkami.



W trakcie prac nad inwentaryzacją walorów Parku zespół autorski odnotowywał również niesystematyczne, wrywkowe obserwacje dotyczące ruchu rekreacyjnego. Potwierdzają one trendy opisane w powyższych badaniach dotyczące m.in. zróżnicowania natężenia ruchu w ciągu roku (które zimą oceniamy na ok. 3-krotnie mniejsze niż latem). Obserwowano również większą aktywność (ok. 80% całego ruchu rekreacyjnego) w godzinach okołopołudniowych i popołudniowych. W godzinach wczesno porannych (do godz. 7-8) obserwowany ruch był niewielki. Obserwowane natężenie ruchu rekreacyjnego było również mniejsze w przypadku niesprzyjającej pogody (obserwowano wówczas ludzi wyprowadzających psy, ale znacznie mniej spacerujących czy uprawiających inne rodzaje aktywności).

Wybiórcze dane dotyczące natężenia ruchu turystycznego odnotowuje także Nadleśnictwo Gdańsk. Dane te zbierane są dla Ośrodka Edukacyjnego „Marszewo” (liczba wejść/ wyjść za ubiegły rok - 26 174) oraz w Sopocie, rejon ul Czyżewskiego (obecny rok, okres 1 stycznia – 20 marca - 22 980 osób).

## **7. Problemy rozwoju turystyki i rekreacji**

Niezwykle trudno jest pogodzić utrzymanie kondycji środowiska naturalnego przy jednoczesnym realizowaniu funkcji rekreacyjno-turystycznej. Przypadek TPK jest o tyle specyficzny, że największa presja turystyczna występuje od strony krawędziowej wysoczyzny. Takie ukształtowanie kanalizuje ruch na szlaki turystyczne, gdzie ułatwione jest wejście do lasu. Swobodna eksploracja może występować na wypłaszczeniach (i pozbawionych przeszkód) dnach dolin – np. fragmentach Doliny Radości, doliny Zagórskiej Strugi czy Cedronu, gdzie ukształtowanie terenu na to pozwala (Gołędzinowska 2018).

Użytkowanie rekreacyjne i turystyczne generuje szereg problemów, o których cały czas należy pamiętać i minimalizować ich skutki. Do najważniejszych z nich możemy zaliczyć:

- bezpieczeństwo wszystkich użytkowników;
- ruch turystyczny i rekreacyjny poza wyznaczonymi szlakami;
- ochrona zasobów przyrodniczych w sposób najmniej uciążliwy, ale skuteczny, aby zachować je dla następnych pokoleń;
- podnoszenie świadomości użytkowników na temat Parku, jego walorów i potrzeb ochrony oraz pełnionych przez Park funkcji, a co za tym idzie ograniczeń w jego użytkowaniu;
- funkcje ekonomiczne lasów TPK – między innymi dostarczanie surowca drzewnego;
- zaśmiecanie lasu – jako problem bieżący, natury estetycznej dla turystów i rekreantów, ale także jako problemy odłożone w czasie – zanieczyszczanie gleby, wody i powietrza, szkodliwość dla roślin, zwierząt i ludzi;
- rozwój różnych nowych form rekreacji stanowi zagrożenia dla gatunków antropofobnych (np. bielik, żuraw, kania ruda, bocian czarny, włośchatka, sóweczka).

Postulaty użytkowników Parku (m.in. przytoczone w poprzednim rozdziale), jako ich subiektywne oceny, nie są i nie powinny być bezkrytycznie przyjmowane jako realne potrzeby inwestycyjne w Parku. Część z nich, jak np. organizowanie kolejnych, dobrze oznakowanych szlaków turystycznych bez wątpienia miałaby negatywny wpływ na przyrodę Parku. Biorąc pod uwagę aktualną gęstość sieci szlaków turystycznych nie ma to uzasadnienia. Również postulowane koncentrowanie w Parku kolejnych kompleksów małej architektury (wiat i zadaszeń, stołów, ław) nie stanowi zdaniem autorów dokumentacji właściwego kierunku rozwoju zagospodarowania rekreacyjnego TPK. Obecne zagospodarowanie turystyczne, w tym rozmieszczenie tego typu infrastruktury w miejscach najintensywniej odwiedzanych, jest w zupełności wystarczające i stanowi kompromis między użytkowaniem rekreacyjnym, możliwościami utrzymania infrastruktury w dobrym stanie i potrzebami ochrony przyrody. Większość potrzeb w zakresie infrastruktury służącej rekreacji powinien przejąć system stref buforowych poza granicami Parku.

### **7.1. Konflikty pomiędzy poszczególnymi formami turystyki i rekreacji oraz pomiędzy turystyką i rekreacją i innymi formami użytkowania**

Jednym z najistotniejszych konfliktów mających związek z użytkowaniem rekreacyjnym, ale nie tylko, jest prowadzona na terenie TPK gospodarka leśna. Kwestie

pozyskania drewna z obszaru TPK są przedmiotem wielu publikacji prasowych i internetowych, a także dyskusji na forach internetowych i w mediach społecznościowych. W ostatnich latach doniesienia na ten temat publikowane były wielokrotnie m.in. w takich źródłach jak: esopot.pl, oko.press, Gazeta Wyborcza, Dziennik Bałtycki, www.trojmiasto.pl i wiele innych. W serwisie Facebook istnieje kilka kont, które na bieżąco opisują to, co dzieje się w trójmiejskich lasach. Poziom merytoryczny tych publikacji bywa różny, natomiast zdecydowanie łączy je fakt, iż zawsze budzą ogromne emocje wśród mieszkańców Trójmiasta i innych osób związanych z TPK.

Konflikt ten trwa w regionie od wielu lat i wydaje się narastać. Stroną konfliktu sprzeciwiającą się prowadzonej gospodarce leśnej są m.in. nieformalne grupy miłośników Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego takie jak np. „Społeczny Sprzeciw Przeciw Złej Gospodarce”, które zarzucają leśnikom niszczenie TPK, w tym także niszczenie szlaków w trakcie wycinki i obniżanie walorów krajobrazowych, które stanowią istotną wartość dla osób odwiedzających Park. Grupy te postulują wyłączenie obszaru lasów TPK z gospodarczego użytkowania i przekształcenie ich w las rekreacyjny, podnosząc jednocześnie argumenty związane z ochroną klimatu Trójmiasta i ochroną przeciwpowodziową, na jakie wpływ mają lasy Parku.

Również miejscowe samorzady są stroną konfliktu o lasy TPK. W roku 2019 r. Rada Miasta Sopotu wystąpiła do RDLP w Gdańsku z rezolucją w sprawie certyfikowania lasów zlokalizowanych na obszarze Miasta Sopotu certyfikatem HCVF. Rada zwracała uwagę na szczególną wartość tych lasów, ważną funkcję zarówno kulturową, jak i przyrodniczą oraz ich wartość historyczną. W rezolucji podkreślano również, że stanowią zielone zaplecze rekreacyjne dla mieszkańców, chronią krawędź wysoczyzny przed erozją oraz niekontrolowanym spływem na obszary zabudowane.

## **7.2. Obszary szczególnie narażone**

Występuje silna presja zabudowy w granicach Parku i na jego obrzeżach ukierunkowana na zabudowę mieszkaniową, letniskową, turystyczno-rekreacyjną i usługową. Ma to miejsce zarówno w paśmie intensywnej wielkomiejskiej urbanizacji wzdłuż całej północnej, południowej i wschodniej granicy począwszy od Wejherowa, poprzez Redę, Rumię, Gdynię, Sopot do Gdańska, jak również w obrębie polan z terenami rolnymi stopniowo przekształcającymi się w tereny zabudowane (Gniewowo, Wyspowo, Zbychowo, Reszki, Nowy Dwór Wejherowski, Pińskie, Bieszkowice, Cierznia, Łężyce (teren nieleśny wyłączony z granic Parku). Presja zabudowy dotyczy także wąskich pasów zabudowy wkraczających w Park w obrębie dolin i obniżeń terenowych rozcinających strefę krawędziową wysoczyzny. Zjawisko to prowadzi do zwiększenia dostępności „wnętrza” Parku. Wszędzie tam gdzie pojawia się zabudowa lub inne formy zagospodarowania terenu (w tym cmentarze, ogródki działkowe i tereny rekreacyjno-wypoczynkowe), pojawia się presja adaptowania terenów leśnych do funkcji rekreacyjnej. W wielu sytuacjach dotyczy to terenów o wysokich walorach przyrodniczych obejmujących chronione siedliska przyrodnicze oraz siedliska gatunków podlegających ochronie prawnej, jak np. jeziora Zawiat, Bieszkowickie, Rąbówko czy Wyspowo. W niektórych przypadkach, np., jez. Okuniewo,

presja rekreacji i związanej z nią zabudowy obrzeży już obecnie stanowi element degradujący walory przyrodnicze i krajobrazowe zbiornika i jego otoczenia.

Do obszarów silnie narażonych ze względu na presję turystyczną należą również obszary najcenniejsze przyrodniczo, w tym rezerwaty (istniejące oraz projektowane).

Wśród istniejących rezerwatów przyrody 7 posiada w miarę aktualne dokumentacje planów ochrony (nie wszystkie weszły w życie w postaci zarządzenia w sprawie planu ochrony, część jest realizowana w ograniczonym zakresie na podstawie zarządzeń o zadaniach ochronnych). Specyfika działań określonych w planach jest zależna od typu rezerwatu, jednak w dużej mierze dotyczy ograniczania antropopresji (w tym kierunkowania ruchu turystycznego). Proponowane zapisy w dokumentacji planu odnoszą się do turystycznego i rekreacyjnego wykorzystania:

- rezerwat Lewice - wśród działań ochronnych przewidziano (plan obowiązujący, ustanowiony odpowiednim zarządzeniem): remont i konserwacja infrastruktury turystycznej, w tym drewnianej kładki prowadzącej na torfowisko oraz sprzątanie rezerwatu - usuwanie odpadów pochodzenia antropogenicznego, które mogą stanowić pułapki dla zwierząt oraz obniżają walory krajobrazowe rezerwatu – w miarę aktualnych potrzeb;
- rezerwat Dolina Strzyży - zaplanowano: usuwanie śmieci, wykonanie sześciu tablic urzędowych o zakazach obowiązujących na obszarze rezerwatu, bieżące konserwacje i remonty udostępnionych szlaków i dróg (w tym przepustów i kładek drewnianych), wykonanie drewnianego lub metalowego ogrodzenia i przesunięcie szlabanu do granicy rezerwatu (od ul. Potokowej), zmiana przebiegu szlaku turystycznego niebieskiego PTTK, remont mostka drewnianego i schodków na potrzeby drożności zmienionego przebiegu szlaku niebieskiego PTTK;
- rezerwat Gałęźna Góra - zaplanowano (plan obowiązujący, ustanowiony odpowiednim zarządzeniem): ustawienie nowych tablic urzędowych, wytyczenie i oznakowanie ścieżki dydaktycznej wraz z rozmieszczeniem 7 tablic informacyjno-edukacyjnych o walorach przyrodniczych rezerwatu i zabytkach archeologicznych, odgrodenie ścieżki dydaktycznej od szczytu wzniesienia z cementarzyskiem kurhanowym oraz od wejścia na teren grodziska wczesnośredniowiecznego, za pomocą drewnianej barierki, remont i konserwacja infrastruktury turystycznej i ogrodzeń, dozór odpowiedzialnych służb, cykliczne sprzątanie rezerwatu, coroczne wykaszanie ścieżki na utwardzonym odcinku od wjazdu do pomnika T. Bolduana;
- rezerwat Kacze Łęgi - zaplanowano postawienie metalowej barierki po wschodniej stronie oddziałów 217c i 217d od skrzyżowania przy wiadukcie kolejowym do barierki mostku na Kaczej (135m); na północ od mostka nasadzenie wzdłuż barierki kilku kęp jeżyny popielicy (przy zabiegu nie uszkodzić stanowiska bluszczu zwyczajnego), zamontowanie metalowych szlabanów uniemożliwiających wjazd samochodami, montaż 5 przeszkód wymuszających zwolnienie prędkości na drodze, likwidacja drogi poprzez zwalenie na nią drzew wycinanych w czasie zaplanowanych cięć (również w miarę możliwości wzdłuż) i dosadzenie w jej wschodniej części (na odcinku około 100 m)

- krzewów leszczyny pospolitej, rodzimych głogów i trzmieliny, postawienie 8 tablic informujących o zakazach obowiązujących w rezerwacie i udostępnionych drogach;
- rezerwat Łęg nad Sweliną - działania ochronne: odnowienie oznakowania przebiegu granic rezerwatu w terenie, wykonanie kładki w południowo-zachodniej części rezerwatu, wykonanie 2 tablic urzędowych, wykonanie maksymalnie 5 tablic informacyjnych, wymiana i konserwacja tablic różnego typu, usuwanie śmieci;
  - rezerwat Pełcznica - działania ochronne (plan obowiązujący, ustanowiony odpowiednim zarządzeniem): uzupełnienie i utrzymanie tablic informujących o formie ochrony, walorach przyrodniczych, zakazach obowiązujących w rezerwatach, ustawienie przegród (tzw. pachółków, pozostałości rębnych lub głązów) uniemożliwiających dojazd do jezior Pałsznik i Wygoda, oznaczenie wyznaczonych szlaków, usuwanie odpadów;
  - rezerwat Źródlika w Dolinie Ewy - działania ochronne (plan obowiązujący, ustanowiony odpowiednim zarządzeniem): oznakowanie granic rezerwatu oraz montaż tablic informacyjnych, oznaczenie przebiegu wyznaczonych szlaków.

Również dwa obszary Natura 2000 na terenie Parku posiadają obowiązujące plany zadań ochronnych, które nakładają następujące działania odnoszące się także do wykorzystania rekreacyjnego tych obszarów:

- obszar Natura 2000 Biała PLH220016: umieszczenie 5 tablic informacyjnych w miejscach najczęstszego przekraczania granic obszaru Natura 2000, zawierających informacje o jego walorach, celu utworzenia i zasadach funkcjonowania;
- obszar Natura 2000 Pełcznica PLH220020: ograniczenie penetracji siedlisk poprzez:
  - 1) wyznaczenie i oznaczenie dróg udostępnionych do ruchu pieszego i rowerowego,
  - 2) ustawienie tablic informacyjno – edukacyjnych,
  - 3) ustawienie drewnianych przegród (tzw. pachółków), uniemożliwiających dojazd nad jeziora Pałsznik i Wygoda; opcjonalnie możliwe wykorzystanie do tego celu np. pozostałości rębnych, ograniczenie ruchu pojazdami zmotoryzowanymi poprzez ustawienie i w razie konieczności odnawianie znaków zakazu wjazdu na drodze leśnej Bieszkowice – Przetoczyno, ograniczenie kłusownictwa ryb, kąpieli w jeziorach oraz penetrowania torfowisk poprzez kontrole doraźne przestrzegania istniejących ograniczeń.

Rozwój różnych form rekreacji stanowi również zagrożenie dla gatunków antropofobnych zwierząt w miejscach ich bytowania (np. ptaków drapieżnych, sów, bociana czarnego, dużych ssaków). Takie zagrożenie stanowią mogą strefy swobodnego biwakowania w terenie (bushcraft), rozwój sieci szlaków pieszych i rowerowych itd. Również w obrębie zbiorników wodnych, zwłaszcza wiosną w okresie lęgowym ptaków użytkowanie rekreacyjne i związane z nim płoszenie zwierząt może mieć wpływ na straty w lęgach i mniejszy sukces lęgowy ptaków (np. gągoła).

### **7.3. Zagrożenia związane z działalnością turystyczną, rekreacyjną i edukacyjną na terenie Parku**

Do głównych zagrożeń dla walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych Parku, związanych z rozwojem funkcji turystycznych i rekreacyjnych na terenie Parku należą:

- wzrastająca penetracja terenów pozbawionych przystosowania do masowego użytkowania lub niemożliwych do takiego przystosowania ze względu na potrzebę ochrony wartości przyrodniczych, powodująca powierzchniowe przekształcenia ekosystemów leśnych, nieleśnych (m.in. przez: wydeptywanie powierzchni gleby, inicjowanie procesów erozyjnych, zaśmiecanie, płoszenie zwierząt, niszczenie stanowisk gatunków chronionych) i wodnych (m.in. przez niszczenie stanowisk chronionych gatunków roślin i zbiorowisk roślinnych, eutrofizacja wody, płoszenie zwierząt);
- ruch rekreacyjny poza wyznaczonymi szlaków w wielu rejonach Parku, głównie na styku z obszarami miejskimi;
- niedostateczna wiedza osób odwiedzających Park o chronionych wartościach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych Parku, ale także o ofercie turystyczno-rekreacyjnej, co sprzyjałoby kanalizowaniu ruchu turystycznego poza obszarami o najwyższych walorach przyrodniczych;
- intensywny rozwój specyficznych form rekreacji, jak „wycynowa” turystyka rowerowa (tzw. rowery górskie) i konna;
- coraz liczniejsza indywidualna zabudowa rekreacyjna i towarzysząca jej infrastruktura lokalizowana często w sposób nielegalny;
- lokalizacja zainwestowania rekreacyjnego na bezleśnych terenach wierzchołki wysoczyzny przylegających do Parku;
- niewystarczająca w stosunku do potrzeb infrastruktura edukacyjna na terenie Parku, składająca się z zaledwie 5 dedykowanych ścieżek edukacyjnych, centrum edukacyjnego przy siedzibie TPK i Leśnego Ogrodu Botanicznego "Marszewo".

## **8. Określenie sposobów korzystania z obszarów parku krajobrazowego udostępnianych dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, amatorskiego połowu ryb i dla innych form gospodarowania**

Cały obszar Parku jest udostępniony do celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych czy amatorskiego połowu ryb i innych rodzajów działalności, z wyjątkiem obszarów chronionych na podstawie przepisów odrębnych (np. rezerwaty przyrody). Niemniej jednak dla ochrony walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych istotne jest takie planowanie zagospodarowania Parku, które będzie stanowiło kompromis między ochroną jego walorów a jego użytkowaniem. Dlatego też rekomenduje się przyjęcie następujących zasad w kształtowaniu ruchu rekreacyjnego i turystycznego w TPK:

- 1) Jako główny mechanizm odciążania ekosystemów Parku od wpływu intensywnej rekreacji należy kontynuować rozwój strefy buforowej na styku lasów TPK oraz przenieść założenia koncepcji i doświadczenia z jej wdrażania na obszary pozostałych gmin na terenie Parku. W tej strefie lokalizowane powinny być elementy takie jak: place zabaw, siłownie pod chmurką, miejsca na ognisko i grillowanie, pikniki itp. W szczególności rekomenduje się wykorzystanie koncepcji opracowanej przez Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego (Gołędzinowska 2018). W realizacji tych stref zaleca się, w miarę możliwości technicznych, korzystanie z materiałów naturalnego pochodzenia jak drewno czy kamień. Pozwoli to znacząco odciążyć obszar Parku od codziennej rekreacji, a przynajmniej wyhamować wzrost presji na tereny Parku;
- 2) Należy na bieżąco uzupełniać oznakowania szlaków turystycznych poprzez:
  - odnawianie oznakowania na drzewach, słupkach, głazach itp.,
  - ustawienie/odnawianie drogowskazów w miejscach przecięć szlaków wraz z opisem dalszego przebiegu szlaku i istniejącymi najciekawszymi punktami;
  - odnawianie bądź uaktualnianie istniejących tablic informacyjnych i edukacyjnych, w razie potrzeby uzupełnianie infrastruktury o nowe tablice;
- 3) W miejscach najintensywniej użytkowanych rekreacyjnie, w tym m.in. w miejscach przecięć istniejących, popularnych szlaków należy utrzymywać w dobrym stanie technicznym leśne miejsca odpoczynku (ławki, wiata);
- 4) Należy utrzymać aktualne strefowanie lasów i zabiegi stosowane do minimalizacji konfliktów na styku gospodarka leśna - rekreacja na terenie obszaru o dominującej funkcji społecznej;
- 5) Należy utrzymać stosowane przez Nadleśnictwo Gdańsk zasady dotyczące organizacji imprez na terenach leśnych. Podobne rozwiązania należy wprowadzać na pozostałych gruntach leśnych Parku, w tym na terenie lasów miejskich. Należy rozważyć ograniczenie dopuszczalnej liczby uczestników imprez masowych na obszarach najintensywniej użytkowanych rekreacyjnie, tj. w obrębie Lasów Sopotkich i Oliwskich, w sezonie letnim ograniczenie liczby imprez oraz organizację imprez turystyczno-rekreacyjnych wyłącznie na drogach leśnych;
- 6) Nie należy tworzyć w Parku kolejnych szlaków i ścieżek turystyczno-rekreacyjnych poza ścieżkami edukacyjnymi oraz niezbędnymi do realizacji działalności obiektów

edukacyjnych, które winny być tworzone wyłącznie przy współpracy i po konsultacji z administracją TPK;

- 7) Na większości szlaków należy zachować aktualnie istniejący rodzaj nawierzchni, zabiegi związane z utwardzaniem nawierzchni dróg lub szlaków wykonywać tylko w przypadku absolutnej konieczności, w miejscach silnie erodowanych, na stromych stokach, z zastosowaniem naturalnych materiałów jak: kamień, kruszywo, drewno;
- 8) Należy utrzymać aktualnie stosowane ograniczenia w ruchu kołowym na terenach leśnych (zamykane szlabany), w szczególności droga doliną Zagórskiej Strugi – skrzyżowanie z szosą – Kamień powinna pozostać niedostępna dla ruchu samochodowego, jej standard nie powinien być podnoszony, a ewentualne remonty powinny być prowadzone z zachowaniem jej charakteru, w tym zabytkowej nawierzchni brukowej; należy zachować Dolinę Świemirowską i wszystkie wyjazdy z Doliny Radości na wysoczyznę jako niedostępne dla ruchu samochodowego;
- 9) Należy prowadzić możliwie szeroką edukację dotyczącą walorów Parku i jego ochrony korzystając z różnych metod i dostępnych sposobów, w edukacji kłaść duży nacisk na adresowaną do mieszkańców edukację w zakresie ekologii miasta, akcentując w niej szczególnie rolę Parku dla funkcjonowania ekosystemu miejskiego (np.: flora i fauna strefy styku lasu i miasta, habituacja fauny, wpływ elementów leśnych, zadrzewień i zieleni na mikroklimat miasta i dobrostan psychiczny mieszkańców, urbanistyczne idee „miasta-ogrodu” i ich realizacja). Jest to konieczne także jako sposób minimalizacji zagrożeń urbanistycznych (tylko skuteczna edukacja społeczności miejskich w zakresie znaczenia sąsiedztwa TPK dla ich warunków życia może stworzyć opór społeczny wobec projektów urbanistycznych zagrażających TPK, a tylko taki opór może takie projekty (także dotyczące terenu poza TPK) skutecznie powstrzymać. Ważne jest również eksponowanie i promowanie elementów naturalnych i naturalnych procesów, jako ważnych, pozytywnych elementów krajobrazu ekologicznego i fizjonomicznego (naturalne odcinki cieków, źródlika, martwe drewno, mikrosiedliska nadrzewne);
- 10) Wszelkie elementy związane z edukacją powinny na terenie Parku nadal być realizowane także przy wsparciu ze strony Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej w Gdańsku (przy siedzibie TPK) i Nadleśnictwa Gdańsk;
- 11) Należy monitorować na terenie Parku rozwój nowych form aktywności rekreacyjnej (typu bushcraft lub geocaching), ich natężenie i wpływ na walory Parku;
- 12) Realizację wszelkiej nowej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej na terenie TPK należy konsultować z zarządcą gruntu oraz z Dyрекcją TPK;
- 13) Obszar Parku należy wyłączyć z możliwości lokalizowania tras rowerowych typu single-track, tras dla samochodów terenowych, quadów czy motocykli crossowych;
- 14) Wszelkie ścieżki na terenach leśnych, nie będące wyznaczonymi drogami i szlakami turystycznymi ani ścieżkami edukacyjnymi (wydeptane przez odwiedzających Park w miejscach do tego nieprzeznaczonych, a przez to mogących mieć negatywny wpływ na walory Parku lub stwarzać zagrożenie dla odwiedzających) należy w miarę możliwości sukcesywnie blokować dążąc do ich likwidacji;
- 15) Jako uzupełnienie istniejącej infrastruktury rekreacyjnej i edukacyjnej zaleca się stworzenie dodatkowych ścieżek edukacyjnych na terenie Parku, w miarę możliwości



z wykorzystaniem już istniejących szlaków, uzupełniając je o elementy edukacyjne.  
Proponowane lokalizacje:

- na terenie lasów komunalnych w Oliwie wraz z punktem widokowym na Pacholku,
- wzdłuż Chylonki do rezerwatu „Cisowa”,

- w okolicy wsi Reszki i osady Pińskie (zachowane cechy krajobrazu rolniczego - z uwagi na te walory nie należy lokalizować infrastruktury w postaci tablic, wykorzystując jednocześnie inne metody np. przygotowanie drukowanego folderu lub aplikacji online);

- 16) W obszarach szczególnie wrażliwych, o najwyższych walorach przyrodniczych, takich jak istniejące i projektowane rezerwaty przyrody udostępnienie powinno być ograniczone i prowadzone wyłącznie przy udziale wykwalifikowanego przewodnika (np. pracownicy Parku, Nadleśnictwa, RDOŚ itp.). W ramach powstawania kolejnych planów ochrony dla rezerwatów na terenie TPK należy składać takie wnioski do planu;
- 17) Należy na terenie Parku wspierać rozwój agroturystyki na polanach wejherowskich i powiązanych z nią form turystyki krajoznawczej, rekreacji wiejskiej, lokalnego tradycyjnego rolnictwa;
- 18) Należy dążyć do objęcia ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków sieci historycznych szlaków turystycznych w Lasach Oliwskich (proponowane również w opracowaniu Gołędzinowskiej (2018), por. operat ochrony walorów kulturowych).

## 9. Podsumowanie

Parki krajobrazowe obejmują obszary o wysokich wartościach przyrodniczych, które są udostępniane do zwiedzania, a jednocześnie przybliżając zwiedzającym idee ochrony przyrody i krajobrazu mogą stanowić cenne narzędzie w edukacji przyrodniczej. Stanowią często obszary o dużej powierzchni, gdzie harmonijne współistnienie człowieka i przyrody doprowadziło do ukształtowania kompleksów o wartościowych i różnorodnych walorach nie tylko przyrodniczych, ale też krajobrazowych i kulturowych. Posiadają one niższy reżim ochronny niż rezerwat czy park narodowy, a jedną z ważniejszych funkcji jakie pełnią, oprócz ochronnych, są funkcje turystyczne i edukacyjne. Dlatego też niezwykle istotne jest właściwe planowanie działań w zakresie wszystkich funkcji jakie może pełnić park i odnalezienie kompromisu pozwalającego na jednoczesne zachowanie wartości, dla których został powołany oraz możliwości wykorzystania walorów parku do celów turystycznych, edukacyjnych i rekreacyjnych. W przypadku Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego położonego w sąsiedztwie i granicach dużej aglomeracji miejskiej, w obecnym reżimie prawnym jest to niezwykle trudne.

Trójmiejski Park Krajobrazowy jest obszarem utworzonym w celu ochrony walorów przyrodniczych i estetyczno-krajobrazowych, ale również upowszechniania tych wartości. Na atrakcyjność Parku jako miejsca do uprawiania turystyki i różnego rodzaju rekreacji wpływ ma szereg czynników związanych z walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi, historycznymi i kulturowymi.

Na uwarunkowania rozwoju turystyki i rekreacji w Trójmiejskim Parku Krajobrazowym ma wpływ jego położenie. Park znajduje się na terenie województwa pomorskiego w niewielkiej odległości od wybrzeża Bałtyku i dużych ośrodków miejskich: Gdańska, Gdyni, Sopotu oraz Wejherowa, stanowiących popularny kierunek turystyczny. Park przylega do silnie rozwijającej się aglomeracji miejskiej, której liczba ludności stale rośnie. W chwili obecnej to ponad 900 tys. mieszkańców w gminach, na terenie których położony jest Park. Do obsługi takiej liczby ludności stworzona została, i jest stale rozwijana, sieć komunikacji drogowej wraz z drogami szybkiego ruchu, krajowa i lokalna sieć kolejowa oraz lotnisko.

Dobrze rozwinięty system komunikacyjny i bogata baza noclegowa oraz gastronomiczna zlokalizowana jest jednak najczęściej poza granicami Parku. Park posiada też dobrze rozwiniętą sieć szlaków turystycznych, na które składa się kilkanaście szlaków pieszych, kilka szlaków rowerowych, konnych, ścieżki do nordic walking oraz do narciarstwa biegowego. Większość z nich użytkowana jest jednocześnie w kilku z powyższych celów. W sumie liniowa infrastruktura turystyczna obejmuje obecnie ponad 400 km wyznaczonych szlaków i ścieżek. Po dodaniu do tego udostępnionych dla ruchu dróg leśnych oraz dróg na terenach otwartych jest to ponad 500 km ciągów komunikacyjnych, co w opinii autorów projektu planu stanowi sieć wystarczającą dla swobodnego uprawiania wszelkich form turystyki i rekreacji.

Obszar Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego jest użytkowany w celach turystycznych i rekreacyjnych od ponad 200 lat. Lasy Oliwskie i Lasy Sopotkie już w drugiej połowie XIX wieku zaczęto postrzegać i urządzać jako przestrzeń turystyczno-rekreacyjną powiązaną

z sąsiadującą miejską zabudową rezydencjalną dzielnic Oliwy oraz Sopotu. W Lasach Sopockich i Oliwskich tworzą parki rekreacyjne. W południowym kompleksie obecnego TPK oraz na terenach przyległych zaczęła powstawać gęsta sieć ścieżek spacerowych wraz z całą infrastrukturą (ławki, trasy narciarskie i saneczkowe, strzelnice, restauracje). W tym okresie północna część obszaru obecnego TPK miała przede wszystkim charakter lasów gospodarczych oraz rolniczy. Wyjątek stanowił zespół Kalwarii Wejherowskiej, gdzie istniejący układ wzgórz i rzeka Cedron (wcześniej Biała) stanowią do dnia dzisiejszego integralną część założenia o charakterze sakralnym.

Po II wojnie światowej powrót do zagospodarowania turystycznego lasów obecnego TPK zaznaczył się szerzej w latach 50. i 60. XX wieku. Zaczęto intensywnie rozwijać sieć znakowanych szlaków turystycznych, które w kolejnych latach modyfikowano i zmieniano, nadawano im inne nazwy. Ostateczny kształt sieć szlaków turystycznych w regionie gdańskim uzyskała pod koniec lat 70. Na terenie Parku przebieg tych szlaków ulegał później tylko nieznacznym modyfikacjom. W tym czasie zaczęła też znacząco wzrastać presja na lasy obecnego TPK wraz z napływem ludności i rozwojem Trójmiasta. Do lat 70. presja ta dotyczyła strony wschodniej (osiedla na gdańskiej Strzyży, VII Dworu, Sopotu Kamiennego Potoku) oraz północnej krawędzi obszaru (doprowadzenie kolei miejskiej do Wejherowa i związany z tym rozwój pasma Rumia-Reda-Wejherowo) (Gołędzinowska 2018). Postępująca od tamtego czasu intensywna urbanizacja i wzrost liczby ludności Dużego i Małego Trójmiasta powodowały stały wzrost natężenia ruchu rekreacyjnego w TPK, który w tej chwili dotyczy już całego obszaru Parku.

Na atrakcyjność Parku jako miejsca do uprawiania turystyki i różnego rodzaju rekreacji wpływ ma szereg czynników związanych z walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi, historycznymi i kulturowymi. Do najważniejszych walorów przyrodniczych zwiększających atrakcyjność turystyczną i rekreacyjną Parku należą: duże zróżnicowanie ukształtowania terenu, zwłaszcza w strefie krawędziowej wysoczyzny; liczne rzeki i drobne potoki w dolinach; liczne jeziora na wysoczyźnie w granicach TPK; bardzo duża powierzchnia lasów zróżnicowanych pod względem siedliskowym, z urozmaiconym składem gatunkowym drzewostanu, duży udział drzewostanów starszych klas wieku; liczne obszary cenne przyrodniczo, w niewielkim stopniu zmienione przez człowieka, objęte ochroną prawną lub proponowane do objęcia ochroną; wiele obiektów cennych przyrodniczo i kulturowo; liczne głązy narzutowe; korzystne warunki klimatyczne; wysokie walory krajobrazowe obszaru Parku.

Podstawowe obciążenie rekreacyjne TPK to od wielu lat prawie wyłącznie codzienna i weekendowa penetracja rekreacyjna, skoncentrowana przede wszystkim w sąsiedztwie terenów zainwestowania mieszkaniowego. Turyści „zewnątrzni” stanowią niewielki odsetek wszystkich odwiedzających Park.

W odniesieniu do zagospodarowania turystycznego na terenie TPK prowadzony był szereg badań dotyczących natężenia ruchu turystycznego i rekreacyjnego na terenie Parku oraz oczekiwań w tym zakresie ze strony turystów i okolicznych mieszkańców. Badania pokazały, że istnieje duża presja społeczna na zagospodarowanie i użytkowanie rekreacyjne obszaru Parku, a zwłaszcza jego południowego kompleksu. Na terenie TPK w sezonie letnim

dziennie przebywa nawet kilka tysięcy osób i w zdecydowanej większości są to mieszkańcy okolicznych miast. W badaniach ankietowych odwiedzający Park deklarują wysoki stopień zadowolenia, choć oczywiście negatywne opinie również były odnotowywane (m.in. w kontekście prowadzonej gospodarki leśnej, zbyt małej liczby miejsc odpoczynku, stanu nawierzchni dróg czy zbyt szybkiej jazdy rowerzystów). Gospodarka leśna prowadzona w TPK jest w ostatnim czasie jednym z problemów Parku najszerzej dyskutowanych w mediach i internecie (na forach, w mediach społecznościowych). Poziom merytoryczny tych publikacji bywa różny, natomiast zdecydowanie łączy je fakt, iż zawsze budzą ogromne emocje wśród mieszkańców Trójmiasta i innych osób związanych z TPK. Leśnikom zarzuca się niszczenie przyrody Parku, istniejących szlaków i obniżanie walorów krajobrazowych. Konflikt ten trwa w regionie od wielu lat i wydaje się stale narastać.

Na terenie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego turystyka oparta jest głównie o sieć szlaków turystycznych: głównie pieszych i rowerowych, ale również szlaków konnych, szlaków do nordic walking czy narciarstwa biegowego. Często szlaki te przebiegają przez liczne na terenie TPK punkty widokowe.

Szlaki i ścieżki w Parku wyposażone są w infrastrukturę służącą obsłudze ruchu turystycznego. Są to głównie różnego rodzaju tablice informacyjne, edukacyjne, oznakowania szlaków, drogowskazy, ale też ławki, stoły, miejsca do biwakowania i palenia ognisk, zadaszenia czy parkingi.

Infrastrukturę turystyczną uzupełniają 6 ścieżek edukacyjnych i 2 ośrodki edukacyjne: Leśny Ogród Botaniczny „Marszewo” oraz centrum edukacyjne przy siedzibie TPK (poza granicą Parku). Dwie spośród istniejących ścieżek edukacyjnych: „Szlak Korzeni” oraz „Szlak Alicji w Zaczarowanym Lesie” położone są w Leśnym Ogrodzie Botanicznym „Marszewo”. Następna - Szlak Wiewiórki - w niewielkiej odległości od LOB „Marszewo”. Kolejne dwie ścieżki przyrodnicze nadzorowane są przez pracowników TPK i położone w Dolinie Radości oraz w Dolinie Samborowo. Ścieżka dydaktyczna została również zorganizowana w rezerwacie przyrody „Gałęźna Góra”. Elementy związane z edukacją przyrodniczą zlokalizowane są także w rezerwacie „Lewice”, gdzie wybudowano kładkę umożliwiającą bezpieczne wejście na torfowisko. Istotnym elementem zagospodarowania rekreacyjnego Parku jest również strefa bushcraftowa udostępniana przez Nadleśnictwo Gdańsk w północnym kompleksie Parku.

Biorąc pod uwagę wysokie walory Parku oraz bliskość dużej aglomeracji miejskiej jest to dość uboga oferta edukacji przyrodniczej. Bliskość miast i co za tym idzie dużą liczbę osób korzystających z obszaru Parku należy możliwie najefektywniej wykorzystać w celach edukacyjnych. Proponuje się wyznaczać ścieżki edukacyjne po już istniejących szlakach, dodając do nich warstwę edukacyjną, niekoniecznie w postaci klasycznych tablic edukacyjnych. Można wykorzystać wiele innych dostępnych obecnie metod. Coraz popularniejsze są aplikacje terenowe powiązane z GPS wskazujące najciekawsze elementy w terenie i opisujące je, jak choćby aplikacja Nadleśnictwa Gdańsk. Wystarczające również byłoby samo opisanie przebiegu trasy ze wszystkimi jej walorami na dostępnych stronach internetowych, w tym stronie TPK czy miast, w drukowanych, ogólnodostępnych folderach czy w mediach społecznościowych. Możliwym sposobem, który warto przetestować jest

również umieszczenie foliowanych folderów z pełną informacją i mapką na początku trasy stanowiącej pętlę, w skrzyneczce, z możliwością użytkowania na zasadzie „weź, użyj i zwróć”. Po obejściu ścieżki folder docelowo powinien być zwrócony do skrzynki. Oczywiście wiązałoby się to z koniecznością uzupełniania niezwróconych lub zniszczonych broszur, jednak nie generuje to znaczących kosztów (folder można wydrukować na zwykłej drukarce i zalaminować). Propozycja podobnego rozwiązania w konsultacjach zapisów planu spotkała się jednak ze sprzeciwem zarówno Nadleśnictwa Gdańsk jak i pracowników TPK, dlatego też pozostawiamy ją do późniejszego rozważenia.

Celem jest nadanie już istniejącej infrastrukturze turystycznej waloru edukacyjnego. Zasadne byłoby również ujednoczenie i uzgodnienie jednego spójnego wzoru oznakowań tablic jakie są na terenie Parku montowane. Wymaga to jednak odrębnych rozmów między Nadleśnictwem Gdańsk a TPK, jako podmiotów, które najczęściej projektują tego typu infrastrukturę.

Pracownicy Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, ale również Nadleśnictwo i samorządy, ze względu na położenie w pobliżu dużej aglomeracji miejskiej, duży nacisk kładą na udostępnianie informacji turystycznej o Parku. Wydawane są regularnie mapy turystyczne Parku, liczne foldery informacyjne, Nadleśnictwo Gdańsk udostępnia aplikację mobilną z warstwą dotyczącą zagospodarowania turystycznego. Na stronach internetowych Parku, Nadleśnictwa, ale również wszystkich okolicznych gmin znajdują się informacje o TPK i możliwościach jego odwiedzania. Również w miejskich punktach informacji turystycznej czy punktach PTTK można uzyskać informacje o Parku.

Zwiększająca się presja turystyczna na obszar Parku należy do jednych z najważniejszych problemów w kontekście ochrony tego terenu. Pogodzenie potrzeb społecznych, prowadzonej tutaj gospodarki leśnej oraz potrzeb ochrony przyrody i krajobrazu jest bardzo trudne. Użytkowanie rekreacyjne i turystyczne Parku powoduje szereg problemów, w tym m.in. konieczność zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim użytkownikom, obserwowany na terenie TPK ruch rekreacyjny poza wyznaczonymi szlakami, w miejscach do tego nieprzystosowanych lub niemożliwych do przystosowania ze względu na potrzebę ochrony wartości przyrodniczych, zaśmiecanie, brak wystarczającej wiedzy o chronionych walorach Parku wśród odwiedzających, presja dotycząca realizacji nowej infrastruktury udostępniającej. Do obszarów szczególnie narażonych na negatywny wpływ użytkowania rekreacyjnego Parku należą obszary poddane silnej presji zabudowy tj. cały pas terenu wzdłuż północnej granicy Parku wraz z wcinającymi się w obszar Parku dolinami oraz polany dotychczas użytkowane rolniczo. Postępująca zabudowa sama w sobie stanowi zagrożenie dla Parku, a dodatkowo pociąga za sobą presję rekreacyjną na terenach przyległych. Silnie narażone są również obszary najcenniejsze przyrodniczo (często są to ekosystemy o niskiej chłonności rekreacyjnej), w tym rezerваты czy użytki ekologiczne.

Obecne zagospodarowanie turystyczne, w tym rozmieszczenie infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej w miejscach najintensywniej odwiedzanych, gęstość i ilość szlaków turystycznych jest w zupełności wystarczające i stanowi kompromis między użytkowaniem rekreacyjnym, możliwościami utrzymania infrastruktury w dobrym stanie i potrzebami ochrony przyrody i krajobrazu.

Największą szansą na ograniczenie presji rekreacyjnej Parku wydaje się być rozwijana już w Gdańsku koncepcja stref buforowych na styku lasów i miasta. Takie strefy mogą przejąć znaczną część codziennego ruchu rekreacyjnego i stanowić miejsce, gdzie okoliczni mieszkańcy będą mogli odpoczywać. Ograniczy to penetrację lasów TPK i zmniejszy liczbę osób przebywających w lesie, co będzie miało korzystny wpływ na walory przyrodnicze. Strefy będą stanowiły uzupełnienie miejskich stref rekreacyjnych, których w niektórych dzielnicach jest zbyt mało dla obsługi rosnącej liczby ludności. Taka sieć działa już w granicach miasta Gdańska i cieszy się dużą popularnością, dlatego też po raz kolejny (taką propozycję wysuwała też Gołędzinowska w 2018 r.) rekomenduje się rozwijanie takich stref także wzdłuż wszystkich pozostałych granic Parku na styku z miastami. Działanie to należy potraktować jako absolutnie priorytetowe i mające ogromne znaczenie dla ochrony Parku i jego walorów, a jednocześnie ważne z punktu widzenia potrzeb okolicznych mieszkańców. Działanie powinno być realizowane, tak jak to ma miejsce na terenie Gdańska, poprzez współpracę Nadleśnictwa Gdańsk, samorządów oraz TPK.

Istniejącą na terenie TPK infrastrukturę służącą do obsługi rekreacji należy stale odnawiać i utrzymywać we właściwym stanie. Lokalizacja nowej infrastruktury, jeśli taka będzie konieczna w Parku, powinna być uzgadniana z zarządcą terenu oraz konsultowana z administracją Parku, mającą pełną wiedzę na temat walorów przyrodniczych i kulturowych oraz ich rozmieszczenia w terenie. Sugeruje się nie lokalizować na terenie TPK koszy na śmieci, jednocześnie kontynuując akcje informujące o konieczności zabierania wszelkich przyniesionych odpadów ze sobą. Sieć szlaków turystycznych na terenie Parku jest obecnie bardzo gęsta, więc nie proponuje się wytyczania kolejnych ścieżek, w tym zwłaszcza specjalnych ścieżek rowerowych do jazdy wyczynowej (tzw. single tracki). Ich budowa negatywnie odbijałaby się na walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz mogłaby prowadzić do konfliktów z innymi rodzajami użytkowania rekreacyjnego. Nie należy również lokalizować na terenie Parku nowych elementów infrastruktury komunikacyjnej (drogi, koleje), które obniżałyby wartość rekreacyjną obszaru, ale też prowadziłyby do kolejnej fragmentacji lasów TPK.

Wszelkie powstające, wydeptywane przez ludzi nowe ścieżki, niebędące elementami wyznaczonej sieci dróg i szlaków należy w miarę możliwości blokować w możliwie naturalny sposób np. poprzez pozostawienie martwego drewna czy nasadzenia rodzimych krzewów (głównie w miejscach, w których powodowałyby one zagrożenie dla użytkowników lub walorów Parku). Działania takie skutecznie ograniczają ruch po nieformalnych ścieżkach prowadząc do ich eliminacji i ograniczając penetrację lasów.

Należy podtrzymać stosowane dotychczas przez Nadleśnictwo rozwiązania dotyczące zagospodarowania ruchu rekreacyjnego tj. strefę o dominującej funkcji społecznej, zasady organizacji imprez na terenach leśnych i ograniczenia w ruchu kołowym w lesie (szlabany).

Istotne jest, aby rozszerzyć działalność edukacyjną dotyczącą Parku i jego walorów, dlatego że jest to jedyna skuteczna metoda budowania świadomości społecznej na temat potrzeb ochrony Parku, ale też na temat wartości, jaką Park stanowi dla Trójmiasta i jego mieszkańców, choćby w kontekście poprawy warunków mikroklimatycznych miast czy retencjonowania wody. Należy maksymalnie wykorzystać obecność w Parku tak dużej liczby

mieszkańców do podnoszenia ich świadomości ekologicznej i przyrodniczej. Działalność powinna być możliwie szeroka i docierać do jak największej liczby osób, dlatego też zasadna jest kontynuacja w tym zakresie obecnej współpracy Parku z Centrum Edukacji oraz Nadleśnictwem. Dla uzupełnienia oferty edukacyjnej proponuje się stworzenie kilku dodatkowych ścieżek edukacyjnych, np. na terenie lasów komunalnych w Oliwie wraz z punktem widokowym na Pachółku, wzdłuż Chylonki do rezerwatu „Cisowa” oraz w okolicy wsi Reszki i osady Pińskie (lub innych miejscach, gdzie zidentyfikowana zostanie taka potrzeba). Ścieżki te należy tworzyć przede wszystkim w oparciu o już wytyczone szlaki i istniejącą infrastrukturę, uzupełniając ją jedynie o elementy edukacyjne. Edukację na obszarach chronionych takich jak rezerwaty powinno się prowadzić z udziałem wykwalifikowanego przewodnika po uzyskaniu wymaganych zezwoleń lub w miejscach udostępnionych w planach ochrony.

W samym Parku nie zachodzi potrzeba rozwijania bazy noclegowej, w jego bezpośrednim sąsiedztwie istnieje baza noclegowa oferująca noclegi wszelkich kategorii. W zachodniej części Parku rozwój turystyki powinien opierać się na agroturystyce (np. na polanach wejherowskich), wiejskim charakterze tego terenu i powiązanych formach turystyki krajoznawczej, rekreacji wiejskiej i lokalnego tradycyjnego rolnictwa, które nie będą naruszały walorów przyrodniczych i krajobrazowych Parku.

W Lasach Oliwskich historyczne szlaki spacerowe, stanowiące istotną wartość kulturową, powinny zostać objęte dodatkową ochroną poprzez wpisanie ich do wojewódzkiego rejestru zabytków (patrz też operat ochrony walorów kulturowych).

## 10. Spis rycin

Ryc. 1. Lasy Sopockie na mapie turystycznej Waldkarte z 1919 r. (źródło: Archiwalne Mapy.....)	13
Ryc. 2. Lasy Sopockie na mapie turystycznej Waldkarte z 1919 r. (źródło: Archiwalne Mapy.....)	14
Ryc. 3. Lasy Oliwskie na mapie turystycznej „Waldkarte” z 1919 r. (źródło: Archiwalne Mapy.....)	14
Ryc. 4. Lasy Oliwskie na mapie turystycznej Waldkarte z 1936 r. (źródło: Archiwalne Mapy.....)	15
Ryc. 5. Strefa buforowa TPK w rejonie Gdańska, wejścia do lasu oznakowane są zielonym symbolem drzewa (źródło: <a href="https://mapa.brg.gda.pl/">https://mapa.brg.gda.pl/</a> ) .....	41
Ryc. 6. Obszar dominującej funkcji społecznej (kolor żółty) obejmujący obszar północnej enklawy TPK (na podstawie danych Nadleśnictwa Gdańsk) .....	45
Ryc. 7. Obszar dominującej funkcji społecznej (kolor żółty) obejmujący obszar południowej enklawy TPK (na podstawie danych Nadleśnictwa Gdańsk) .....	46
Ryc. 8. Mapa strefy bushcraft i survival (źródło: Nadleśnictwo Gdańsk, załącznik do zarządzenia Nadleśniczego).....	50
Ryc. 9. Udział poszczególnych rodzajów aktywności odnotowanych w trakcie bezpośrednich pomiarów (Źródło: Taczanowska i in. 2017).....	55
Ryc. 10. Udział poszczególnych rodzajów aktywności we wszystkich punktach pomiarowych (Źródło: Taczanowska i in. 2017).....	56
Ryc. 11. Udział aktywności rekreacyjnych w poszczególnych dniach pomiarowych (Źródło: Taczanowska i in. 2017) .....	57
Ryc. 12. Wiek osób ankietowanych (Źródło: Taczanowska i in. 2017) .....	58
Ryc. 13. Miejsce zamieszkania ankietowanych (Źródło: Taczanowska i in. 2017) .....	58
Ryc. 14. Wykształcenie ankietowanych osób w grupie wiekowej 25-64 lata (Źródło: Taczanowska i in. 2017). .....	59
Ryc. 15. Stopień zadowolenia ankietowanych z elementów powiązanych z rekreacją w TPK w 2015/2016 r. (Źródło: Taczanowska i in. 2017). .....	60

## 11. Spis tabel

Tab. 1. Udział powierzchni drzewostanów TPK w poszczególnych klasach przydatności rekreacyjnej.....	18
Tab. 2. Miejsca odpoczynku .....	38
Tab. 3. Miejsca postoju pojazdów.....	38
Tab. 5. Obiekty noclegowe na terenie Gdańska (wg. danych z Urzędu Miasta Gdańsk, stan na czerwiec 2020 r.).....	48
Tab. 6. Wyniki bezpośrednich liczeń (ręcznych) na 5 punktach pomiarowych.....	54
Tab. 7. Wyniki pomiarów automatycznymi rejestratorami ze wszystkich punktów .....	57
Tab. 8. Wyniki liczenia z 2 dodatkowych punktów pomiarowych w Rumi i Wejherowie. ....	62



## 12. Spis fotografii

Fot. 1. Zabytkowa, brukowana droga wzdłuż krawędzi doliny Zagórskiej Strugi, obszar atrakcyjny turystycznie i rekreacyjnie zarówno ze względu na walory kulturowe i historyczne jak i wysokie walory przyrodnicze doliny. Fot. A. Jermaczek. ....	21
Fot. 2. Fragment żółtego szlaku z widocznym na drzewie oznakowaniem. Fot. K. Banaszak	24
Fot. 3. Oznakowanie szlaku Wejherowskiego na tablicy edukacyjnej w okolicy rezerwatu „Pełcznica”. Fot. K. Banaszak .....	25
Fot. 4. Fragment czarnego szlaku biegnący wiaduktem kolejowym. Fot. K. Banaszak.....	26
Fot. 5. Rekreacja konna w obserwowana w okolicach jez. Okuniewo. Fot. A. Jermaczek .....	31
Fot. 6. Rowerzyści na niebieskim szlaku TPK. Fot. A. Jermaczek .....	34
Fot. 7 i 8. Aktualne zagospodarowanie wejścia Staw Młyński (kat. I) (Źródło: <a href="https://mapa.brg.gda.pl/">https://mapa.brg.gda.pl/</a> ) .....	42
Fot. 9 i 10. Aktualne zagospodarowanie wejścia Leśna Góra (kat. II) (Źródło: <a href="https://mapa.brg.gda.pl/">https://mapa.brg.gda.pl/</a> ) .....	42
Fot. 11. Aktualne zagospodarowanie wejścia Strzyża Ludowa (kat. III) (Źródło: <a href="https://mapa.brg.gda.pl/">https://mapa.brg.gda.pl/</a> ) .....	42
Fot. 12. Miejsce biwakowe „Borowo”. Fot. K. Banaszak.....	49
Fot. 13. Jeden z parkingów przy granicy strefy. fot. K. Banaszak.....	51

### 13. Literatura

- Archiwalne Mapy Pomorza Gdańskiego, serwis www. Dostęp 12.11.2020  
[<http://www.mapy.eksploracja.pl/>]
- Biuro Rozwoju Gdańska. 2015. Koncepcja zrównoważonego zagospodarowania strefy buforowej lasów Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego.
- Brosz M. 2016. Lasy Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego w percepcji mieszkańców aglomeracji trójmiejskiej i terenów sąsiadujących. Raport z badań. Zakład Realizacji Badań Społecznych, Gdańsk.
- Czepczyński M. (red.). 2014. Gdańsk 2030 Plus Strategia Rozwoju Miasta. Urząd Miejski w Gdańsku.
- Jonkisz J. 2020. Singletracki w Województwie Pomorskim. Analiza terenu oraz koncepcja tras w dwóch lokalizacjach. Opracowanie na zlecenie UM Gdańsk. Eco Riders Sp. z o.o., Gdańsk.
- Gawroński A., Gawrońska A. Wołejko L. 2011. Projekt planu ochrony rezerwatu przyrody "Kacze Łęgi". FRUGILE, Poznań.
- Golędzinowska A. 2018. Diagnoza obszaru lasów Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego wraz z rekomendacjami w kontekście równoważenia funkcji przyrodniczej, gospodarczej i turystyczno-rekreacyjnej. Materiał studialny przekazany Urzędowi Marszałkowskiemu Województwa Pomorskiego. Pomorskie Biuro Planowania Regionalnego, Gdańsk.
- Herbich J., Herbichowa M. 2000. Operat ochrony szaty roślinnej. W: Przewoźniak M. i in. 1999-2001. Plan ochrony Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego (tekst i mapy).  
<http://pomorskieszlakipttk.pl/szlaki-piesze/sopockie-szlaki-spacerowe/>  
<https://mapa.brg.gda.pl/>  
<https://opencaching.pl/>
- Kowalewska A., Sobańska E. Folder - Ścieżka przyrodnicza „Dolina Samborowo”. Trójmiejski Park Krajobrazowy, Gdańsk.
- Lewczuk M. (red.). 2013. Projekt Planu Ochrony Rezerwatu Przyrody „Dolina Strzyży”. Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Oddział w Gdyni.
- Lewczuk M. (red.). 2015. Projekt Planu Ochrony Rezerwatu Przyrody „Łęg nad Sweliną”. Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Oddział w Gdyni.
- Łonkiewicz B., Głuch G., 1991, Wytyczne rekreacyjnego zagospodarowania lasów. Instytut Badawczy Leśnictwa, Warszawa.
- Ożarowski D., Garbalewski A., Kmiecik J. Wędrówki po Trójmiejskim Parku Krajobrazowym. „Dolina Radości”- przewodnik. Trójmiejski Park Krajobrazowy. Wyd. EKO-KARPIO, Gdańsk.

- Plan Urządzenia Lasu dla Lasu Komunalnego Miasta Gdańsk sporządzony na okres od 1 stycznia 2016 roku do 31 grudnia 2025 roku, na podstawie stanu lasu w dniu 1 stycznia 2016 roku. Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Oddział w Gdyni.
- Plan Urządzenia Lasu dla Nadleśnictwa Gdańsk (obręby Chylonia, Oliwa, Gniewowo) sporządzony na okres od 1 stycznia 2015 roku do 31 grudnia 2024 roku, na podstawie stanu lasu w dniu 1 stycznia 2015 roku. Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Oddział w Gdyni.
- Popławski Z. 2015. Porządkowanie przestrzeni leśnej pod kątem turystycznego i rekreacyjnego zagospodarowania lasu na przykładzie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdańsku. Studia i Materiały CEPL w Rogowie, 17, 45.
- Sopockie Szlaki Spacerowe - mapa 2007. Urząd Miasta w Sopocie, PTTK Oddział Sopot.
- Strategia Miasta Sopotu 2014 – 2020. Urząd Miejski w Sopocie.
- Strategia Rozwoju Miasta Gdyni 2030. 2017. Urząd Miejski w Gdyni.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Szemud. Uchwała nr XXXVIII / 390 / 2013 Rady Gminy Szemud w sprawie przyjęcia Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Szemud.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Wejherowo na lata 2014-2021. Uchwała Nr XXVIII/337/2017 w sprawie uchwalenia zmiany Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Gminy Wejherowo na lata 2014- 2021.
- Strategia Rozwoju Wejherowa na lata 2012-2022. Uchwała Nr VIk/XIX/233/2012 Rady Miasta Wejherowa z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie uchwalenia dokumentu pod nazwą "Strategia Rozwoju Wejherowa na lata 2012- 2022"
- Strefa buforowa Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Raport z badania dotyczącego sposobów zagospodarowania wybranych wejść do Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. 2015. Biuro Rozwoju Gdańska, Gdańsk.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wejherowo. Uchwała Nr XXXV/423/2013 Rady Gminy Wejherowo z dnia 27 listopada 2013 r. w sprawie uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wejherowo dot. północnego fragmentu wsi Warszkowo.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Szemud. Uchwała nr XII/142/2015 Rady Gminy Szemud z dnia 17 listopada 2015 r. w sprawie zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Szemud.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Wejherowo. Uchwała Nr VIIIk/XVI/210/2020 Rady Miasta Wejherowa z dnia 17 marca 2020 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Wejherowa.

- Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego miasta Gdańska. Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr LI/1506/18 Rady Miasta Gdańska z dnia 23 kwietnia 2018 r., zmienionej Uchwałą Nr XII/218/19 z dnia 27 czerwca 2019 r., Biuro Rozwoju Gdańska.
- Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego miasta Gdynia. Załącznik nr 1 do uchwały nr XI/342/19 Rady Miasta Gdyni z dnia 28 sierpnia 2019 r., Biuro Planowania Przestrzennego Miasta Gdynia.
- Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego miasta Reda. Uchwała Nr XXIV/242/2016 Rady Miejskiej w Redzie z dnia 30 listopada 2016 r. w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Redy.
- Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego miasta Rumia. Uchwała Nr LIII/701/2018 Rady Miejskiej Rumi z dnia 27 września 2018 r. w sprawie uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rumi.
- Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego miasta Sopot. Uchwała Nr XXXIX/522/2018 Rady Miasta Sopotu z dnia 26 marca 2018r. w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Sopotu.
- Styperek J. 2002. Linearne systemy penetracji rekreacyjnej, Poznań.
- Taczanowska, K., Latosińska, B., Hibner J., Czachs, C., Monteiro Neto, L., Muhar, A., Brandenburg C. 2017. Opracowanie mierników i narzędzi pomiaru efektywności wykorzystania obiektów turystycznych Lasów Państwowych. Sprawozdanie końcowe / Wytyczne dla praktyki. Universität für Bodenkultur (BOKU), Wiedeń, AT.
- Plan Odnowy Miejscowości Zbychowo na lata 2013-2020. Uchwała nr XXIX/337/2013 Rady Gminy Wejherowo z dnia 27 marca 2013 r. w sprawie uchwalenia Planu Odnowy Miejscowości Zbychowo.
- Plan Odnowy Miejscowości Bieszkowice na lata 2013-2020. Uchwała nr XXIX/334/2013 Rady Gminy Wejherowo z dnia 27 marca 2013 r. w sprawie uchwalenia Planu Odnowy Miejscowości Bieszkowice.
- Plan Odnowy Miejscowości Gniewowo na lata 2013-2020. Uchwała nr XXIX/335/2013 Rady Gminy Wejherowo z dnia 27 marca 2013 r. w sprawie uchwalenia Planu Odnowy Miejscowości Gniewowo.
- Plan Odnowy Miejscowości Reszki na lata 2013-2020. Uchwała nr XXIX/336/2013 Rady Gminy Wejherowo z dnia 27 marca 2013 r. w sprawie uchwalenia Planu Odnowy Miejscowości Reszki.
- Plan Odnowy Miejscowości Nowy Dwór Wejherowski na lata 2014-2020. Uchwała nr XL /474 /2014 Rady Gminy Wejherowo z dnia 23 kwietnia 2014 r. w sprawie uchwalenia Planu Odnowy Miejscowości Nowy Dwór Wejherowski.
- Uproszczony Plan Urządzenia Lasu Komunalnego Miasta Sopotu na okres obowiązywania 2011 – 2020. Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Oddział w Gdyni.

Uproszczony Plan Urządzenia Lasu Lasów Komunalnych Miasta Gdynia sporządzony na okres od 1 stycznia 2016 roku do 31 grudnia 2025 roku, na podstawie stanu lasu w dniu 1 stycznia 2016 roku. Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Oddział w Gdyni.

Uproszczony Plan Urządzenia Lasu na okres 1.07.2017-30.06.2027 Gminy Miasta Wejherowo według stanu na 20.03.2017. Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Oddział w Gdyni.

Zarządzenie 22/2018 Nadleśniczego Nadleśnictwa Gdańsk z dnia 26 września 2018 r. w sprawie zagospodarowania obszarów funkcjonalnych wyznaczonych na terenie nadleśnictwa Gdańsk.

Zarządzenie Nr 3/2013 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 13 lutego 2013 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Biała

Zarządzenie nr 36/2019 Nadleśniczego Nadleśnictwa Gdańsk z dnia 19 listopada 2019 roku w sprawie uruchomienia pilotażu udostępnienia obszarów leśnych na potrzeby aktywności typu bushcraft i surwiwal oraz wprowadzenia wzoru regulaminu korzystania z tych miejsc na terenie Nadleśnictwa Gdańsk.

Zarządzenie nr 38/2019 Nadleśniczego Nadleśnictwa Gdańsk z dnia 18 grudnia 2019 r. w sprawie określenia zasad organizowania imprez na terenie Nadleśnictwa Gdańsk.

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 1 czerwca 2016 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Lewice”

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 1 czerwca 2016 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Gałęźna Góra”.

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 26 września 2016 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Pełcznica”.

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 6 maja 2015 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Źródlika w Dolinie Ewy”

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku z dnia 12 marca 2014r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Pełcznica PLH220020